

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İNOVASYON, GİRİŞİMCİLİK VE YÖNETİM PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİNİN
GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
MÜHENDİS ADAYLARI ÜZERİNDE BİR
UYGULAMA**

**HARUN YILDIZ
14738028**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. CEMAL ZEHİR**

**İSTANBUL
2018**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İNOVASYON, GİRİŞİMCİLİK VE YÖNETİM PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİNİN
GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
MÜHENDİS ADAYLARI ÜZERİNDE BİR
UYGULAMA**

**HARUN YILDIZ
14738028**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. CEMAL ZEHİR**

**İSTANBUL
2018**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İNOVASYON, GİRİŞİMCİLİK VE YÖNETİM PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİNİN
GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
MÜHENDİS ADAYLARI ÜZERİNDE BİR
UYGULAMA

HARUN YILDIZ
14738028

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 02/11/2018

Tezin Savunulduğu Tarih: 16/11/2018

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

Unvan Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Cemal ZEHİR

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ

Doç. Dr. Yasin ŞEHİTOĞLU

Harun Yıldız

İSTANBUL
KASIM 2018

ÖZ

UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: MÜHENDİS ADAYLARI ÜZERİNDE BİR UYGULAMA

Harun Yıldız

Kasım, 2018

Girişimcilik, yaratıcı fikirlerin ticarileştirilmesi ve uygulamaya geçirilmesi ile ekonominin can damarı olmaktadır. Girişimciliğin yaygınlaştırılması için yürütülen uygulamalı girişimcilik eğitimleri, özellikle KOSGEB'in bu eğitimlerin düzenlenmesi ve katılımcılara aktarılması hususundaki çalışmaları ile hız kazanmıştır. Bu süreçte üniversite eğitimine devam eden bireylere yönelik yapılan uygulamalı girişimcilik eğitimleri ile girişimcilik bakış açısının kazandırılması amaçlanmıştır. Bu anlamda özellikle de ürün geliştirme potansiyeli yüksek olan mühendis adayların girişimcilik eğilimlerinin artırılması adına yapılacak eğitimler daha da önemli hale gelmiştir. Bu maksatla yapılan araştırmanın amacı, uygulamalı girişimcilik eğitiminin mühendis adaylarının girişimcilik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesidir. Araştırmanın teorik gerekçesi, Fishbein ve Ajzen'in Planlı Davranış Kuramı'na dayanmaktadır. Araştırma verileri, girişimcilik ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın örnekleme, Kars ilindeki iki mühendislik bölümünden (biyomühendislik ve makine mühendisliği) Şubat (eğitim öncesi) ve Temmuz (eğitim sonrası) 2016 tarihleri arasında toplanan 81 mühendis adayından oluşmaktadır. Önerilen hipotezler, nicel bir araştırma kapsamında bağımlı örneklem t-testleri ile test edilmiştir. Araştırma sonucunda, eğitim sonrası girişimcilik eğilimlerinin eğitim öncesi girişimcilik eğilimlerinden anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte normal öğretim programlarında eğitim alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinin ikinci öğretim programında olan katılımcılara göre anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularından hareketle gelecekte yapılması planlanan uygulamalı girişimcilik eğitimlerinin özellikle gün içerisindeki saatlerde yapılması önerilmektedir. Ayrıca sonuçlar, girişimcilik eğitimi konusundaki araştırmacılar, uygulayıcılar ve politika yapıcılar açısından da tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik Eğilimi, Girişimcilik Özellikleri, Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi, Mühendislik Adayları.

ABSTRACT

THE IMPACT OF APPLIED ENTREPRENEURSHIP EDUCATION ON ENTREPRENEURIAL TENDENCY: A RESEARCH ON ENGINEER CANDIDATES

Harun Yıldız

November, 2018

Entrepreneurship is the lifeblood of the economy with the commercialization and implementation of creative ideas. Applied entrepreneurship education which is carried out for the dissemination of entrepreneurship has gained momentum with the efforts of KOSGEB –Small and Medium Enterprises Development Organization– to organize the education and transfer them to the participants. In this process, universities have aimed to gain entrepreneurship perspective with applied entrepreneurship education conducted for individuals who continue their university education. In this sense, the education programs which will be carried out to develop the entrepreneurial skills of engineer candidates who have high product development potential have become more important. The aim of this study is to determine whether applied entrepreneurship education creates a significant difference in the entrepreneurial tendency of engineer candidates. The theoretical justification of the research is based on Fishbein and Ajzen’s planned behavior theory. Data of the study have been collected using entrepreneurship scale. The sample is 81 engineer candidates from two engineering departments (bioengineering and mechanical engineering) in Kars, Turkey between February (pre-test) and July (post-test) 2016. The proposed hypotheses have been tested through paired-sample t-tests by using a quantitative survey method. Findings reveal that the post-course entrepreneurial tendency is significantly higher than the pre-course entrepreneurial tendency. Additionally, the candidates in normal education programs have significantly higher entrepreneurial abilities than those in the secondary education program. Based on the findings of the research, it is recommended that the applied entrepreneurship education programs, which are planned to be made in the future, should be carried out especially in the daytime. The results of the research are discussed in terms of theoretical and practical implications. Additionally, results have implications for entrepreneurship education scholars, program evaluators, and policymakers.

Key Words: Entrepreneurial Tendency, Entrepreneurial Characteristics, Applied Entrepreneurship Education, Engineer Candidates.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının sonuçlanmasında başta emeği geçen ve kendisinden ders alarak ufkumu genişleten değerli tez danışmanım ve Sosyal İnovasyon Merkezi Koordinatörü Prof. Dr. Cemal Zehir'e teşekkürlerimi borç bilirim. Bununla birlikte Yıldız Teknik Üniversitesi İnovasyon, Girişimcilik ve Yönetim programında ders aldığım tüm hocalarıma emekleri ve bizlerin gelecek başarılarında söz sahibi oldukları için minnettarlığımı iletmek isterim.

Ayrıca tez jürime katılarak bizleri onurlandıran değerli jüri üyeleri Prof. Dr. Haluk Tanrıverdi ve Doç. Dr. Yasin Şehitoğlu'na yaptıkları önemli katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Bununla birlikte tezin, şekil ve içeriğine katkı sunan Arş. Gör. Esra Tani'ye desteklerinden dolayı minnettarım.

Tezin veri sürecinde araştırmaya katılan mühendis aday öğrencilerime özellikle bilimsel araştırmalara verdikleri ilgi ve katkıdan dolayı teşekkür ederim. Sizlerin sayesinde anlattığımız girişimcilik eğitimlerinin etkinliğini ölçebilme şansına sahip oldum.

Ayrıca her zaman yanımda desteklerini gördüğüm hem daim onların çocukları ve kardeşleri olduğumda dolayı kendimi şanslı hissettiğim canım ailemden babam Sayım Yıldız'a, annem Türkan Yıldız'a, abim Doç. Dr. Bora Yıldız'a ve kardeşim Bilim Uzmanı Nazan Yıldız Dağdevir'e şükranlarımı sunarım. Bununla birlikte tezin her aşamasında benim dinlenmemi sağlayan, gülücüğü ve neşesi ile tüm ailemize ve bana keyif veren ve yorgunluğumu alan biricik yeğenim Doğa Çimen Dağdevir'e bu hayatta iyi ki var olduğu için teşekkürlerimi sunarım.

Hayatın tüm zorluklarına, hayatımızda var olan iyi insanlar için katlanıyoruz. Ben de yukarıda adını sayamadığım, unuttuğum tüm iyi arkadaş ve dostlarıma hayatımda var oldukları için teşekkür ederim. Hayat birlikteyken güzeldir. Bu nedenle bu bilimsel çalışmada, dolaylı olarak sizlerin de katkıları var. Hepinize teşekkür eder, sevgi ve saygılarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
2. GİRİŞİMCİLİK	4
2.1. Girişimcilik Kavramı ve Girişimciliğin Gelişimi	4
2.2. Girişimci, Lider ve Yönetici Arasındaki Farklılıklar	5
2.3. Girişimciliğin Tanımı.....	7
2.4. Girişimciliğin Önemi	9
2.4.1. Ekonomik Açıdan Girişimciliğin Önemi	10
2.4.2. Sosyal Açıdan Girişimciliğin Önemi	10
2.5. Girişimciliğin Dezavantajları	11
2.6. Girişimcilik Türleri	12
2.6.1. Bireysel Girişimcilik	12
2.6.2. Kurumsal Girişimcilik.....	13
2.7. Girişimcilerin Özellikleri	15
2.7.1. Girişimcilerin Kişisel Özellikleri	15
2.7.2. Girişimcilerin Sosyal Özellikleri	16
2.7.3. Girişimcilerin Davranışsal Özellikleri	17
2.8. Girişimciliğin Temel Unsurları	18
2.8.1. Risk Alma	18
2.8.2. Proaktiflik.....	20
2.8.3. İnovasyon	21
3. GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ	24
3.1. Girişimcilik Eğitiminin Faydaları	24
3.2. KOSGEB Girişimcilik Eğitimi	34

3.2.1. KOSGEB ve Verilen Destekler.....	34
3.2.2. KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitiminin Kapsamı	36
3.2.3. Yükseköğretim Kurumları ve Girişimcilik Dersleri	37
3.3. Girişimcilik Eğitimi Konusunda Yapılan Çalışmalar	38
3.3.1. Ulusal Yazında Girişimcilik Konusunda Yapılan Araştırmalar.....	38
3.3.2. Girişimcilik Eğitimi Konusunda Yazılan Ulusal Tez Çalışmaları.....	48
3.3.3. Uluslararası Yazında Girişimcilik Konusunda Yapılan Araştırmalar.....	53
4. GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ VE GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	59
5. YÖNTEM VE ARAŞTIRMA.....	51
5.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler	51
5.2. Evren ve Örneklem	52
5.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri.....	53
5.4. Tanımlayıcı İstatistikler (Zaman 1).....	53
5.5. Zaman 1 İçin Ölçeğe Ait Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi Sonuçları.....	50
5.6. Veri Toplama Süreci	51
5.7. Verilerin Analizi.....	52
6. BULGULAR VE YORUMLAR	50
6.1. Demografik Bilgiler	50
6.2. Tanımlayıcı İstatistikler (Zaman 2).....	52
6.3. Güvenilirlik Analizi Sonuçları	56
6.4. Keşfedici Faktör Analizi Sonuçları (Zaman 2).....	57
6.5. Kolmogorov-Smirnov Normal Dağılım Test Analizi Sonuçları.....	58
6.6. Hipotezlerin Testi.....	59
6.7. Demografik Değişkenlere Yönelik Analizler.....	64
6.8. Değişkenler Arasındaki İlişkiler	72
6.9. Hipotezlerin Özet Olarak Sonuçları	74
7. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	76
KAYNAKÇA	81
EKLER.....	96
Ek 1. Anket Formu	96
ÖZGEÇMİŞ.....	97

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Yönetici, Girişimci ve Liderin Karşılaştırılması	7
Tablo 2: Girişimcilik Destekleri.....	35
Tablo 3: Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Modülleri	37
Tablo 4: Birinci Uygulama Sonucu Katılımcı Sayıları (Zaman 1)	53
Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistikler (Zaman 1)	55
Tablo 6: Güvenilirlik Analizi Sonuçları (Zaman 1).....	50
Tablo 7: Bileşen Matrisi/Döndürülmemiş Başlangıç Çözümü (Zaman 1).....	51
Tablo 8: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları	50
Tablo 9: Katılımcıların Yaş Dağılımları	51
Tablo 10: Katılımcıların Not Ortalaması Dağılımları.....	51
Tablo 11: Katılımcıların Gelir Dağılımları	52
Tablo 12: Katılımcıların Öğrenim Türü Dağılımları.....	52
Tablo 13: Tanımlayıcı İstatistikler (Zaman 2)	54
Tablo 14: Güvenilirlik Analizi Sonuçları (Zaman 2).....	56
Tablo 15: Bileşen Matrisi/Döndürülmemiş Başlangıç Çözümü (Zaman 2).....	58
Tablo 16: Normal Dağılım Testi Sonuçları.....	59
Tablo 17: Eşleştirilmiş Grup t-Testi Sonuçları	59
Tablo 18: Biyomühendislik Katılımcılarına Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları...	60
Tablo 19: Eşleştirilmiş Grup t-Testi Sonuçları	61
Tablo 20: Makine Mühendisliği Normal Öğretim Katılımcılarına Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları	62
Tablo 21: Eşleştirilmiş Grup t-Testi Sonuçları	62
Tablo 22: Makine Mühendisliği İkinci Öğretim Katılımcılarına Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları	63
Tablo 23: Eşleştirilmiş Grup t-Testi Sonuçları	64
Tablo 24: Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	65
Tablo 25: Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	66
Tablo 26: Bölümlere İlişkin Bazı İstatistikler	67
Tablo 27: Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	67
Tablo 28: Çoklu Karşılaştırma Scheffe Testi Sonuçları	68

Tablo 29: Yaş Gruplarına İlişkin Bazı İstatistikler	69
Tablo 30: Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	69
Tablo 31: Not Ortalamalarına İlişkin Bazı İstatistikler	70
Tablo 32: Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 33: Gelir Gruplarına İlişkin Bazı İstatistikler	71
Tablo 34: Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	72
Tablo 35: Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	73
Tablo 36: Hipotezlerin Özetlenmiş Sonuçları.....	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	Girişimcilik Eğitiminin Aşamaları	30
Şekil 2:	Üniversitede Girişimcilik Eğitimi Modeli.....	33
Şekil 3:	Gerekçeli Eylem Kuramı.....	60
Şekil 4:	Planlı Davranış Kuramı	61
Şekil 5:	Araştırma Modeli	51

KISALTMALAR

www	: World Wide Web
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
HALKBANK	: Türkiye Halk Bankası
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
İŞGEM	: İş Geliştirme Merkezi
KOBİ	: KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı
TEKNOYATIRIM	
KOBİGEL	: KOBİ Gelişim Destek Programı
TEKNOPAZAR	: Teknolojik Ürün Tanıtım ve Pazarlama Destek Programı

1. GİRİŞ

Girişimcilik, son zamanlarda gittikçe önem kazanan ve yükselişine hızla devam eden kavramlardan birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Girişimcilerin birer kahraman olarak görülmesi, demografik ve ekonomik faktörler, hizmet ekonomilerine geçiş, teknolojik ilerlemeler, bağımsız yaşam tarzı, internet ve bulut bilişim ve uluslararası fırsatlar, girişimciliği tetikleyen en temel faktörler olarak bilinmekte olup bu faktörlerin, bireylerin içlerindeki girişimcilik ateşini sürekli bir şekilde beslediği öne sürülmektedir (Scarborough, 2014). Özellikle bireylerin kendi işlerini kurma motivasyonu ile hareket etmeleri, ekonomiye kattıkları değer izleyiciler tarafından karşılık görmesi, işsiz olan bireylerin yaratılan yeni iş olanakları ile ekosisteme dahil edilmeleri ve devletin girişimcileri desteklemesi gibi faaliyetler, girişimciliğin önemini daha da ön plana çıkarmıştır.

Bununla birlikte küreselleşmenin ve rekabetin önem kazandığı günümüz iş koşulları, yeni iş fırsatlarının harekete geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla bu süreçte proaktif davranan ve eyleme geçen bireyler ya da kurumlar, girişimcilik sahnesinde birer girişimci olarak yerlerini alabileceklerdir. Türkiye’de özellikle büyük işletmelerin çok fazla olmaması ve girişimciliğin daha çok küçük, orta veya mikro işletme düzeyinde olması da bu düzeydeki işletme kurmayı hedefleyen ve buna cesaret eden girişimcilerin artmasına yol açmaktadır.

Anlatılanlar ışığında, özellikle en temel aşamada bireylere girişimcilik yeteneklerinin kazandırılması ve girişimcilik eğiliminin artırılması, son derece kritik bir konudur. Bu amaçla KOSGEB tarafından düzenlenen ‘Uygulamalı Girişimcilik’ eğitimleri, bu açığı kapatmak için bir alternatif olsa da bu konudaki eğitimlerin daha fazla artırılmasında oldukça yarar vardır. Özellikle üniversite düzeyinde İşletme bölümlerinde bu eğitimlere önem verilmeye başlansa da girişimciliğe dair ilgi zamanla İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri’nin diğer bölümlerine de sirayet etmiştir. Üniversite düzeyinde anlamlı sonuçlar elde edilen ve ekonomiye kattıkları değerler sayesinde daha da önemli hale gelen girişimcilik eğitimleri, zamanla hemen hemen her bölüme yayılmıştır. İktisadi ve İdari Bilimler alanında genel olarak

zorunlu olan bu eğitim, diğer birimlerde de seçmeli ve destekleyici olarak uygulanmaya başlanmış ve öğrencilerin bu alandaki eğilimlerinin artırılması sağlanmıştır.

Bu doğrultuda girişimcilik eğitimi, İktisadi ve idari bilimler alanı dışında, ürün üretme sorumluluğu olan mühendis adayları için de son derece önemlidir. Mühendis adayları olan bireylerin en temel sorunlarından birisi, ürettikleri ürünlerin ticarileştirilebilir olmalarını göz ardı etmeleridir. Girişimcilik eğitimleri, bu adaylara hem iş planı, hem iş modeli, hem de ürettikleri fikirleri/ürünleri hayata geçirebilmeleri noktasında bir ışık tutmaktadır. Bu nedenle bu adaylara yönelik olarak gerçekleştirilecek eğitimler, son derece önem arz etmektedir. Hatta eğitimler sonunda bu bireylere KOSGEB onaylı 'Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi' sertifikası verilmesi de bu bireylerin KOSGEB tarafından verilecek hibe veya kredileri almalarına hazırlıklı hale getirmektedir.

Ancak bu noktada da söz konusu eğitimlerin etkinliği sorunsalı gündeme gelmektedir. Katılımcılara verilecek eğitimlerin, eğitim öncesi ve sonrası ölçülerek değerlendirilmesi, bu eğitimlere yönelik içerik güncelleme eylem planlarının harekete geçirilmesini gerekli kılacaktır. Eğitimlerde anlamlı bir değişiklik olmadığında da bu durumun nedenlerinin sorgulanması oldukça önemli olmaktadır. Bu değişikliğin özellikle hangi gruplardan kaynaklandığının tespiti de yine benzer şekilde, iyileşme yönünde anlamlı değişimin olmadığı gruplara yönelik hareket tarzlarının belirlenmesini kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla yapılacak güncelleme faaliyetleri sayesinde, girişimcilik eğitimlerinin etkinliği artabilecek ve eğitimler amaçlarına daha iyi bir şekilde ulaşabilecektir.

Bu ölçümlerin yapılmasında en kritik noktalardan birisi, eğitim öncesi ve eğitim sonrası eşleştirmelerin yapılması ve durumsal koşulların mümkün olduğunca en aza indirilerek, ölçümlerden geçerli ve güvenilir sonuçların elde edilmesidir. Bu kapsamda yapılan araştırmanın amacı, uygulamalı girişimcilik eğitiminin mühendis adaylarının girişimcilik eğilimlerinde bir anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesidir.

Bu amaca ulaşmak amacıyla hazırlanan çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler: 1) Giriş, 2) Girişimcilik, 3) Girişimcilik Eğitimi, 4) Girişimcilik Eğitimi ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişki, 5) Yöntem ve Araştırma, 6) Bulgular ve

Yorumlar ve 7) Sonuç ve Tartışma'dır. *Giriş* bölümünde çalışmanın genel olarak önemi, özgünlüğü, amacı ve bölümler hakkında genel bir bilgi sunulmuştur. *Girişimcilik* bölümünde girişimcilik kavramı ve girişimciliğin gelişimi, girişimci, lider ve yönetici arasındaki farklılıklar, girişimciliğin tanımı, özellikleri, türleri, önemi, temel unsurları, avantajları ve dezavantajları gibi konulara değinilmiştir. *Girişimcilik eğitimi* bölümünde girişimcilik eğitiminin faydaları, KOSGEB girişimcilik eğitimi, KOSGEB tarafından verilen destekler, KOSGEB uygulamalı girişimcilik eğitiminin kapsamı, yükseköğretim kurumlarında verilen girişimcilik dersleri ile girişimcilik eğitimi konusundaki ulusal ve uluslararası yazındaki çalışmalara yer verilmiştir. *Girişimcilik eğitimi ve girişimcilik eğilimi arasındaki ilişki* bölümünde girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisi, Planlı Davranış Kuramı (Fishbein, Ajzen, 1975) bağlamında ele alınmıştır. *Yöntem ve araştırma* bölümünde, araştırmanın modeli ve hipotezleri, evren ve örneklem, veri toplama aracı, veri toplarken kullanılan teknik, öntest için tanımlayıcı istatistikler, güvenilirlik ve geçerlilik analizi sonuçları ile veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. *Bulgular ve yorumlar* bölümünde, araştırmanın sontest verilerine ait demografik bilgiler, tanımlayıcı istatistikler, keşfedici faktör analizi, normal dağılım test analizi sonuçları, demografik değişkenlere yönelik farklılık analizleri, hipotez testleri (t-testleri ve varyans analizleri), korelasyon analizi bulguları ve bunlara ait yorumlar yer almaktadır. Son olarak, *sonuç bölümünde* ise araştırmanın sonuçları, ilgili yazın bağlamında açıklanmış ve diğer araştırma sonuçları ile mukayese edilmiştir. Bununla birlikte, ileriye yönelik yapılacak araştırmalar, uygulayıcılar, araştırmacılar ve politika yapıcılar açısından da çeşitli öneriler sunulmuştur.

2. GİRİŞİMCİLİK

Aşağıda yer alan kısımda girişimcilik kavramının tarihsel gelişimi, girişimciliğin tanımı, önemi, türleri, girişimcilerin özellikleri ve girişimciliğin temel unsurları açıklanmaktadır.

2.1. Girişimcilik Kavramı ve Girişimciliğin Gelişimi

Girişimcilik son zamanlarda gittikçe önem kazanan kavramlardan birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle bireylerin kendi işlerini kurma motivasyonu ile hareket etmeleri, ekonomiye kattıkları değerin izleyiciler tarafından anlam görmesi (Grebel, Pyka, Hanusch, 2003), işsiz olan bireyleri yarattığı yeni iş olanakları ile ekosisteme dahi etmesi ve devletin girişimcileri desteklemesi gibi faaliyetler, girişimciliğe olan önemi daha da ön plana çıkarmıştır. Küreselleşmenin ve rekabetin önem kazandığı günümüz iş koşulları, yeni iş fırsatlarının harekete geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla bu süreçte proaktif davranan ve eyleme geçen bireyler ya da kurumlar, girişimcilik sahnesinde birer girişimci olarak yerlerini alabileceklerdir. Türkiye’de de özellikle büyük işletmelerin çok fazla olmaması ve girişimciliğin daha çok küçük, orta veya mikro işletme düzeyinde olması, bu düzeydeki işletme kurmayı hedefleyen ve buna cesaret eden girişimcilerin artmasına yol açmaktadır.

Girişimcilik kavramı, yazında farklı şekillerde tanımlanmıştır (Roolaht, 2006, 104). Ancak bu kavramın ilk kez İrlanda asıllı Fransız ekonomist Richard Cantillon (1680’ler-1734) tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Cantillon (1734) 18. yüzyılda iktisadi birimleri toprak sahipleri, ücretli insanlar ve girişimciler olarak nitelendirmiştir. Bu ayrımда girişimciyi ise belirsiz koşullar altında pazarı oluşturmada bir koordinatör ve karar verici olarak tanımlamıştır (Grebel, Pyka, Hanusch, 2003, 3). Girişimcinin sermayedardan en büyük farkı, kendi işini bizzat yürütmesinden gelmektedir, çünkü sermayedarın böyle temel bir misyonu yoktur. Sermaye sahibi, kendi parasını başkalarına ödünç verdiğinde, sadece bir sermayedar olur. Kiralamak ve bundan bir kazanç elde etmek için bir arazi (toprak) satın alırsa, toprak sahibi olur. Ancak bir işletmeyi yürütmek için mal alırsa, bu durumda bir

girişimci olarak değerlendirilebilir (Roolaht, 2006, 104; Grebel, Pyka, Hanusch, 2003, 4). Joseph Schumpeter, 1911 yılında yayımladığı Ekonomik Gelişme Teorisi adlı kitabında girişimcilerin iş kurmaktan daha fazlasını yaptıklarını ve hatta birer değişim ajanı olduklarından bahsetmiştir. Dolayısıyla girişimciliğin özünde, yeni bir şeyler yaratma vardır. Bu yaratım süreci de eskinin demode olmasını sağladığından dolayı yaratıcı yıkım olarak adlandırılmaktadır (Scarborough, 2014, 4; Lumpkin, Dess, 1996, 142). Yaratıcı yıkım, eski ve ileriye görme yeteneği düşük işletmelerin yeni ve daha inovatif olan işletmelerce ikame edilmesi ve böylece rekabet edemez hale gelmesidir (Jones, 2017, 387; Lumpkin, Dess, 1996, 142).

Johnson (2001) girişimcilik kavramının üç unsurundan bahsetmiştir. Bunlar girişimci, girişimciliğe yönelik tutum ve davranışlar ve girişimciliktir. 21. yüzyılda kullanılan şekli ile girişimcilik fenomeni, bu üç sürecin birleşimini ifade eder. Girişimcilik, bir işletmenin ekonomik ve sosyal potansiyelinde iyileştirmeye yönelik bilinçli ve yoğun bir değişim yaratma çabasıdır. Bu nedenle girişimcilik kavramı sadece küçük işletmeleri ya da yeni kurulan işletmeleri kapsayan bir kavram da değildir. Diğer bir ifadeyle kavramın kapsamı, girişimin yaşıyla ya da büyüklüğü ile ilgili de değildir. Kavram, tüm yeni işletmeleri kapsamaktadır. Ancak asıl önemli olan, girişimin özünde inovasyon olmasıdır (Drucker, 2014, 191-192).

Bu tanımlamalardan sonra, yazında sıkça karşılaşılan yönetici, lider ve girişimci arasındaki farklılıklara açıklık kazandırmakta fayda vardır.

2.2. Girişimci, Lider ve Yönetici Arasındaki Farklılıklar

Yazında, girişimci ve yönetici arasındaki farklılıklar ile girişimci ve lider arasındaki farklılıklar da bazı durumlarda karıştırılmaktadır. Girişimci, en geleneksel ve bilinen tanımı ile Kılıç (2016, 193) tarafından “temel üretim faktörlerini bir araya getirerek iktisadi mal ve hizmet üretimi için gerekli girişimi başlatan ayrıca üretim için gerekli finansman kaynaklarını ve üretimin değerlendirilebileceği pazarları bulan kişi” olarak tanımlanmıştır. Girişimci, aracılık rolünü üstlenen, girişime ön ayak olan, sahipliği ve sorumluluğu alan, yenilikleri yaratan ve bu yeniliklere açık olan, süreçle ilgili riskleri yönetebilen ve son aşamada olması muhtemel olan durumlara ve hatta engeller ve zorluklara karşı dayanıklı olan kişidir (Johnson, 2001). Girişimci, yeni kombinasyonlar yaratan kişidir. Diğer bir ifadeyle, tatmin edilmemiş ihtiyaçları nasıl karşılayacağını bilen ya da zaten var olanın daha etkili bir şekilde yapmanın yolunu

fark eden kişidir (Kamien, Schwartz, 1982, 8). Girişimcilik, bir fırsatı tanımlamak ve onu sömürmek (sahiplenmek) veya pazarda bir niş alan geliştirmeye yönelik ileri sürülen bir kavramdır (Verhees, Meulenberg, 2004, 138; Li ve diğ., 2009, 648).

Yönetici, girişimciden farklı olarak kar ve riski başkasına ait olmak üzere, belirli bir ücret karşılığında tüm işletmenin sorumluluğunu üstlenen ve yönetim faaliyetini yerine getiren kişidir (Örücü, 2013, 9). Bu nedenle her yöneticinin, bir girişimci olduğu iddia edilemez. Yönetici işin yürütmesi için belirlenen kurallara uyulmasını sağlayan ve başkaları aracılığı ile işin görülmesini sağlayan kişidir (Koçel, 2014). Daha geniş bir ifade ile yönetici, başkaları ile birlikte ya da başkaları vasıtasıyla işleri etkili ve verimli bir şekilde yerine getiren kişidir (Robbins, Decenzo, Coulter, 2013).

Lider ise hedef belirleme ve başarıya yönünde grubun faaliyetlerini etkileyen kişidir (Örücü, 2013, 138). Lider, hem kendi kişilik özellikleri, hem liderliğe yönelik davranışsal özellikleri hem de durumsal faktörlere göre diğer bireyleri etkileyebilme özelliğine sahip olan kişidir (Şimşek, Çelik, 2016). Liderin, yapılan işin gelişmesi ve büyümesinde önemli bir fonksiyonu vardır. Her liderin bir girişimci olmadığı gibi her girişimcinin bir lider olduğunu söylemek de zordur. Ancak girişimcinin hem liderlik, hem de yöneticilik özelliklerine sahip olması gerekmektedir; çünkü hem işletmenin etkin ve verimli yürütülmesi gereklidir, hem de işletme faaliyete başladıktan sonra işletme çalışanlarının etkilenecek hedeflere doğru yönlendirilmesi ve önderlik edilmesi gerekmektedir (Efil, 2010). Bu açıklamalardan sonra yönetici, lider ve girişimci arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, Tablo 1'deki gibi özet olarak sunulabilir.

Tablo 1: Yönetici, Girişimci ve Liderin Karşılaştırılması

YÖNETİCİ	GİRİŞİMCİ	LİDER
Disipline önem verir. Sistem ve yapı üzerine odaklanır.	Kontrole önem verir.	Gelişime önem verir ve insan üzerine odaklanır.
Problemleri görür.	Fırsatları görür ve gerekli olan riski, belirsizliği ve sorumluluğu üstlenir.	Fırsatları değerlendirir ve yeni fırsatlar meydana getirir.
Statik, tekrarcı ve devam ettiricidir.	Dinamiktir.	Yenilikçi, geliştirici ve orijinaldir.
Eskiye düşünür ve kısa vadeli görüşe sahiptir.	Geleceği düşünür.	Geleceği düşünür ve uzun vadeli görüşe sahiptir.

Kaynak: Marangoz, Mehmet. 1994. **Girişimcilik**. 3. bs. (İstanbul: Beta Yayınları), 45-46'dan uyarlandı.

Hedefleri belirlemek, amaçlara ulaşmak, çevresinde bulunan bireylerden bu isteklerin yerine getirilmesini istemek ve önemli karar noktalarında doğru kararlar alabilmek, girişimci ile liderin birbirlerine benzer özellikleri arasındadır. Oysa girişimci ile lideri birbirinden ayıran özelliklerden birisi, girişimcinin bir işin öncülüğünü yaparken, liderin ise işin gelişmesinin ya da büyümesinden sorumlu olmasıdır. (Marangoz, 2016). Dolayısı ile iş girişimci tarafından başlatıldıktan sonra, o işi iyi bir lider olup yönetmek de son derece önemlidir. Hatta bu sırada yapılacak yöneticilik faaliyetleri de etkinlik ve verimlilik açısından son derece önemlidir. Bu nedenle girişimcilik her ne kadar başlatıcı olsa da onu tamamlayan yöneticilik ve liderliğin bir o kadar önemli olduğunu da unutmamak gerekir.

2.3. Girişimcilik Tanımı

Girişimcilik kavramı yazında farklı şekillerde tanımlanmıştır. Girişimcilik, aşırı yoğun belirsizlik ve kaos ortamı içerisinde sadece insana odaklı bir yapı ile yeni ürün geliştirmenin yapıldığı bir sürecin yönetimini ifade etmektedir (Ries, 2014). Girişimcilik; tüketmekten ziyade üretmek, yenilikleri keşfetmek, öncülük etmek, sıra dışı olmak ve herkesten farklı düşünmek gibi faaliyetleri kapsar (Kılıç, 2015).

Girişimcilik, en dar anlamıyla fikirlerin bulunmasını, onların ürünlere ve/veya hizmetlere dönüştürülmesini ve daha sonra da pazara bir ürün sürmek için bir girişim inşa etmeyi içerir (Johnson, 2001, 138). Girişimcilik hâlihazırda var olan ya da yeni bir işletmeye değer yaratmak için yapılan fırsatların yaratılması ve geliştirilmesi sürecidir (Fisscher ve diğ., 2005, 107).

Covin ve Slevin'e (1991, 7) göre girişimcilik, bir işletmenin risk alma eğilimi ile temsil edilen stratejik duruşunun bir boyutu; agresif rekabetçi ve proaktif bir şekilde hareket etme eğilimi ve yoğun ve yaygın bir şekilde ürün inovasyonuna bağılı olma ile tanımlanan bir süreçtir. Dolayısı ile faaliyete geçirilecek bir işin girişimcilik olarak değerlendirilebilmesi için içerisinde risk alma, proaktif davranma ve inovatif olmanın da olması gerekmektedir. Girişimcilik, işletmenin girişimcilik yoğunluğunu gösteren bu üç özelliği kullanan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Weerawardena, 2003, 18). Buchholz ve Rosenthal'a (2005, 307) göre girişimcilik, toplum içinde yeni olan bir şeyi, yani tüketicilerde gizli olan bir ihtiyacı karşılayan yeni bir şeyi yaratma sürecidir.

Dolayısıyla girişimciliğin kalbinde hayal gücü, yaratıcılık, yenilik ve duyarlılık vardır. Yeni bir ürünün ve ya hizmetin geliştirilmesi ve pazara sunulması, yeni bir ürünün yapabileceği olası etkilerin göz önünde bulundurulması ve ortaya çıkabilecek problemlere yeni ve yaratıcı çözümlerin getirilmesi, bu niteliklerin varlığını gerektirmektedir (Buchholz, Rosenthal, 2005, 307).

Ek olarak, bazı çalışmalarda girişimcilik ve girişimcilik yönelimi olarak ileri sürülen iki benzer kavram da vardır (Verhees, Meulenber, 2004, 138). Bu ayrımı ileri süren Lumpkin ve Dess (1996) girişimcilik kavramının, daha çok girişimcilik kararının içeriğini tanımlamakta kullanıldığını, dolayısıyla bu kavramın ne tür bir girişimcilik yapıldığını açıkladığını ileri sürmüştür. Yazarlara göre girişimcilik yönelimi/odaklılık ise yeni girişimlerin nasıl gerçekleştiğine yönelik temel girişimcilik süreçlerini açıklamaktadır. Bu süreçler; otonomi (özerklik/bağımsızlık), risk alma, proaktiflik (fırsatlara yönelik), agresif rekabetçilik (rakiplere karşı) ve yenilikçiliktir (Verhees, Meulenber, 2004, 138: Lumpkin, Dess, 1996, 137).

2.4. Girişimciliğin Önemi

Girişimcilik, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte hız kazanan ve birçok bilim dalının ve araştırmacının ilgisini çekerek, bu alanda var olan bilginin artırılmasına çaba gösterilen bir alandır. Günümüzün de yükselen trendi olan girişimcilik, hayallerini gerçekleştirmek ve fark yaratmak isteyen hemen her kesimden bireylerin birer kariyer fırsatı olarak gördükleri öncelikli alanlar arasında yer almaktadır (Ries, 2014). Girişimcilik davranışının yaygınlığı açısından bir değerlendirme yapıldığında, bu yaygınlığın nüfusun %20-50'si arasında olduğu tahmin edilmektedir (Shane, Venkatraman, 2000). Bu oran, aslında bireylerin girişimciliğe ne kadar istekli olduğunu göstermektedir. Girişimcilik, aynı zamanda sürdürülebilirlik için de temel faktörlerden birisidir. Özellikle inovasyon (yenilik) ile birleştiğinde, sürdürülebilirlik sağlanmakta ve işletme, rekabetin olduğu çevrede yaşamını devam ettirebilmektedir (Zhao, 2006).

Potansiyel girişimci adaylarının, girişimci olmalarının kendilerine sağlayacağı faydaları göz önünde bulundurmalarında yarar vardır. Scarborough (2014, 9-12) bu faydaları, genel olarak kendi kaderini oluşturma fırsatı, fark yaratma fırsatı, tam potansiyeline ulaşma fırsatı, etkileyici bir miktarda kar elde etme fırsatı, topluma katkıda bulunma ve çabalarıyla tanınma fırsatı ve hoşlandığı ve zevk aldığı işi yapma fırsatı olarak tanımlamıştır. *Kendi kaderini oluşturma fırsatı*, girişimcilerin önemli olan şeyleri başarma bağımsızlığı ve şansları değerlendirme fırsatı ile ilgilidir. *Fark yaratma fırsatı*, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlere önem verme ve kendileri için önemli olan bir sebepten dolayı bir fark yaratma ile ilgilidir (bu tür girişimciler sosyal girişimciler olarak da adlandırılır). *Tam potansiyeline ulaşma fırsatı*, yaptığı işi iş olarak değil, oyun olarak görme ve tek sınırı kendi yaratıcılığı, istekleri ve vizyonu olarak değerlendirme ile ilgilidir. *Etkileyici bir miktarda kar elde etme fırsatı*, paranın her ne kadar temel motivasyon kaynağı olmasa da zengin olma yolunda önemli bir motivasyon kaynağı olması ile ilgilidir. *Topluma katkıda bulunma ve çabalarıyla tanınma fırsatı*, yerel iş çevrelerinde önemli bir rol oynama ve ülke ekonomisine katkıda bulunma fonksiyonu ile ilgilidir. *Hoşlandığı ve zevk aldığı işi yapma fırsatı*, hobilerin ve tutkuların meslek ve iş haline dönüşmesi ile ilgilidir.

Girişimciliğin, hem ekonomik hem de sosyal açıdan önemli faydaları vardır. Bu faydalar, aşağıda daha ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

2.4.1. Ekonomik Açıdan Girişimciliğin nemi

Girişimcilik, dünya ekonomilerinin dönüşümde temel bir mekanizma olmuştur. Kültür ve evre (ekonomik, politik/yasal ve sosyal koşullar) arasındaki uyumazlıklardan dolayı, bazı ülkelerde girişimcilik diğer ülkelerden daha hızlı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu koşulların ilk olarak girişimcilik yönelimi/odaklılık, daha sonra girişimcilik ve en sonunda da küresel rekabetçilik üzerinde önemli etkileri vardır (Lee, Peterson, 2000, 409-410). Ekonomik büyüme ve kalkınmanın toplumun en temel ekonomik ve sosyal hedefleri olduğu düşünüldüğünde, girişimci üretim faktörlerini yeni bir tarzda bir araya getirerek, atıl kaynakların kullanılmasını ve böylece tam kapasite ile çalışılmasını sağlamaktadır. Bu yaklaşım, ekonomik bir yarar gibi düşünülse de yaratılan kaynak, toplumun diğer kesimlerinin de kullanılmasına sunulacaktır. Dolayısıyla yaratılan bu değerin varlığı, ekonomik açıdan son derece önemlidir (Marangoz, 2016).

Schumpeter'in bakış açısıyla yaklaşıldığında, girişimcilik yenilikler yaratmakta ve bu nedenle pazarda yer alan yerleşik ve yenilik yaratmayan işletmeler için tehlike yaratmaktadır. Bu anlamda girişimciliğin yeni inovatif işletmeler yaratarak, ekonomiye katma değerini yüksek olan işlerin dahil olmasını sağladığı söylenebilir (Roolaht, 2006, 104). Ekonomiye denge noktasından uzaklaştıran girişimcilik faaliyetlerinin oluşturduğu bu süreç, dengenin "yaratıcı yıkımı" olarak da adlandırılabilir (Brouwer, 2002, 90; Jones, 2017).

Girişimcilik, insanların ihtiyaçlarına hizmet eden ve yaşam standartları ve kalitesini artıran, yeni ve daha iyi yollar sağlayan, sağlıklı ve büyüyen bir ekonomik sistem yaratmaktadır (Scarborough, 2014, 4).

2.4.2. Sosyal Açıdan Girişimciliğin nemi

Girişimcilerin yaptıkları faaliyet sonucunda ortaya koydukları değer, ekonomik bir yarar gibi düşünülse de yaratılan kaynak, toplumun diğer kesimlerinin de kullanılmasına sunulacaktır. Bu yönüyle ekonomik değerin, zamanla sosyal bir faydaya dnüştüğu söylenebilir. Girişimciliğin sosyal fonksiyonları düşünüldüğünde, temel olarak girişimciliğin üç temel fonksiyonunun olduğu söylenebilir. Bunların

ilki, girişimciliğin üretilen ürünler ve hizmetler sonucunda, toplumsal değişimin bir öncüsü olmasıdır. İkincisi, bireylerin yaptıkları girişimcilik faaliyetleri sonucunda daha üst toplumsal statüleri kazanmaya istekli olmaları ve bunun sonucunda da diğer bireyleri isteklendirerek, topluma dinamizm kazandırmasıdır. Üçüncüsü ve sonuncusu ise girişimciliğin bireylere, toplumsal prestij sağlaması ve yaşadığı toplumun bir parçası olarak sosyal sorumluluk duygusu kazandırmasıdır (Marangoz, 2016, 91-93).

Girişimcilik iş dünyasında olduğu kadar, sosyal konularda da önemi artan bir konudur (Kılıç, 2015). Girişimciler sosyal anlamda yaptıkları girişimcilik faaliyetleri ile de anlamlı etkiler yaratırlar. Özellikle kavram olarak yazında net bir şekilde yerini almış olan sosyal girişimcilik kavramı, aslında girişimciliğin sosyal anlamda ulaşmak istedikleri tüm noktalara ışık tutmaktadır. Küresel düzeyde bakıldığında, sosyal girişimciliğin özellikle son yirmi yıldan beri arttığı söylenebilir (Bornstein, 2004).

Hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde hükümetlerin kamusal mal ve hizmetlerin üretilmesinden kendilerini sistematik olarak çekmeleri, sosyal anlamdaki girişimcilik faaliyetlerini hızlandırmıştır. Özellikle çevre ve sürdürülebilirlik ile ilgili sorunlar, sağlık sorunları, kaynakların rekabeti, ekonomik eşitsizliklerin baş göstermesi, serbest piyasa karşısında devletin geri çekilmesi, uluslararası sivil toplum kuruluşlarının daha gelişmiş ve baskı oluşturan rollerinin olması ve devletin kamu hizmetlerinin sunumunda yeterli olmaması, halkın kendi sorunlarına kendilerinin çözüm getirmelerine yol açmıştır (Nicholls, 2006, 2-4).

Sosyal girişimcilik; temel amacının kar olmadan öte, toplumun sosyal sorunlarına yeni ve sürdürülebilir çözümlerin bulunduğu, sosyal değer yaratıldığı ve toplumsal faydanın sağlandığı girişimcilik türüdür (Bayarçelik, 2018, 425). Bu girişimciler, insanlığa faydalı yenilikleri geliştirip uygulamaya geçirirken de temel işletmecilik prensiplerini her zaman uygulamaya gayret ederler. Zaten işletmecilik prensiplerinden ve anlayışından (kar elde etme gibi) yoksun bir girişimcilik faaliyetinin sürdürülebilirliğinden söz edilemez (Boone, Kurtz, 2016).

2.5. Girişimciliğin Dezavantajları

Girişimciliğin birçok faydası olduğu kadar, dezavantajlı olduğu durumlar da vardır. Bunlar; gelir belirsizliği, tüm yatırımı kaybetme riski, uzun süren zor çalışma

saatleri, işler oturana kadar düşük yaşam kalitesi, yüksek stres seviyesi, tam sorumluluk ve cesaretin kırılmasıdır (Scarborough, 2014, 12-13). Girişimci bireylerin kazanacakları gelir, belirsizdir; çünkü girişimciliğin özünde risk ve belirsizlik vardır. Bu nedenle tüm yatırımları kaybetme riski her zaman vardır. Bu kayıpları düşünme ve bunlara yönelik önlem alma çabaları ise zamanla girişimciyi yormakta ve stres başta olmak üzere çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilmektedir. Ayrıca girişimci, yaptığı faaliyetlerde tam sorumluluğa sahiptir. Bir kayıp gerçekleştiğinde, tüm fatura kendisine kesilecektir. Bu durum da girişimcinin cesaretini kırmaya zemin hazırlayacaktır. Özellikle girişimin başarısızlıkla sonuçlandığı durumlarda bu cesaret kırıklığı, diğer olası başarılı girişimlerin hayata geçmesine de engel oluşturacaktır.

Marangoz (2016, 62-63) girişimciliğin seçilebilecek en zor mesleklerden birisi olduğunu ve bu nedenle de bir takım dezavantajlarının olduğunu ileri sürmüştür. Bunlar; kişisel özveri gerektirmesi, sorumluluk yükünün olması, zarara fazla tolerans gösterilememesi (zararı karşılayabilecek finansal gücün yeterli olmaması) ve sağlık sorunları ile yüzleşmesidir. Girişimcilik, başarı için aile, hobiler vb. birçok konuda ödün vermeyi gerektiren bir konudur. Girişimciler, tepede yalnız olan ve sorumluluğu tamamen sırtlarında taşıyan kişilerdir. Zarara fazla tolerans gösterememektedirler, çünkü verecekleri bir yanlış karar, işletmesinin sonu olabilmektedir. Bununla birlikte girişimcilik, yoğun tempo gerektiren ve bu nedenle de başta fiziksel olmak üzere çeşitli rahatsızlıklara yol açan bir karardır.

2.6. Girişimcilik Türleri

Girişimciler, buluşların temellerini oluşturan yaratıcı yetenekleri sayesinde yeni fikirler bulan, yeni fırsatlar yakalayan, yaptıkları işlerini başarıya ulaştıran ve bunun sonucunda da beklentileri doğrultusunda anlamlı düzeyde kar sağlayan kişilerdir (Arslantaş, 2001). Yazında girişimciliğin, bireysel ve kurumsal girişimcilik olmak üzere iki türü vardır.

2.6.1. Bireysel Girişimcilik

Önemli fırsatları değerlendiren, bu fırsatlardan yararlanmak için gerekli olan kaynakları bir araya getirerek, kar ve büyüme elde etmek amacıyla risk ve belirsizliği üstlenen ve yeni bir iş kuran kişiye girişimci denmektedir (Scarborough, 2014, 4). Boone ve Kurtz (2016) girişimciyi, karlı iş fırsatları arayışında olan ve bir işi kurup

etkili ve verimli bir şekilde yürütebilmek için gerekli riskleri almaktan kaçınmayan ve özel girişim sistemi içerisinde risk alan kişiler olarak ifade etmiştir. Girişimci, “toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri temin etmek için sıfırdan, yoktan iş ve işletmeler kuran, verdikleri hizmetler karşılığında da gelir sağlamak ve kar elde etmek arzusu taşıyan işadamlarıdır” (Mirze, 2014).

Dolayısıyla burada önemli olan konulardan birisi, sıfırdan ve yoktan bir işi var etmektir. Girişimci, piyasada var olan bir boşluğu görmekte ve o boşluğu doldurabileceğine inandığı işi harekete geçirmektedir. Diğer bir tanıma göre de girişimci, “işletmeyi kuran, üretim faktörlerini bir araya getiren, kar amacı güden ve bunun sonucu olarak da riske katlanan kişidir (Acuner ve diğ., 2017). Mirze (2017) girişimcilikte yaşanan gelişmelere paralel olarak, girişimci tanımının revize edilebileceğini ileri sürmüştür. Özellikle farklı departmanlarda (üretim, Ar-Ge ve yönetim gibi) yeni açılımlar yapan kişilerin de girişimcilik kapsamına alınmasını önermiştir. Bu anlamda girişimcinin “sıfırdan, yoktan iş ve işletme kuran veya mevcut iş ve işletmelerde yeni açılımlar ve gelişimler yapabilen kişiler” olarak da ifade edilebileceğini ileri sürmüştür (Mirze, 2017, 37).

Bireysel bir girişimciden yerine getirmesi beklenen bazı işlevler vardır. Bu işlevler yerine getirilmediğinde, bir girişimin girişimcilik olup olmadığı sorgulanmaktadır. Bu işlevler; bilinen bir mal veya hizmetin kalitesini yükseltmek ya da yeni mal veya hizmet üretmek, endüstride yeni organizasyonlar gerçekleştirmek, yeni pazarlar bulmak ve hammaddelerin ve benzeri maddelerin sağlanabileceği yeni kaynaklar bulmaktır (Örücü, 2013, 9).

2.6.2. Kurumsal Girişimcilik

Rekabetin ön planda olduğu günümüz iş koşullarında girişimcilik, işletmelerin kendilerini yenilemeleri ve karlılıklarını koruyarak yaşam sürelerini daha da uzatabilmeleri için yeni fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle de işletmeler varlıklarını devam ettirebilmek ve sürdürülebilirliklerini koruyabilmek için daha fazla kurumsal girişimcilik faaliyetlerinde bulunmaya özen göstermektedirler (Ries, 2014).

Kurumsal girişimcilik çok sayıda farklı form alabilmektedir. Bunlar iç girişimcilik (intrapreneurship), yayılmış girişimcilik (dispersed entrepreneurship) ve kurumsal girişimciliktir (corporate venturing). *İç girişimcilik*, örgüt içerisinde veya çevresinde girişimci yeni işlerin yaratımıdır. Örneğin, Hewlett-Packard şirket içerisinde bir fikri

alma, bir ürüne dönüştürme ve hızlı bir şekilde o ürünü pazara sürme kapasitesine sahiptir. Bu ise işletmenin çekirdek yeteneklerinden (core competence) birisidir (Johnson, 2001). İç girişimcilik, “kurumsal bir yapı içinde çalışan kişilerin veya ekiplerin kendi tercihleri veya gelen teşvikler doğrultusunda buldukları firmadan ayrılmadan proje ve fikir üretmesidir”. İç girişimcilik, mevcut örgütün yapısı içinde yeniliğin teşvik edilmesi ve temel yeteneklerinin genişletilmesi sürecini içermektedir (Acuner ve diğ., 2017, 25; Covin, Slevin, 1991). İç girişimciler, bir projenin başarısı ya da başarısızlığını belirleyen, örgüt içerisindeki girişimcilerdir (Jones, 2017). Bu nedenle iç girişimciler, işletmeden ne tam bağımsız ne de tam bağımlı bir konumdadırlar (KobiVadisi, [01.08.2018]). İç girişimciler, özel bir girişimci ekip de olabilmektedir. Bu şekilde olduğunda, farklı alanlardaki bu ekip üyeleri bir araya gelmekte, yoğun etkileşimde bulunmakta ve yeniliği başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmektedir (Jones, 2017, 396).

Yayılmış girişimcilik ise girişimciliği ve inovasyonu desteklemek amacıyla örgütün tamamında bir kültür ve yapı oluşturma ve çalışanların işletmenin sahipliğini üstlenmesi için uyarılmasını kapsamaktadır. Burada önemli olan çalışanlar ve örgütün amaç ve istekleri arasındaki ortak zeminin kurulması ve bütünleşmenin sağlanmasıdır. *Kurumsal girişim* ise ilgili sektördeki küçük girişimlerle yakın ilişkiler geliştirerek inovasyon kapasitesinin artırılması ile ilgilidir. Özellikle büyük işletmelerin kendi çekirdek yeteneklerine odaklanarak faaliyetlerini sürdürdükleri düşünüldüğünde, bu girişimcilik türü küçük işletmelere de resmi bir yatırım ağı sağlamaktadır. Aynı zamanda büyük işletmeler de küçük işletmeler sayesinde kendi gelişmelerini sürdürülebilir hale getirirler (Johnson, 2001).

Marangoz (2016) kurumsal girişimciliği, Johnson’dan (2001) farklı olarak daha genel bir yaklaşımla ele almıştır. Yazara göre orta veya büyük ölçekteki işletmelerin gösterdiği girişimcilik davranışları, kurumsal girişimcilik olarak değerlendirilmiştir. Daha açık bir ifadeyle, işletme içerisindeki bireylerin ya da grupların çabaları ile ortaya çıkan ve mevcut işletmeden tamamen yeni bir girişimin başlatılması ile ortaya çıkan ve böylece hâlihazırdaki işletmeyi güçlendiren veya yenileyen ürün ya da hizmet ortaya koyma süreci, kurumsal girişimcilik olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde Naman ve Slevin’a (1993) göre de kurumsal girişimcilik, stratejik karar almada ve yönetim felsefesini kullanmada yönetimin aldığı davranışları tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, ayrı bir tanım gibi görünse de yazında yer alan ve

özellikle iç girişimcilik olarak ifade edilen girişimcilik türü ile önemli benzerlikler taşımaktadır (Schollhammer 1982; Pinchot, 1985; Covin, Slevin, 1986; Zahra, 1991; Zahra, 1996; Antoncic, Hisrich, 2000) .

2.7. Girişimcilerin Özellikleri

Girişimcilik, ürünler ve hizmetler için yeni fikirler ortaya çıkarmaktan ve inovatif ve yaratıcı olmaktan çok daha fazlasını içermektedir. Girişimciler gözlerinde canlandırdıkları yeni fırsatları ve değerleri geliştirmek için ya bir örgüt yaratmalıdır ya da bir örgüt aracılığıyla (iç girişimciler) çalışmalıdır. Dolayısı ile bu durum, sadece çeşitli risklerin üstlenmesi ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda girişimcinin çabalarını boşa çıkarabilecek çeşitli risklerin ve engellerin aşılmasını da içermektedir (Brenkert, 2009, 450). Dolayısı ise inovatif ve yaratıcı olmanın yanında, buna uygun örgüt formlarını geliştirmek de bir o kadar önemlidir.

2.7.1. Girişimcilerin Kişisel Özellikleri

Girişimciliğin püf noktası; yeni ürünler, hizmetler ve örgüt yapıları yoluyla yenilik ve değişim yaratma arayışında olmanın yanı sıra, karşılaşılan engelleri ve bariyerleri aşmada yatmaktadır (Brenkert, 2009, 451). Bu engel ve bariyerleri aşma özelliği, önemli bir kişilik özelliği olan dayanıklılık kişilik özelliği ile ilişkilendirilmektedir. Dayanıklılık, kişileri zorluklar karşısında sebat eden bireyler haline getirmektedir (Luthans, Youssef, 2004; Luthan, Avey, Patera, 2008; Duffy, 2013; Yıldız, 2015).

Bu özelliklerin dışında Marangoz (2016) girişimcilerin sahip oldukları kişisel özellikleri; hayalcilik, yenilik ve yaratıcılık, bağlılık ve azim, hırslılık ve kararlılık, iyimserlik, kendine güven, fırsat yönelimi, başarı ihtiyacı, vizyon, içsel kontrol odağı, belirsizliğe karşı tolerans, risk alma, strese karşı dayanıklılık, planlama, liderlik ve kendi geleceğine yön verebilme olarak sınıflandırmıştır.

Scarborough (2014, 4-8) girişimci kişilerin sahip olduğu özellikleri, dokuz özellik ile açıklamıştır. Bunlar; 1) Sorumluluk isteği, 2) Orta düzeyde risk tercihi, 3) Başarılı olmak için yeteneklerine güvenme, 4) Kararlılık, 5) Anında geri bildirim isteği, 6) Yüksek seviyede enerji, 7) Geleceğe yönelme, 8) Organize etme becerisi ve 9) Paradan ziyade başarmanın değeridir. Bu dokuz özelliğe ek olarak, yine girişimcilerin sahip oldukları beş özellikten de bahsetmiştir. Bunlar ise yüksek

derecede bağıllık, belirsizliğe karşı tolerans gösterme, esneklik, sıkı çalışma isteği ve azimdir.

Mirze (2014, 37-38) girişimcilerin sahip oldukları özellikleri dokuz özellikle açıklamıştır. Bunlar; 1) Kendi kendinin patronu olmak, 2) Kendine güven (özgüven sahibi olma), 3) Başarısızlığa tahammüllü olma, 4) Yaratıcılık, 5) İyimserlik, 6) Vizyon sahibi kişilik, 7) Yüksek başarıma arzusu, 8) Belirsizlik altında çalışabilme, 9) Enerjik kişilik ve 10) İçten denetimli kişiliktir.

2.7.2. Girişimcilerin Sosyal Özellikleri

Girişimcilerin kişilik özellikleri temel bir kriter olmakla birlikte, sosyal özellikleri de son derece önemlidir. İletişim temelinde olan sosyal özellikler, girişimcinin diğer bireylerle iyi insan ilişkileri geliştirmesini sağlayan bir kriter olarak belirlemektedir. Özellikle bulunduğu çevrede aktif bir şekilde iletişimi başlatabilmesi, sürdürmesi, çevreyi etkisine alması, sosyal çevresinin farkında olması ve geri beslemeye önem vermesi, girişimcinin kişilik özelliklerini tamamlayıcı bir unsur olacaktır. Bu sayede çalışanların amaçlar doğrultusunda etkin bir şekilde motive edilmesi daha da kolaylaşacaktır (Marangoz, 2016, 59-60).

Başar ve Yeşiloğlu (2016, 94) ise girişimcilerin sosyal ilişkilerinde başarılı olabilmesi için aşağıda yer alan faktörlere önem vermesini önermiştir:

- Etrafında yer alan kişilerin bir insan olduğu unutulmamalı ve onlarla iletişim kurarken buna her daim dikkat edilmelidir.
- Topluma faydası olan mal ve hizmetler üretilmelidir.
- Her bireyin farklı özelliklerde olduğu gerçeği bilinmeli ve buna uygun hareket edilmelidir.
- Çalışanların ihtiyaç duyabilecekleri ilave eğitim ihtiyaçları karşılanmalıdır.
- Bulunulan ve faaliyet gösterilen çevreyi tanımalı ve yine o çevre tarafından da tanınmalıdır.
- İnsanlara sevgi ve ilgi ile yaklaşılmalıdır.
- Adilane, tarafsız ve dürüst bir yaklaşımda bulunulmalıdır.
- Çalışanların ihtiyaç duydukları sosyal olanaklar sağlanmalıdır.
- Diğer bireylere verilen sözlerin tutulmasına özen gösterilmelidir.
- Değişik ve yaratıcı fikir ve önerilere her daim açık olunmalı ve bunlar, bir değişim fırsatı olarak görülmelidir.

- Vergiler düzenli ve ödenmesi gerektiği kadar ödenmeli ve bu konuda topluma örnek olunmalıdır.
- Yapılacak hatalara karşı toleranslı olunmalı ve çalışanlara yaptıkları hatalara karşı yapılacak yapıcı tavsiyelerle ufuk kazandırılmalıdır.
- Kendilerinin konuşmasından önce karşıdaki birey aktif bir şekilde dinlenmeli ve olası dedikodu ve söylentilere itibar edilememelidir.
- Sürekli bir şekilde davranışlarıyla topluma örnek olunmalı ve önderlik edilmelidir.

2.7.3. Girişimcilerin Davranışsal Özellikleri

Girişimci, yenilik yaratan ve yaptığı bu yeniliklerle değişimi sağlayan bir değişim ajanıdır (Roolaht, 2006, 104). Bu özellikleri ile eski işletme sahiplerinden ayrılmaktadır. Eski işletme sahipleri, kullandıkları teknoloji ve varlıkları eskiyene kadar yeniliği istemezler. Öte yandan girişimciler, yenilik yapmaya istekli değişim ajanları olması nedeniyle geleneksel girişimcilerden ayrılmaktadır (Brouwer, 2002, 90).

Girişimcilik, örgütsel davranışı temsil etmektedir. Her ne kadar girişimciliğin anahtar elemanları risk alma, proaktiflik ve inovasyon olsa da (Miller, 1973, 780) bu unsurlar örgütsel başarıyı sağlamakta yeterli değildir (Slevin, Covin, 1990, 43). Başarılı bir işletmede girişimciliğe yönelik yönetsel davranış önemli olmakla birlikte, bu davranışı destekleyecek uygun örgüt yapısı ve kültürünün de olması gereklidir (Zhao, 2006).

Johnson (2001, 137) girişimcilik tutum ve davranışlarını 12 temel kategoride toplamıştır. Bunlar: 1) Başarma ve rekabet etme motivasyonu, 2) Sahipliği üstlenme ve hesapverilebilir olma, 3) Bağımsız olma ve kendi iradesiyle kararlar alma; 4) Yeni bilgi, insanlar, uygulamalar vb. açık olma, 5) Belirsiz ve muğlak durumlara toleranslı olma, 6) Yaratıcı ve esnek bir şekilde düşünme, problem çözme ve kararlar alma, 7) Fırsatları görme ve yakalama yeteneği, 8) Seçimler ve eylemlerle ilişkili olan risklerin farkında olma, 9) Yönetme ve sonunda da riskleri azaltma yeteneği, 10) Zorluklar ve hemen karşılık alamama durumlarına dayanıklılık (sabır) ve kararlılık, 11) Değerlendirme, tartışma ve vizyonu oluşturma ve 12) Bir etki oluşturma yeteneğidir.

Girişimcilerin kişilik ve sosyal özellikleri kadar, davranışsal özellikleri de bir o kadar önemlidir. Girişimci bireyler, kendilerinde var olan yaratıcılık özelliklerinden dolayı sınırlarını açar, inisiyatif alır ve hedeflerini başarınca kadar azim gösterirler. Bu azmin nedeni, sarf edilen çabanın başarı ile sonlanacağı beklentisidir. Bu beklenti de bireyin tam olarak davranışlarına bağlıdır (Marangoz, 2016). Bu bakış açısıyla Başar ve Yeşiloğu (2016, 93) girişimcilerin bir işe başarken aşağıda yer alan davranışsal özellikleri sergilediklerini ileri srmuştr:

- Sürekli bir Şekilde değişim fırsatlarını kollar.
- Değişime odaklanan hedefler belirler.
- Problemleri önceden tahmin eder ve önler.
- Farklı işler yapmaya çalışır ya da işleri farklı yapar (etkinlik ve verimliliğe önem verir).
- Fikirlerini eyleme geçirir.
- Hedefine ulaşınca kadar sebat eder ve bu yaklaşımını sürekli devam ettirir.
- Sadece değişimi tasarlamak ve başlatmakla yetinmez, değişimi yapar ve böylece başarıya ulaşır.

2.8. Girişimciliğin Temel Unsurları

Girişimciliğin temel unsurları risk alma, proaktiflik ve inovasyondur (Weerawardena, 2003). İşletme yöneticilerinin bu unsurları gerçekleştirme adına eğitilmesi, onların daha girişimci olmasını ve daha yüksek düzeyde performans göstermesini sağlayacaktır (Miller, 1973, 780; Covin, Slevin, 1991, 7; Lumpkin, Dess, 1996). Bu unsurlar aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2.8.1. Risk Alma

Cantillon (1734) girişimcileri işe alınan çalışanlardan ayıran temel faktörün, serbest meslek sahipliğinin belirsizliği ve riskli olduğunu öne srmuştr. Böylece risk alma kavramı, girişimciliği tanımlamak için sıklıkla kullanılan bir nitelik haline gelmiştir. cret karşılığı yerine kendi hesabına çalışmak, başlı başına bir risk üstlenmektir. Risk kavramı farklı bağlamlarda (strateji ve finans gibi) ele alınsa da bu bağlamların içerisinde genel olarak belirsizlik ve makul bir başarısızlık olasılığı vardır (Lumpkin, Dess, 1996).

Risk, en kısa ve öz bir ifadeyle kontrol edilemeyen unsurların olumsuz sonuçlar doğurma olasılığıdır (Marangoz, 2016). Risk alma unsuru fırsatları cesur ve agresif bir şekilde takip etme ile ilgilidir. Miller ve Friesen'e (1978, 23) göre risk alma, makul maliyetli ve başarısızlık olasılığı olan büyük ve riskli kaynak taahhütleri (sözleri) vermeye istekli olma derecesidir. Salavou ve Lioukas'a (2003, 100) göre risk alma, riskli (yüksek/düşük) faaliyetlerde bulunma tercihidir. Bu tercih sonucunda yapılacak faaliyet çok başarılı da olabilir, çok başarısız da olabilir. Önemli olan da bu olasılıkları bile bile faaliyeti başlatma veya devam ettirme yönünde kararın verilmesidir.

Weerawardena'ya (2003, 18) göre risk alma ise kaynakların başarısızlık veya yüksek getiri olasılığı olan projelere ayrılmasını ve bu durumun olası sonuçlarının kabul edilmesini yansıtmaktadır. Bu doğrultuda risk alma, gerçekleşme olasılığı yüksek olan ve yüksek risk içeren projeleri, daha düşük risk içeren ve geri dönüşü daha tahmin edilebilir projelere tercih etme ile ilgilidir (Slevin, Covin, 1990, 43).

Girişimcilik yönelimi olan kişiler ya da işletmeler, piyasada var olan fırsatları ele geçirmek ve yüksek kar elde etmek amacıyla yüklü miktarda borç alma ya da büyük kaynak taahhütlerinde (sözlerinde) bulunurlar. Bu sebeplerden ötürü, girişimciliği "kesinlikle risksiz" bir faaliyet olarak görmek pek anlamlı değildir. Önemli olan da bu risk düzeyini belirli bir makul düzeyde (biraz daha nominal/düşük ve güvenli seviyede) tutabilmektir (Lumpkin, Dess, 1996, 144).

Risk alma, çeşitli kaynak tahsis kararlarının yanı sıra, ürünlerin ve pazarların seçimine yansıyan riskin düzeyini gösterir. Risk alma, normal şartlar altında bireysel düzeyde ele alınan bir özellik olmakla birlikte, aynı zamanda örgütsel düzeyde de ele alınan bir özelliktir. Bu nedenle alınacak kaynak tahsisi ya da diğer genel karar verme şekillerinde kararın verileceği çıkış noktalarına, bu özellik atfedilebilmektedir (Venkatraman, 1989, 949).

Bir girişimin gerek yeni sıfırdan bir iş olarak kurulmasında ya da yeni bir açılımla mevcut iş ve işletmelerde önemli geliştirmeler yapılmasında, risk alınması ve belirsizliğe katlanılması kritik bir unsurdur. Riske katlanılması ve herkesin yaptığının dışında bir işe girişilmesi cesaret de gerektiren bir konudur (Mirze, 2014, 36-37). Bu nedenle herhangi bir konuda ya da girişimde inisiyatifi kullanan ve eline geçen

fırsatları mümkün olduğunca değerlendirmeye çalışan bir girişimci, risk alıyor demektir (Marangoz, 2016).

Girişimcilikteki bu risk unsuru, yöneticilik faaliyetinden ayrılan temel konulardan da birisidir. Yöneticilikte faaliyetlerin belirli bir planlar ve amaçlar dâhilinde verimli bir şekilde yürütülmesi söz konusudur (Örücü, 2013). Oysa girişimcilikte ekonomik, sosyal, sağlık ve kariyer risklerinin tamamı vardır. Ancak buradaki riski de bir tür kumar gibi düşünmemekte fayda vardır (Marangoz, 2016). Girişimcilikte kararlar iyice analiz edilmekte, tüm yönleri masaya yatırılmakta ve risklerin gerçekleşme olasılığı mümkün olduğunca en düşük seviyeye düşürülmektedir. Bu seviyeye getirildikten sonra da olası riskler üstlenilmektedir (Yıldız ve diğ., 2015).

2.8.2. Proaktiflik

Proaktiflik, rakiplerin yanıt vermesine fırsat vermeden eylemleri başlatmak ile ilgilidir (Salavou, Lioukas, 2003, 99). Weerawardena'ya (2003, 18) göre proaktiflik, inisiyatif alma, agresif olarak (cesurca) girişimlerde bulunma ve kendi yararına olacak şekilde çevreyi şekillendirmeye yönelik yapılan değişiklikleri içermektedir. Bu nedenle proaktif işletme yeni ürünler, hizmetler ve idari teknolojilerin pazara sürülmesinde sürekli ilk sunan olmaya, endüstrideki rakiplerinden daha atak davranmaya ve sektöre öncülük etmeye çalışır (Slevin, Covin, 1990, 43; Covin, Slevin, 1991, 10). Proaktiflik, eğilimlerde ve üst yönetimin eylemlerinde ortaya çıkan öncülüğü ve inisiyatif almayı kapsamaktadır (Yılmaz, 2012; Lumpkin, Dess, 1996, 146).

Miller ve Friesen'e (1978, 23) göre proaktiflik, çevrede yer alan trendlere nasıl bir şekilde tepki verildiği ile ilgilidir. Bu noktada yeni ürünler, teknolojiler ve yönetim teknikleri ile çevre aktif bir şekilde şekillendirilebilir ya da bu yapılmayıp sadece çevresel değişimlere tepki de verilebilir. Proaktiflik, çevreyi şekillendirme amacı güder. Dolayısıyla proaktif olma aynı zamanda pazar fırsatlarına önceden ilgi duymayı ve bunlara yönelik eyleme geçmeyi de sağlamaktadır (Lumpkin, Dess, 1996).

Proaktiflik, gelecek eğilimi, gelecekte gelişmekte olan sektörlerle katılım, gelişme ihtimali yüksek pazar arayışları, değişen çevresel eğilimlere verilecek potansiyel tepkiler, gelecek ihtiyaçları temelinde öngörülerde bulunma ve bunun için gerektiği şekilde davranma olarak tanımlanmaktadır. Mevcut faaliyetle ilgili ya da ilgili

olmayan fırsatların peşinden koşma, rekabetçi yeni markaların ve ürünlerin öne sürülmesi ve yaşam döngüsü olgun ya da düşüş aşamasında olan operasyonların stratejik olarak durdurulması gibi önceden eyleme geçmeye yönelik kararlar, proaktiflik kapsamında değerlendirilmektedir (Venkatraman, 1989, 949).

Proaktif olma, önceden hareket etmeyi, atak olmayı ve dış çevreyi etkileyen hareket tarzlarını içermektedir. Dolayısıyla proaktif olmada olayların bir tepkisi ve dayatması olarak girişimcilik faaliyeti gerçekleşmemektedir. Bunun yerine, fark edilen fırsattan yararlanılması, riskin kabullenilmesi ve sektörde öncü olunmak istenmesi, temel motivasyon kaynakları arasında yer almaktadır (Ülgen, Mirze, 2013).

Proaktif olurken yani çevrede var olan fırsatların peşinde koşarken, aynı zamanda rakiplerle agresif bir şekilde rekabet edilmesi de gerekmektedir. Ancak beklenmedik yüksek bir kar sağlaması ve marka bilinirliği sağlaması açısından (piyasa asimetrisini yakalayarak) ilk olmanın önemini de geri plana atmamak gerekir. Bu nedenle proaktif olma, liderlik ile çok yakından ilişkilidir, çünkü her zaman ilk olarak fırsatlar ele geçirilemese de bu fırsatları ele geçirme iradesi ve öngörüsüne sahip olma, liderliği simgelemektedir (Lumpkin, Dess, 1996, 146-147).

Girişimcilikte başkalarının kaçırdığı fırsatlar yakalandığı için girişimler yaşamlarını devam ettirmektedir. Dolayısıyla girişimciliğin özünde fırsatları değerlendirmek için eyleme geçme dürtüsü bulunmaktadır. Ancak bu dürtünün başarılı bir şekilde gerçekleşmesi de yoğun bir çevre taraması yapmaya bağlıdır (Yılmaz, 2012). Girişimcilikte elde edilen bilgi sayesinde fırsat yaratmak için yenilikçi ve yaratıcı olunmakta, orijinal pazar nişleri ortaya çıkarılmakta, kaynaklar bulunmakta ve işi şansa bırakmayan bilinçli ve disiplinize edilmiş bir çaba gösterilmektedir (Marangoz, 2016). Girişimcilikte var olan kendi eylemlerinin başarının anahtarı olacağına inanma arzusu, proaktif olmayı sağlamaktadır (Gürol, 2006).

2.8.3. İnovasyon

Yoğun rekabet ortamında diğer rakiplere ve işletmelere göre önde olabilme ve yeteneklerin geliştirilmesiyle yeni yaklaşım ve stratejiler sunma, girişimlerin yeniliğe dayalı girişimcilik faaliyetleri ile mümkündür. Bu süreç başarılı bir şekilde yönetildiğinde, girişimlerin oldukça karmaşık ve belirsiz hale gelen pazarlarda başarıları olabilmeleri mümkün hale gelecektir (Durna, 2002).

İnovasyon, yeni mal veya hizmetler veya yeni üretim ve faaliyet sistemleri geliştirmek amacıyla yeteneklerin ve kaynakların kullanıldığı ve böylece müşteri ihtiyaçlarına daha iyi cevap verilebildiği bir süreçtir (Jones, 2017). İnovasyon, işletmenin endüstri içerisinde araştırma ve geliştirme, yeni ürünler, yeni hizmetler, geliştirilmiş ürün hatları ve genel teknolojik ilerlemeleri takip etmesi ve bunları yapmaya yönelik istekliliği ile ilgilidir (Slevin, Covin, 1990, 43). İşletmenin rekabetçiliğinin sürekliliği açısından bu istekliliğin tüm işletme içerisinde yer alması ve paydaşlarla beraber bir birliktelik yaratma paradigmasının oluşturulması gerekmektedir (Ramaswamy ve Özcan, 2015). İnovasyonun temeli, kıyayı gözden kaybetmeye başlamakla, sürekli değişime kendini adanmakla ve bu değişim sürecinde ortaya çıkan bir problemi görüp ona çözüm aramakla başlar (Wulfen, 2014). Bu değişim sürecini değerlendiren, adapte olan ve yeni fikirler, ürünler, hizmetler ya da süreçler geliştirenler, değişimi yönlendirenler olacaktır (Harvard Business Review, 2014).

Temelde inovasyonun iki türünün olduğu söylenebilir. Bunlar; kuantum (radikal) inovasyonu ve artımsal inovasyondur (Govindarajan, Trimble, 2014, 23; Jones, 2017; Kılıç, 2016). Kuantum inovasyonları, mobil uygulamalar üzerinden ödemelerin yapılması ve ilk kişisel bilgisayarların geliştirilmesi gibi kuantum teknolojik iyileştirmelerini içeren ve aynı zamanda belirsizliğin de hakim olduğu yeni ürünler ve faaliyet sistemlerini içermektedir. Diğer yandan artımsal inovasyonlar ise otomobil ya da cep telefonu firmalarının her bir yeni modelindeki değişiklikler gibi bazı temel teknolojilerde yapılan iyileştirmeleri içeren ürünleri ve faaliyet sistemlerini içermektedir (Jones, 2017, 381-382).

Başarılı girişimciler, inovasyon fikirlerinin beyinlerinden bir anda çıka gelmesini beklemezler. Bunun yerine, başlıca yedi alanda inovasyon fırsatlarını ararlar. Bunlar; beklenmedik olaylar ya da gelişmeler, beklenen ile uyumlu olmayan bağdaşmazlıklar ya da uyuşmazlıklar, sürecin getirdiği ihtiyaçlar ya da gerekler, sektörde ve pazarda yaşanan gelişmeler ve değişimler, demografik yapıda meydana gelen gelişmeler, olguları değiştirmeyen ama yönlendiren algı farklılıkları ve yeni bilgidir (Drucker, 2014, 194-195). Bununla birlikte başarılı bir inovasyon için iç ve dış bilgi kaynaklarını doğru bir şekilde kombinlemek de gerekmektedir (Prabhu, Chandy, Ellis, 2005, 126).

İnovasyonun temellerine inildiğinde ise orada yaratıcılığın anlamlı derecede bir yer kapladığı görülmektedir. Yaratıcılık, mevcut sınırların ötesine geçerek, yeni ve işi yarar fikirlerin ortaya konulmasını içermektedir. Yaratıcılığın da ilgili olduğu alana göre çeşitli türleri vardır. Bunlar; bilimsel yaratıcılık, sanatsal yaratıcılık, teknolojik yaratıcılık, endüstriyel yaratıcılık ve toplumsal yaratıcılıktır (Bakan, Büyükbeşe, 2015, 9-10). Dolayısıyla bu beş temel başlık altında yeni ve işe yarar ve sınırları aşan fikirlerin, bilginin, sosyal normların, inançların ve teknolojinin yaratıcılık olduğu söylenebilir (Jones, 2017, 386). Yaratıcılık sürecinin sonucu olarak ortaya bir ürün veya hizmetin geliştirilmesi ise buluş olarak ifade edilmektedir. Buluşun ticarileştirilmesi ve bunun sonucunda da verimliliğin artması gerekmektedir (Marangoz, 2016, 127). Bir buluş ticarileştirilemediği sürece, inovasyon olarak değerlendirilmez. Tabi ki yaratıcı fikirler önemlidir, ancak bunların sorunların çözümünde kullanılması, uygulanması ve belirli bir iş modeli kapsamında bir devininin olması gerekmektedir (Jones, 2017; Marangoz, 2016).

İnovasyon, her zaman girişimciliğin özgül bir niteliğidir, çünkü bir uygulama ve disiplin olarak girişimciliğin asıl temeli, sistematik inovasyonun uygulanmasına bağlıdır. Dolayısıyla inovasyon, girişimciliğin yeni refah sağlayıcı kaynaklar yaratmasında ya da mevcut kaynakların refah sağlamak için ek potansiyelle donatılmasında kullandığı bir araçtır. İnovasyon, bir işletmenin ekonomik ya da sosyal potansiyelinde iyileştirme yapmaya yönelik bilinçli ve yoğun bir değişim yaratma çabasıdır. Başarılı inovasyonun temelinde, değişik bilgi türlerini bir araya getirmek ya da kamuoyunun algısının temelinde yatan bir temanın farkına varmak veya hatalardan yeni içgörüler çıkarmak yatabilmektedir. Ancak her şeyden öte yapılması gereken, nereye bakmak gerektiğini bilmektir. İnovasyon da girişimciliğe bu bakış açısını sunmaktadır (Drucker, 2014, 191-208).

3. GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ

3.1. Girişimcilik Eğitiminin Faydaları

Girişimcilik eğitimi, Tiyek'e (2018, 56) göre girişimci adaylarına veya girişimci olmak isteyen bireylere, girişimcilik özelliklerini geliştirecek bilgilerin aktarılması sürecidir. Yılmaz'a (2014, 304) göre ise girişimcilik eğitimi, bir toplumda girişimci beceri ve tutumların oluşabilmesi ve toplumun hem ekonomik, hem de sosyal anlamda ilerleyebilmesi için gerçekleştirilmesi gereken önemli bir iştir. Bu kavram, Raposa ve Do Paço'ya (2011, 454) göre de özellikle genç insanların ekonomik kalkınmaya ve sürdürülebilir bir çevreye katkı bulunmaları için sorumluluk bilinci ve girişimci düşünce edinmelerini sağlayan bir eğitim sürecidir. Bu tanımlara bakıldığında zaman, girişimcilik eğitiminin sadece bireye yönelik değil, topluma yönelik amaçlar doğrultusunda da gerçekleştirildiği söylenebilmektedir.

Izedonmi ve Okafor'a (2010) göre girişimcilik eğitimi, gençlerin yeteneklerini ve tutkularını çok yönlü şekilde geliştirerek, bir girişimin kuruluş aşamasından olgunluk aşamasına kadar, risk oranını düşürmek için yapılan rehberlik faaliyetidir. Oguntimehin ve Olaniran'a (2017) göre girişimcilik eğitimi, bütün bir devletin ve milletin güçlendirilmesi için bireylerin güçlendirilerek sağlam bir ekonomi yaratılması sürecidir. Moses, Olokundun ve Akinbode'ne (2016, 648) göre ise girişimcilik eğitimi, bireylerin girişimcilik anlayışları ve kişiliğini pedagojik bir formasyonla geliştirerek, onların bir girişimde bulunabilecekleri konuma taşımaktır. Girişimcilik eğitimi için geliştirilen pek çok tanım olmakla beraber, bu tanımların ortak bir noktada bulunduğu gözlenmektedir. Girişimcilik eğitiminde, sadece bireylerin yeteneklerinin, tutumlarının ve potansiyellerinin değil, aynı zamanda risk alma, planlı olma, yaratıcı ve yenilikçi olma gibi karakteristik özelliklerinin de geliştirildiği vurgulanmaktadır.

Schwartz ve Malach-Pines (2009, 222) özellikle girişimcilik eğitimi (entrepreneurship education) ve girişimcilik pratiğinin (entrepreneurship training), birbirinden farklı kavramlar olduğunu ve bu kavramların kullanılırken birbirleri ile

karıştırılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Buna göre girişimcilik eğitimi; liseler, meslek yüksekokulları ve üniversiteler gibi resmi kurumlar tarafından verilen ve girişimcilik zihniyetini geliştirmek, girişimcilik fırsatlarının farkındalığını arttırmak, yetenek ve yetkinliklerin geliştirilmesine yardımcı olmak, bilgi sağlamak ve en iyi uygulama deneyimini paylaşmak için verilen derslerin bütünüdür. Girişimcilik pratiği ise çeşitli kurumlar tarafından kendi işlerini kuran veya kurmak isteyen kişilere, işleri ile ilgili kuralların, yönetmeliklerin veya prosedürlerin aktarılmasıdır. Burada ayırım yaparken İngiltere’de kullanılan “education” (eğitim) ve “training” (pratik, uygulamalı eğitim) kelimelerinin anlam olarak eğitim kavramını içerdiği, ancak kelimelerin Türkçeye çevirisinde dilsel farklılığın ortaya çıktığı unutulmamalıdır.

Lackéus’in (2015) OECD adına hazırladığı Girişimcilik Eğitimi Raporu’nda, İngiltere’de girişim eğitimi (enterprise education) ve girişimcilik eğitimi (entrepreneurship education) olarak iki farklı kavramsal kullanımın olduğu belirtilmektedir. Buna göre girişim eğitimi (enterprise education) kişisel özelliklerin, zihinsel yapının, beceri ve yeteneklerin geliştirilmesi gibi çok daha genel bir alana odaklanırken, girişimcilik eğitimi (entrepreneurship education) ise daha dar kapsamlı olarak bireyin iş kurarken ihtiyaç duyacağı ve serbest mesleğine dönük eğitimlere odaklanmaktadır. Amerika’da ise sadece girişimcilik eğitimi kavramı kullanılmakta olup üniversitelerde böyle bir ayırma gidilmediği gözlenmektedir. Ancak bazen girişim ve girişimcilik eğitimi (enterprise and entrepreneurship education) şeklinde kavramsal bir kullanıma rastlandığı belirtilmektedir.

Girişimcilik eğitiminin kökenleri, çok eskilere dayanmamaktadır. Bununla birlikte 1970’li yıllara kadar dünyada girişimcilik eğitimi veren çok az kurumun bulunmakta olduğu bilinmektedir (Urban, 2006, 88). Bu kurumlardan biri, 1945 yılında girişimcilik eğitimi vermeye başlayan Harvard İşletme Okulu’ydu. 1950 ve 1960’lı yıllarda Amerika’da bazı okullarda girişimcilik üzerine dersler verilmeye başlanmış olup girişimcilik eğitimi noktasında dünyada en büyük atılımın 1970’lerden sonra gerçekleştirildiği bilinmektedir. 1970 yılında dünyada 16 üniversite girişimcilik üzerine eğitim verirken, 1995 yılına geldiği zaman bu rakamın 400’e ulaştığı belirlenmiştir. Aynı zamanda bu süreç içerisinde üniversitelerde girişimcilik programları da açılmaya başlanmıştır (Vesper, Gartner, 1997, 406-407; Rasmussen, Sørheim, 2006, 187).

Zaman içerisinde girişimcilik eğitiminin İşletme bölümleri tarafından sahiplenildiği ve kapsamlı eğitimlerin verildiği söylenebilmektedir. Günümüzde özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde 1600 üniversitede toplam 2200'e yakın girişimcilik dersinin verildiği ifade edilmektedir (İpçioğlu, Taşer, 2009, 14). Bu durum, Amerika'nın dünyanın en büyük start-up şirketlerine sahip olan ve dünyada önemli inovasyonlara öncülük eden bir ülke olmasının nedenlerini açıklamaktadır.

Girişimcilik eğitiminin verilmesinde önemli birer araştırma ve eğitim kurumu olan üniversitelerin tüm dünyadan evrensel bilgileri toparlayıp derlemeleri, üniversitelerin bu konudaki ana aktörlerden birisi olmasını sağlamıştır (Güreşçi, 2014, 28). Ayrıca üniversitelerin, hizmet verdikleri ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlamak gibi bir sorumlulukları da bulunduğu için ekonomik kalkınmada önemli bir adım olarak görülen girişimcilik faaliyetlerine rehberlik etmeleri de gerekmektedir. Bu anlamda pek çok akademisyenin, çalışmalarında girişimcilik üzerine yoğunlaştıkları bilinmektedir (Mutlu, 2014, 7). Girişimcilik eğitimlerinin hem nitelik yönünden, hem de nicelik yönünden artmasında yükseköğrenim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Üniversitelerin girişimcilik eğitimleri sonucunda, ekonomide hem mikro, hem de makro boyutlarda değişimler yaşanmaktadır (Bulut ve Aslan, 2014, 4).

Saygın ve Karadal (2017, 330) girişimcilik olgusunun yerleşebilmesi için sadece üniversitelerin verdiği eğitimin, devlet desteklerinin veya özel kuruluşlarının çabalarının yeterli gelmeyeceğini, aynı zamanda bu alanla alakalı olarak bilimsel çalışmaların, yayınların ve araştırmaların da yapılarak, girişimcilere bilgi kaynağı olarak sunulması gerektiğini önermektedir. Girişimciler, bir iş kurmadan önce çalışacakları sektörü, yetişmiş nitelikli eleman ihtiyacını ve hedef kitlenin ihtiyaçlarını belirlemek için saha çalışmaları yapmak zorundadır. Bu nedenle üretilecek bilimsel yayınların girişimcilerin kendi kendilerini eğitmeleri noktasında da işe yarayabileceği düşünülmektedir.

Üniversitelerde verilen girişimcilik eğitimlerine yönelik ne öğretilmeli, nasıl öğretilmeli ve hangi teknikler kullanılmalı gibi sorular yöneltilmektedir. Dünyada ve Türkiye'de girişimcilik eğitiminin nasıl olması gerektiğine dair ortak bir kılavuz veya yöntem bulunmamakla beraber, uzlaşmış bir içerik de mevcut değildir (Rasmussen ve Sørheim, 2006). Alparslan, Çetinkaya Bozkurt ve Aydoğdı (2017)

ideal girişimcilik eğitimi için yapılan çalışmaların ve tartışmaların devam ettiğini bildirmektedir.

Dünyada girişimcilik eğitiminin, üniversiteler etrafında şekillendiği ve girişimcilik olgusunun batı ülkelerinde zamanla geliştiği söylenebilmektedir. Türkiye'nin girişimcilik eğitimindeki durumuna bakılacak olursa, üniversiteler ve KOSGEB etrafında şekillenen bir girişimcilik eğitim sürecinin varlığından söz edilebilmektedir. Türkiye'deki üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri'ndeki işletme programları ile meslek yüksekokullarındaki işletmecilik programları, girişimcilik eğitimlerine ağırlık veren programlardır (Çetinkaya Bozkurt ve Alparlan, 2013, 14-15).

Üniversitelerin girişimcilik kapasitelerini artırmak için TÜBİTAK tarafından Uygulamalı Girişimcilik Kampüsü Projesi başlatılmıştır. Programın amacı, genç nüfusun ağırlıkta olduğu üniversitelerde yeni ve yaratıcı fikirlerin doğmasını sağlamak ve küçük çaplı da olsa işyerlerinin erken dönemlerde kurulmasının önünü açmaktır. Bunların dışında üniversitelerde yenilikçi yaklaşımların oluşturulması da hedefler arasındadır (Hancıoğlu, Tekin, 2018, 217).

Yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde ise farklı araştırmacıların girişimcilik eğitiminin faydalarını farklı şekillerde ifade ettiği görülmektedir:

Patır ve Karahan'a (2010, 30) göre eğitim, girişimciliğin gelişmesini desteklemenin yanı sıra, girişimcilerin beceriler edinmesini ve girişimciliği daha iyi tanımalarına olanak sunmaktadır. Girişimcilik eğitimi alan bireyler daha çok kendine güvenen, girişken ve sorunları çözme yeteneği gelişen bireyler olmaktadır. Bu ifadeler girişimcilik eğitimini, bireyin hem girişimciliğin ne olduğunu tanımasını, hem de var olan girişimcilik potansiyellerini geliştirmesini sağlayan bir faktör olarak kabul etmektedir.

Do Paço ve arkadaşları (2015, 60) girişimcilik eğitiminin dört konuda bireye önemli etkilerde bulunacağını belirtmektedir. Birincisi, girişimcilik eğitimi bireyde özgürlük hissini, kendini yönetebilmeyi ve özgüveni geliştirmektedir. İkinci olarak, bireyin kariyeri için kendisine alternatif seçenekler yaratmasını sağlamaktadır. Üçüncü olarak girişimcilik eğitimi bireyin vizyonunu genişleterek, çevresindeki fırsatları daha iyi değerlendirmesini ve görmesini sağlamaktadır. Son olarak ise yeni bir iş kurmak için bireyin ihtiyaç duyacağı bilgiye erişmesini sağlamaktadır. Bu

açıklamalar, girişimcilik eğitiminin hem bireyin kişisel özelliklerini, hem de kariyer fırsatlarını geliştirmesine yardımcı olacağını ifade etmektedir.

Alparslan, Çetinkaya Bozkurt ve Aydoğdı (2017, 52) girişimcilik eğitiminin bireylerin kariyer seçeneklerini artıracığını ve iş aramaktan öte, kendi işlerini kurmaları noktasında özgüven aşılacağını belirtmektedir. Aynı zamanda girişimcilik eğitimi alan bireylerin, daha iyi iletişim becerilerine sahip ve çevrelerini algılama gücü yüksek olacağı da öngörülmektedir.

Yelkikalan ve arkadaşları (2010), girişimcilik eğitiminin bireylerin başarı şansını artırarak, başarısız olma ihtimalini düşüreceğini belirtmektedir. Aynı zamanda bireylerde kendi işini kurma düşüncesini geliştirdiğini de vurgulamaktadır. Bu doğrultuda bir girişim faaliyetinin olumlu şekilde sonuçlanması için girişimcilik eğitiminin önemi oldukça büyüktür.

Güreşçi (2014, 28) girişimcilik eğilimlerinin doğru yönlendirilmesinde, eğitimin etkili olduğunu söylemektedir. Girişimcilik eğitimlerinin içeriği, yöntemleri ve araçları her zaman yeterli gelmese de bu konuda alınan uzman eğitiminin, bireyin analitik düşünme şeklinin gelişmesine katkı sağlayacağı ileri sürülmüştür. Güreşçi'nin de girişimcilerin kendi yetenekleri ve imkânları doğrultusunda bir işe başlayabilmeleri için temel eğitim almalarının önemine inandığı gözlenmektedir. İpçioğlu ve Taşer (2009, 14) ise girişimcilerin sayısının artması ve girişimde bulunmanın özendirilmesi için girişimcilik eğitiminin verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Çapienè ve Ragauskaitė (2016) girişimcilik eğitimlerinin bireyin, hızlı değişen iş ortamlarına daha kolay adapte olmasını ve iş hayatında daha etkili sonuçlar alarak başarı oranını artıracığını vurgulamaktadır. Diğer bir ifade ile birey, girişimcilik derslerinde öğrendiği kapsamlı içerikler ve kişisel gelişimle, iş ortamındaki değişimlere ayak uydurabilecektir.

Çolakoğlu ve Çolakoğlu'na (2016, 73) göre girişimcilik eğitimi ile bireyde gizli kalmış veya ortaya çıkmamış özellikler açığa çıkarılabilmekte ve bireyin farkındalığı artırılabilir. Bu şekilde, girişimci niteliklerine sahip bireylerin yanlış işler yapma ihtimalleri de en aza indirilmiş olabilmektedir. Bu açıklama, girişimcilik eğitiminin bireylerin kendilerini tanımalarını sağladığını ve daha bilinçli olarak iş ve meslek tercihlerinde bulunabileceklerine vurgu yapmaktadır.

Aşkın, Nehir ve Vural (2011) girişimcilik eğitimini toplumsal bir mesele olarak ele almakta ve yeni iletişim teknolojilerinin geliştiği ve enformasyon toplumunun oluştuğu bir çağda, girişimciliğin bu dönüşümün bir parçası olduğuna vurgu yapmaktadır. Diğer bir ifade ile birbirini tetikleyen ve geliştiren sistemlerde girişimcilik hem enformasyon toplumunu etkilemekte, hem de enformasyon toplumu girişimciliği yeniden dönüştürmektedir.

Urban (2006) girişimcilik eğitimlerinin, girişimcilik disiplininin oluşup gelişmesine önemli derecede katkı yaptığını ve bu şekilde, girişimciliğin yıllar içerisinde olgunlaşan bir alan olduğunu belirtmektedir. Diğer bir ifade ile girişimciliğin 1970’li yıllardan sonra dünyadaki üniversitelerde okutulmaya başlanması ve önemli yatırımların yapılması, girişimcilik eğitime verilen önemden kaynaklanmaktadır.

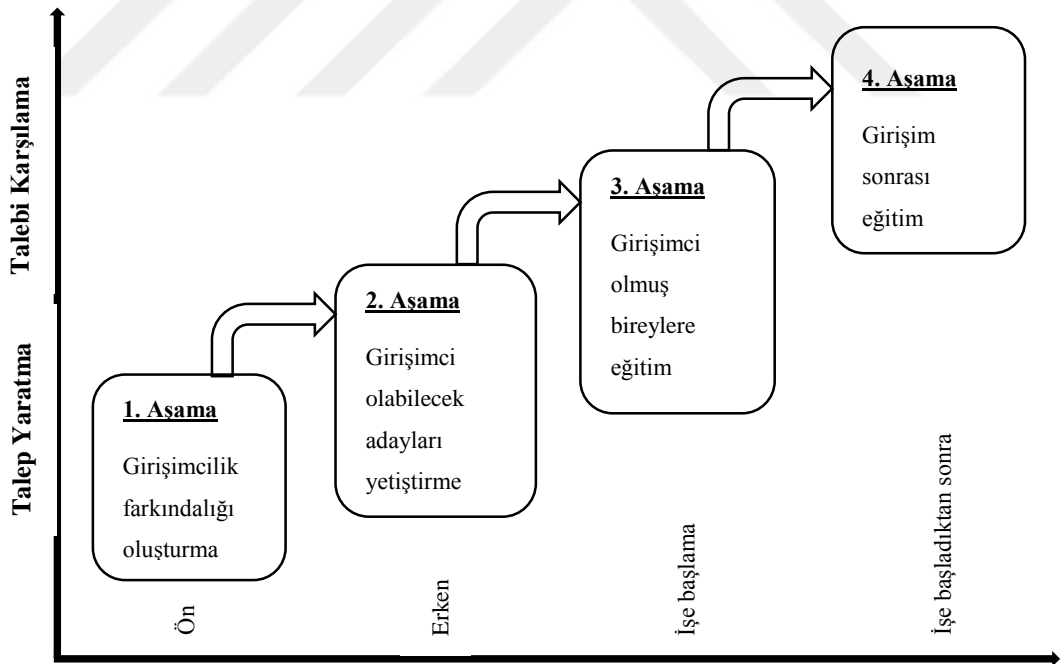
Zhang, Duijsters ve Cloodt (2014) girişimcilik eğitiminin, girişimcilik potansiyelini ve niyetini etkilemediğine dair bazı çalışmaların var olduğunu ve bu çalışmaların, girişimcilik eğitiminin önemini göz ardı ettiğini belirtmektedir. Buna rağmen girişimciliğin geliştirilmesinde ve doğru bir şekilde aktarılmasında eğitimin önemli bir rolünün olduğu da aktarılmaktadır.

Gerba (2012) girişimcilik eğitiminin, Etiyopya gibi gelişmekte olan ülkeler için kritik bir konumda olduğunu ve iyi hazırlanmış girişimcilik eğitimlerinin girişimcilerin yetişmesinin önünü açacağını belirtmektedir.

Davey, Hannon ve Penaluna (2016, 174) üniversitelerde verilen girişimcilik eğitimlerini inceleyerek, aşamalarını belirlemişlerdir. Buna göre girişimcilik eğitimleri dört aşamada ve dört ayrı safhaya ayrılmıştır. Girişimcilik eğitiminin aşamaları Şekil 1’deki gibidir. Şekle göre girişimcilik eğitimlerinin ilk aşaması, “girişimcilik farkındalık” eğitimleridir. Bu eğitimlerin temel amacı, girişimciliğin gelecek için önemli olduğunu düşünen bireylerin sayısını artırmak, bireylerde girişimcilik motivasyonu yaratmak ve girişimcilik konusunda insanlarda belli bir bilinç oluşturmaktır. Kısa bir şekilde ifade edilecek olursa, bireylerin girişimcilik olgusunu tanımasını sağlamak ve farkındalığı yüksek insan sayısını artırmaktır. Girişimcilik eğitimlerinin ikinci aşaması, “girişimci olabilecek adayları yetiştirme” eğitimleridir. Bu aşamada, bireylerin girişimcilik yeteneklerini geliştirmek ve davranışlarını yönlendirmek amaçlanır. Bu şekilde bireyleri iş kurma sürecine hazır hale getirmek mümkün olmaktadır. Girişimcilik eğitiminin üçüncü aşaması,

“girişimci olmuş bireylere eğitim”dir. Bu aşamada ise bir iş kurmaya karar vermiş kişilere, uygulamaya dönük verilen destek eğitimleri vardır. Son aşama ise “girişim sonrası eğitimler”dir. Bu aşama ise girişimi kuran bireylerin işlerinde başarılarını artırmak için verilmeye devam eden eğitimlerin olduğu aşamadır.

Şekil 1’e göre birinci ve ikinci aşamadaki girişimcilik eğitimlerinin, girişimcilik talepleri yaratmaya ve bireyleri girişimci olmaya yöneltirken, üçüncü ve dördüncü aşamalarda ise iş kurma sürecine girmiş adayların ihtiyaçlarını karşılama ve onların hata riskini azaltma üzerine yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla girişimcilik eğitimlerinin bitmeyen bir süreç olduğu veya olması gerektiği de anlaşılmaktadır. Girişime başlayan yatırımcılar, süreç içerisinde zorluklarla karşılaşabilmekte ve yönlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Girişimlerin sürdürülebilir olması ve kurulan işlerin büyüebilmesi için girişimcilerin uzman eğitim desteğine ihtiyaçları vardır. Bu nedenle de özellikle dördüncü aşama olan girişimcilik sonrası eğitimler, kritik bir noktadadır. Özellikle deneyimi az olan girişimcilerin uzun vadeli eğitimler almasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Şekil 1: Girişimcilik Eğitiminin Aşamaları

Davey, Todd, Paul Hannon, Andy Penaluna. 2016. Entrepreneurship Education and The Role of Universities in Entrepreneurship: Introduction to the Special Issue. **Industry and Higher Education**. c. 30 s. 3, 174.

Raposo ve Arminda (2011, 455) çeşitli araştırmacıların girişimcilik eğitimlerinin amaçları üzerine yaptıkları çalışmaları analiz ederek, bu amaçları aşağıdaki şekilde sınıflandırmışlardır:

- a) Bilgiyi girişimcilik faaliyetlerinde kullanılabilir hale getirmek,
- b) İşin durum analizini ve eylem planlarını hazırlarken teknik kapasiteyi artırmak,
- c) Girişimcilik yeteneklerini tanımlamak ve teşvik etmek,
- d) Girişimcilik faaliyetlerine destek sağlamak,
- e) Değişime yönelik tutum geliştirmek,
- f) Yeni başlangıçlar ve diğer girişimleri teşvik etmek.

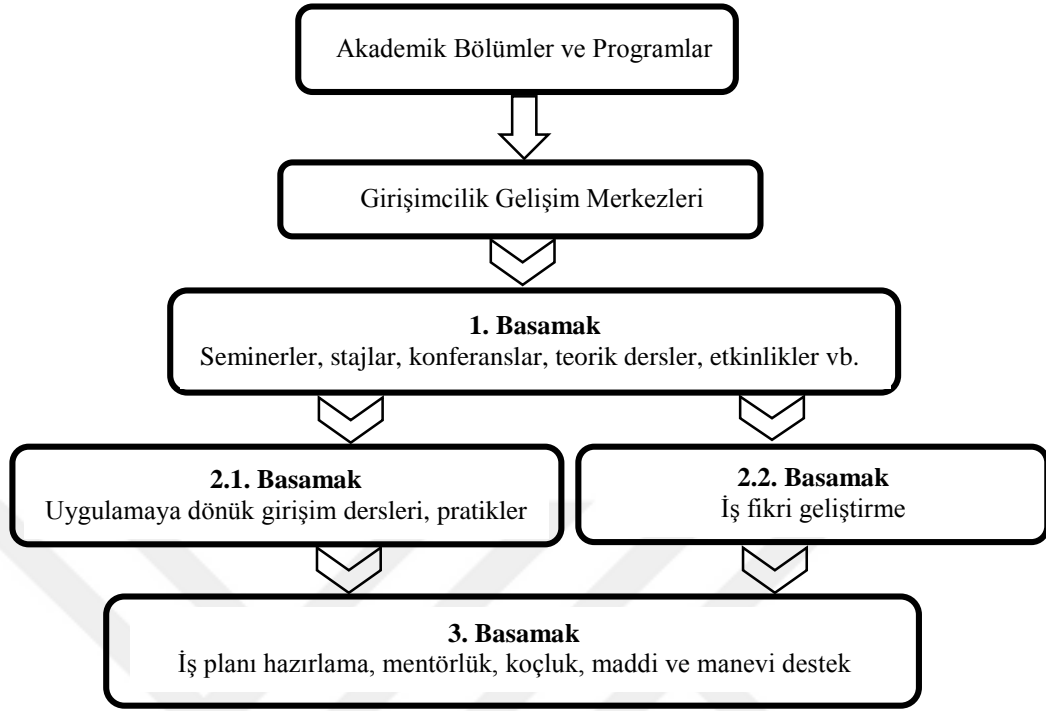
Yukarıdaki altı amaca göre girişimcilik eğitimleri, bireyi bir girişimde bulunması veya var olan girişimi geliştirmesi için en iyi şekilde hazırlamak amacıyla verilmektedir. Aynı zamanda girişimcilik eğitimleri çok yönlü olup bireyin karakter özelliklerini ve motivasyonunu geliştirirken bir yandan da çevresindeki fırsatları görme ve analitik düşünme yeteneğini geliştirme amaçları taşımaktadır. Bu kapsamlı amaçları gerçekleştirecek girişimcilik eğitimleri ise konularına göre çeşitlendirilmektedir. Diğer bir ifade ile üniversitelerde birbirinden farklı içerikte girişimcilik eğitimleri verilmektedir. Akın ve Zor (2009, 118) üniversitelerdeki girişimcilik ders programlarını inceleyerek verilen girişimcilik derslerinin genel anlamda şunlar olduğunu belirtmektedir: Yeni Ürün Geliştirme, Küçük İşletme Yönetimi, Girişimcilik, Türk İş Sistemi, Girişimcilik ve Yenilik Yönetimi, Perakendecilik Yönetimi, Küresel İşletmecilik, Yargı ve Karar Verme, Girişimcilik ve Küçük İşletmeler, Müzakere ve Pazarlık, Perakende Ticaret Yönetimi, Reklam Yönetimi, Müşteri İlişkileri Yönetimi Dinamikleri'dir.

Yukarıdaki dersler ekonomi, iş yönetimi, pazarlama ve ticaret üzerine yoğunlaşmış derslerdir. Ancak yukarıdaki teorik derslerle beraber, uygulamaya dönük ve yaratıcı fikir oluşturma derslerinin verilmesinin gerekliliği de bilinmektedir. Özellikle daha önce bir iş kurmuş ve dolayısıyla girişimcilik unvanı taşıyan kişilerin derslere konuk edilmesinin ve bu kişilerin hayat hikâyeleri ve karşılaştıkları zorlukların birincil kaynaktan aktarılmasının, girişimci adaylarına yol göstereceği düşünülmektedir. Çetinkaya Bozkurt ve Alparslan (2013) ise yine Türkiye ve dünyadaki üniversitelerin web siteleri üzerinden girişimcilik derslerini kıyaslamışlardır. Kıyaslama sonucunda, Türkiye'deki girişimcilik ders içeriklerinin dünya üniversitelerine kıyasla, çok geniş

kapsamlı olmadığı ve derslerin birbirinin tekrarı niteliğinde olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmada, aynı zamanda Türkiye'deki özellikle belirli üniversitelerin girişimcilik konusunda uzmanlaştığı da tespit edilmiştir. Bu üniversitelerin en başta gelenleri; Anadolu Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'dir.

Dünya üniversitelerinde, dersler dışında çok amaçlı merkezler kurularak girişimcilik üzerinde yoğun çalışmalar yapıldığı ve bir sürekliliğin var olduğu görülmektedir. Var olan ekonomik sistem ve özellikle gençlerin istihdam oranları göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'de girişimci yetiştirme bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de girişimcilik eğitimlerinin iyi bir şekilde planlanması ve içeriğinin ülkenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde dizayn edilmesi gerekmektedir. Dünyadaki gibi girişimcilik teknik derslerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Yılmaz, 2014, 307). Diaz-Garcia, Sáez-Martínez ve Jiménez-Moreno (2015) girişimcilik derslerinin mümkün olduğunca uygulamaya dönük ve öğrencilerin katılımını artıracak şekilde yapılmasını önermektedir. Diğer bir ifade ile derste öğrencilerin beklenti ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve iş hayatına girdikleri zaman kullanabilecekleri öğelerin öğretilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Čapienė ve Ragauskaitė (2016) üniversitede verilmesi gereken girişimcilik eğitimini basamaklar halinde bir model ile ifade etmişlerdir. Bu model Şekil 2'de görülmektedir. Bu modele göre üniversitelerde girişimcilik dersleri verecek veya girişimcilik faaliyetlerini destekleyecek ilgili bölüm ve programlar açılmalıdır. Daha sonra, bölümlerin girişimcilik eğitimlerine katkı sağlayacak merkezler kurulmalıdır. Bölümlerde ve bu merkezlerde ilk basamak olarak girişimcilik dersleri verilmeli, konferanslar düzenlenmeli, staj gibi çeşitli faaliyetlerin önü açılmalı ve girişimcilere ilham verecek etkinlikler gerçekleştirilmelidir. İkinci basamakta önce uygulamaya dönük ders içerikleri öğretilmeli, daha sonra ise öğrencilerin yenilikçi ve yaratıcı iş fikirlerini geliştirmeleri sağlanmalıdır. Son ve üçüncü adımda ise iş kurmaya girişen bireylere iş planı hazırlama gibi işletme açmaya dönük içerikler aktarılmalıdır. Aynı zamanda konusunda uzman kişiler tarafından mentörlük (rehberlik) gibi yol gösterici metotlar uygulanmalıdır.

Şekil 2: Üniversitede Girişimcilik Eğitimi Modeli

Čapienė, Aistė, Aistė Ragauskaitė. 2017. Entrepreneurship Education at University: Innovative Models and Current Trends. **23rd Annual International Scientific Conference for Rural Development Vol. 2. Proceedings, 17-19 May 2000**. Latvia: Latvia University of Agriculture, 286.

Čapienė ve Ragauskaitė'nin (2016, 286) üniversiteler için girişimcilik eğitimi modeli, en temel girişimcilik bilgilerinden başlayarak girişimcilere iş kurma ve sonrasında destek olunması üzerine tasarlanmıştır. Bu anlamda bu modelin Davey, Hannon ve Penaluna'nın (2016, 174) girişimcilik derslerinin aşamalarını anlattıkları model ile anlamlı benzerlikler taşıdığı görülmektedir.

Lackėus (2015, 17-18) ise girişimcilik eğitimlerine dünyada neden yoğun bir yatırım yapıldığını ve eğitimlerin neden gerekli olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

- Ekonomik büyüme ve yeni iş imkanları yaratmada girişimcilik eğitimleri bir motor görevi görmektedir.
- Girişimcilik eğitimleri, bireyleri ve kurumları toplumsal fayda üretmeleri için teşvik etmektedir.
- Girişimcilik derslerinde bireylerin yaratıcılıkları gelişmekte, fikir üretimi yapılmakta ve daha eğlenceli vakit geçirilmektedir.

- d) Küreselleşme ile beraber ortaya çıkan sorunların çözümünde yenilikçi işlerin kurulması, toplumsal ilerlemeye katkıda bulunmaktadır.
- e) Bireylerin sorunlarla mücadele edebilme kapasiteleri gelişmekte ve daha özgüvenli olarak kendilerini yetiştirmektedir.

Yukarıdaki kısımlarda girişimcilik eğitimlerinin faydaları, gerekliliği, önemi ve modelleri üzerine yapılan pek çok çalışmaya ve görüşlere yer verilmiştir. Bir sonraki bölümlerde ise KOSGEB girişimcilik eğitimi ve girişimcilik eğitimleri üzerine yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmaların amaçları, kimler üzerinde gerçekleştiği ve ulaştığı bulgular ise ayrıca tartışılmıştır. Dolayısıyla aşağıda yer alan kısımda KOSGEB, bu kurum tarafından verilen destekler, yine bu kurumun destekleri içerisinde yer alan uygulamalı girişimcilik eğitimi ve bu eğitiminin yükseköğretim kurumlarındaki uygulamalarına yer verilecektir.

3.2. KOSGEB Girişimcilik Eğitimi

3.2.1. KOSGEB ve Verilen Destekler

Girişimciyi ekonomik anlamda desteklemek ve onlara finansman sağlamak (kredi, fon vb.) tüm hükümetlerin en temel görevleri arasında yer almaktadır. Özellikle girişimcilerin küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) oldukları düşünüldüğünde, bu desteklere ciddi anlamda ihtiyaç duyulduğu aşikârdır. Bununla birlikte, devlet bankalarının girişimcileri desteklemeleri de yine devletin temel görevleri arasında yer almaktadır. Bu anlamda girişimcileri destekleyen kurum ve kuruluşlar içerisinde “KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)” başta olmak üzere çeşitli bankalar da rol almaktadır. Bu bankalar arasında Türkiye Halk Bankası (HALKBANK), Türk Eximbank ve Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. vardır. Halkbank, daha çok çeşitli KOBİ kredileri ile ön plana çıkmaktadır. Türk Eximbank, kısa vadeli ihracat finansmanı ile KOBİ'lere önemli bir destek sağlamaktadır. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası ise KOBİ'lere daha çok orta ve uzun vadeli krediler sağlamaktadır (Başar, Yeşiloğlu, 2014). Türkiye’de özellikle KOSGEB destekleri ve KOSGEB’in verdiği Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri ile ülkedeki girişimcilik potansiyeli açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır.

KOSGEB’in kuruluş amacı, “ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak,

rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek ve sanayide ekonomik gelişmelere uygun biçimde entegrasyonu gerçekleştirmektir” (KOSGEB, [09.08.2018a]). KOSGEB’in girişimciliği desteklemek amacıyla sunduğu destekler, dört başlık altında toplanmaktadır (KOSGEB, [09.08.2018d]). Bunlar, aşağıda Tablo 2’de sunulmuştur. Bu devlet bankaları ve kurumları dışında, çeşitli vadelerde ve içeriklerde krediler de girişimcilere sağlanmaktadır.

Tablo 2: Girişimcilik Destekleri

<p>Girişimcilik Destekleri</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi ▪ Yeni Girişimci Desteği ▪ İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Desteği ▪ İş Planı Ödülü 	<p>AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerleştirme Destekleri</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ AR-GE ve İnovasyon Destek Programı ▪ Endüstriyel Uygulama Destek Programı ▪ KOBİ TEKNOYATIRIM – KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı ▪ Stratejik Ürün Destek Programı
<p>İşletme Geliştirme, Büyüme ve Uluslararasılaşma Destekleri</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ KOBİGEL –KOBİ Gelişim Destek Programı ▪ Genel Destek Programı ▪ İş Birliği Güç Birliği Destek Programı ▪ Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı ▪ TEKNOPAZAR – Teknolojik Ürün Tanıtım ve Pazarlama Destek Programı ▪ KOBİ Proje Destek Programı 	<p>KOBİ Finansman Destekleri</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kredi Faiz Desteği ▪ Gelişen İşletmeler Pazarı KOBİ Destek Programı
	<p>Laboratuvar Hizmetleri</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ KOSGEB Laboratuvar Hizmetleri

Kaynak: KOSGEB. [09.08.2018d]. KOSGEB Destekleri. <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1231/girisimcilik-destek-programi>’nden uyarlandı.

3.2.2. KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitiminin Kapsamı

KOSGEB uygulamalı girişimcilik eğitimlerinin amacı, modeli ve hedef kitlesi incelendiğinde, bu eğitimlerin “ülkede girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması ve başarılı işletmelerin kurulması genel hedefine uygun olarak; girişimcilerin iş kurma ve yürütme konularında bilgi ve beceri sahibi olmaları, bu süreçte kendi rol ve sorumluluklarının farkına varmaları ve kendi iş fikirlerine yönelik iş planı hazırlayabilecek bilgi ve deneyim kazanmaları amacıyla düzenlendiği” ifade edilmektedir (KOSGEB, [09.08.2018b]). KOSGEB’e ([09.08.2018b]) göre *uygulamalı girişimcilik eğitimi*, “girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak ve girişimcileri iş planı kavramı ile tanıştırmak, kuracakları işletmelerin başarı olanaklarını arttırmak amacı ile yapılan kuramsal ve uygulamalı eğitim programlarını” ifade etmektedir.

Bu Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri üç farklı şekilde yürütülmektedir. Bunlar (KOSGEB, [09.08.2018c]): “1) Ulusal veya uluslararası projeler kapsamında, KOSGEB tarafından yürütülen Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri, 2) Kurum/kuruluşlar tarafından düzenlenen ve KOSGEB tarafından onaylanan Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri/Girişimcilik Programları ve 3) Yükseköğretim veya Ortaöğretim Kurumları tarafından örgün eğitim kapsamında verilen ve KOSGEB tarafından onaylanan girişimcilik dersleridir.”

Dolayısıyla üniversitelerde verilen uygulamalı girişimcilik eğitimleri, yukarıda yer alan üçüncü maddedeki eğitimler kapsamındadır. Uygulamalı girişimcilik eğitimleri her biri 6 saat ve toplamda en az 24 saatlik dört modülden oluşmaktadır (bir sınıfta bir günde en fazla 8 ders saati işlenebilir ve bir sınıfa en fazla 30 katılımcı kabul edilir). Ancak bu modüllere ek olarak e-ticaret, dış ticaret ve inovasyon gibi modüller de eklenebilmektedir. Eğitim sonucunda %80 devam koşulunu sağlayanlara “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Katılım Belgesi” verilir (KOSGEB, [09.08.2018d]). Bu dört temel modül, aşağıda Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Modülleri

Modüller	İçerikler
Modül 1	Girişimcilik özelliklerinin sınanması, iş fikri geliştirme ve yaratıcılık egzersizleri ile sorumlu girişimcilik kavramı ve tecrübe paylaşımı
Modül 2	İşletme kavramı, işletme fonksiyonları, türleri, kuruluş şekilleri, mali ve hukuki sorumluluklar
Modül 3	İş planı kavramı ve öğeleri (pazar araştırma, pazarlama planı, üretim planı, yönetim planı, finansal plan)
Modül 4	İş modeli ve iş planına yönelik atölye çalışmaları

Kaynak: KOSGEB. [09.08.2018d]. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Girişimcilik Destek Programı Uygulama Esasları. [http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/2017.03.16_Giri%C5%9Fimcilik_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1_UE-03-\(14\).pdf](http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/2017.03.16_Giri%C5%9Fimcilik_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1_UE-03-(14).pdf) den uyarlandı.

3.2.3. Yükseköğretim Kurumları ve Girişimcilik Dersleri

Yükseköğretim Kurumları tarafından örgün eğitim olarak uygulanan girişimcilik dersleri incelendiğinde, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Girişimcilik Destek Programı Uygulama Esasları” madde 8’de (1. fıkrası a bendinde) yükseköğretim kurumlarında uygulamalı girişimcilik eğitimi verecek eğitmenin kimler olabileceği açık bir şekilde tanımlanmıştır. Buna göre “herhangi bir yükseköğretim kurumunda ‘girişimcilik’ konusunda ders veren ve bunu belgeleyen en az doktora unvanına sahip kişilerin doğrudan eğitmen olabileceği” ve bunun için KOSGEB tarafından belirlenen koşulların aranmayacağı ifade edilmektedir (KOSGEB, [09.08.2018c]).

Bununla birlikte yükseköğretim kurumlarında örgün eğitim olarak yürütülen girişimcilik derslerinin “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi” olarak değerlendirilebilmesi için dersin adında “girişimcilik” ifadesinin yer alması ve ders içeriğinin, girişimcilik konusunda teori ve uygulamaları kapsayacak şekilde dizayn edilmiş olması gerekmektedir. Bu şekilde tasarlanan eğitimler, dönem sonuna kadar ilgili uygulama birimine iletilir. Birim tarafından uygun görülen eğitimler, kuruma bildirilir. Dersi alan ve dersten geçen öğrenci listeleri, dönem sonunda tekrar ilgili birime iletilir ve öğrenciler herhangi bir ücret ödemeksizin “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Katılım Belgesi” almaya hak kazanır (KOSGEB, [09.08.2018c]).

3.3. Girişimcilik Eğitimi Konusunda Yapılan alışmalar

3.3.1. Ulusal Yazında Girişimcilik Konusunda Yapılan Araştırmalar

Arslan (2002), girişimcilik ruhunun oluşmasında genetik bir takım özelliklerle beraber; evre, aile, gelir düzeyi ve eğitim gibi faktörlerin bireylerin girişimci olma eğilimlerini etkilediği fikrinden hareketle, Haliç niversitesi'nden 182 ğrenci üzerinde bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada, niversite ğrencilerinin girişimcilik özelliklerini şekillendiren faktörlerin tespiti amaçlanmış olup erkek öğrencilerde kadın öğrencilere oranla daha fazla kendi işini kurma düşüncesi belirlenmiştir. Aynı zamanda ailenin gelir düzeyi ile eğitim düzeyi yükseldikçe ve kardeş sayısı azaldıkça, girişimcilik eğiliminin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Girişimcilik zerine yapılan pek çok çalışma, bir girişim faaliyeti için belirli bir eğitim seviyesine sahip olmayı ve sermayenin gerekliliğini vurgulamaktadır (İrmiş, Barutçu, 2012; Tanrıverdi, Bayram, Alkan, 2016; elikoğlu, 2015; Alparslan, zmen, 2017, Aydeniz, Akkuş, 2017). Bu araştırmanın yazındaki çalışmaları destekleyen bir sonuç verdiği söylenebilmektedir.

rc, Kılıç ve Yılmaz (2007), ailesel faktörlerin niversite ğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini nasıl etkilediğini belirlemek üzere, Balıkesir niversitesinden 77 ğrenci üzerinde pilot bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin %54' mezun olduktan sonra kendi işini kurmayı düşünürken, %23' herhangi bir şekilde kendi işini kurmak istemediğini belirtmiştir. Geriye kalan %24'n ise kararsız olduğu belirlenmiştir. Gelir düzeyi yüksek olan ve ekonomik olarak kendisini rahat hissedenden öğrencilerin gelir düzeyi düşük olan öğrencilere göre daha çok girişimci olmak istedikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda ailesi tarafından güvene dayalı bir şekilde yetiştirildiğini ifade eden öğrencilerin, benzer şekilde daha çok girişimcilik eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Ailede girişimci birinin olması ile öğrencilerin girişimcilik eğilimleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Balaban ve zdemir (2008), girişimcilik eğilimi ve eğitim arasındaki ilişkiyi belirlemek niyetiyle, Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin İşletme bölümünde girişimcilik dersi alan 70 ğrenci üzerinde araştırma yapmıştır. Ancak girişimcilik ve eğitim arasında doğrusal bir sonuca ulaşılamamıştır. Bunun nedeni olarak da araştırmada girişimcilik dersini almayanların oranının alanlara göre

çok daha fazla olması gösterilmiştir. Ayrıca örneklemin çok küçük olmasının da güvenilir sonuçlar alınmasına engel olduğu ileri sürülmüştür. Bu noktada girişimcilik araştırmalarının genellikle üniversite öğrencileri ile sınırlı kalınmasına rağmen, örnekleme farklı fakülte, bölüm, öğrenim türü ve cinsiyet dağılımı gibi çeşitlilik sağlandığı takdirde, daha doğru sonuçlar alınabileceği öngörülmüştür.

Karabulut (2009), İstanbul'da bir vakıf üniversitesinde İşletme bölümünden 164 lisans öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada yaratıcılık, strese tahammül ve girişimcilik motivasyonunun girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Sonuçta, yaratıcılık, strese tahammül ve girişimcilik motivasyonunun, bir kişinin girişimci olma eğilimini kısmen etkileyebileceği tespit edilmiştir. Çalışmada tek bir üniversitede, tek bir bölüm üzerinde ve kısıtlı sayıda kişi üzerinde anket yapıldığı için çok anlamlı sonuçlar ile karşılaşılması belirtilmiştir. Her araştırmanın beklenen sonucu veremeyebileceği gerçeği göz önünde bulundurulmakla beraber, bu tür çalışmalar benzer konularda daha sonra yapılacak araştırmaları teşvik edecektir.

Yılmaz ve Sünbül (2009), üniversite öğrencilerine yapılan girişimcilik araştırmalarında kullanılacak güvenilir ve geçerli bir girişimcilik ölçeği geliştirebilmek amacıyla, öncelikle üniversite öğrencilerine girişimcilik hakkında kompozisyonlar yazdırmışlardır. Daha sonra yazındaki diğer çalışmalarını incelemiş ve benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuşlardır. Bu ön araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkarak, anlamlı ifadeler haline getirilmiş toplamda 43 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçek, Selçuk Üniversitesi'nin farklı bölümlerinden 474 öğrenci üzerinde sınanmış ve sonuç olarak tutarlı ve geçerli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu noktada Yılmaz ve Sünbül'ün geliştirdikleri anketin, pek çok araştırmacı tarafından kullanıldığı da gözlenmektedir.

Akın ve Zor (2009) ise üniversite öğrencilerinin girişimcilik yeteneğinin, üniversitede alınan dersler ile gelişip gelişmediğine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bunun için 6 kamu üniversitesi ve 3 vakıf üniversitesinden toplamda 394 öğrenciye anket uygulaması yapılmıştır. Sonuçta girişimcilik eğitimi alan öğrenciler, girişimcilik yeteneklerinin büyük oranda geliştiğine inandıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda girişimcilik eğitiminin öğrenciler üzerinde olumlu yönde bir etkisi olduğu söylenebilmektedir. Aynı zamanda vakıf üniversitelerinde okuyan öğrencilerin devlet üniversitelerinde okuyan öğrencilere oranla, daha çok

kendi işini kurma teşebbüsüne sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sonuç ise vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerin gelir düzeylerinin ve risk alma imkânlarının daha yüksek olması ile ilişkilendirilebilir.

Adıgüzel (2009), öğrencilerin hangi kariyer değerlerine daha fazla yoğunlaştığını anlamak amacıyla Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden 400 öğrenci üzerinde araştırma gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin en çok “güvenlik” ve “istikrar” değeri üzerinde durdukları belirlenmiştir. Girişimcilik ve yaratıcılık değerlerinin ise ikinci planda kalan değerler olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Ortaya çıkan bu sonuçta, Türkiye'deki işsizlik oranının, ekonomik belirsizliklerin ve gençlerin devlet memuru olarak hayatlarını garanti altına alma düşüncelerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Yelkikalan ve arkadaşları (2010) Türkiye'deki üniversiteler ve dünyadaki en iyi 100 üniversitenin girişimcilik eğitimlerini ve eğitim kurumlarını kıyaslamışlardır. Yapılan araştırma ve inceleme faaliyetleri sonucunda, hem Türkiye hem de dünyadaki üniversitelerde girişimcilik eğitimin önemsenen bir konu olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de farklı branşlara göre (biyoloji, kimya ve mühendislikler gibi) farklı girişimcilik eğitimleri tasarlanmıştır. Türkiye'de önlisans, lisans ve lisansüstü olarak girişimcilik eğitimleri, her eğitim düzeyinde verilmektedir. Dünya üniversitelerinde ise girişimcilik dersleri yanında girişimci bireylerin sıklıkla eğitim, konferans ve seminerler verdiği ve bu şekilde girişimcilik kültürünü üniversitelere yerleştirmeye çalıştıkları belirlenmiştir.

Patır ve Karahan (2010) tarafından potansiyel girişimci olan öğrencileri belirlemek üzere İnönü Üniversitesi'nden 235 öğrenciye anket çalışması yapılmıştır. Sonuçta, öğrencilerin %56'sı kendi işini kurmak istediğini belirtmiştir. Öğrencilerin %29'u yeni ve kazanç getirecek iş fikrine, %30'u ise yeni bir ürün ortaya koyma fikrine olumlu bakmış ve zaman ayırabileceklerini belirtmiştir.

Yılmaz ve Günel (2011), üniversite düzeyinde eğitim alan öğrencilerin girişimcilik olgusuna bakış açılarını ölçmek ve gelecekte girişimciliği bir meslek olarak düşünüp düşünmediklerini ölçmek için bir üniversiteden 180 öğrenci üzerinde nicel bir araştırma gerçekleştirmiştir. Sonuçta, araştırmaya dâhil olan 59 öğrenci, üniversite eğitiminin kendisini girişimci olmaya yönlendirmediğini ifade ederken, 38 öğrenci eğitimin girişimciliği teşvik ettiğini belirtmiştir. 78 öğrenci kendi işini kurmayı

istediğini, 19 öğrenci ise girişimci olmayı düşünmediğini bildirmiştir. Ailesi özel sektör veya kendi işinde çalışan öğrenciler girişimciliğe daha çok istekliyken, ailesi kamu kurumunda çalışanlar ise girişimciliğe karşı daha mesafelidir. Bu durumda aile değişkeni, bu çalışmada da öğrencilerin girişimcilik niyetini etkilemiştir.

Kılıç, Keklik ve Çalış (2012), birer potansiyel girişimci adayı olan üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerini belirlemek üzere, Balıkesir Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada, öğrencilerin demografik özelliklerinin girişimcilik özelliklerini etkileyip etkilemediği belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçta ise cinsiyetin girişimcilik eğilimi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuş olup erkek öğrencilerin yeniliğe daha açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin ekonomik gelir düzeyleri yükseldikçe, girişimciliğe olan eğilimlerinin de arttığı tespit edilmiştir. Kılıç, Keklik ve Çalış'ın (2012) ulaştıkları sonuçların, Arslan (2002), Akın ve Zor (2009) ve Adıgüzel'in (2009) ulaştıkları sonuçları destekleyen nitelikte olduğu söylenebilmektedir.

İrmiş ve Barutçu (2012), Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bireylerin kendilerini kişilik olarak girişimci olarak görmelerinde ve kendi işlerini kurma hayallerinde etkili olan unsurları araştırmışlardır. Bu unsurlar aile, eğitim ve diğer unsurlar olarak sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ailede daha önce bir rol modelin kendi işini kurması, ailenin gelir durumunun iyi olması ve ailenin çocuğu yetiştirirken çocuğunun kararlarına önem vermesi, bireylerin kendilerini girişimci olarak görmelerinde etkili olmaktadır. Eğitim açısından ise birinci sınıf öğrencilerinin daha çok girişimcilik eğiliminde oldukları belirlenirken, ara sınıf ve son sınıf öğrencilerinin ise daha düşük girişimcilik eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Diğer unsurlar içerisinde cinsiyet de dikkate alınmıştır ve erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla daha çok kendi işini kurma fikrini taşıdığı gözlenmiştir. İrmiş ve Barutçu'nun (2012) aile ve girişimcilik arasındaki ilişkiye dönük ulaştığı sonuçlar, Örucü, Kılıç ve Yılmaz'ın (2007) ulaştığı sonuçları destekler niteliktedir.

Bozkurt ve Erdurur (2013), kişilik özelliklerinin girişimci olma yönelimine etki edip etmediğini araştırmak amacıyla, Düzce Üniversitesi'nden 200 öğrenci üzerinde anket çalışması gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada etkisi araştırılan 7 farklı kişilik özelliğinin, öğrencilerin girişimcilik eğilimi üzerinde %28'lik bir etkiye sahip olduğu

belirlenmiştir. Bu araştırmadan, girişimcilerin belirli ve ortak bir takım kişilik özelliklerine sahip olduğu sonucunun çıktığı söylenebilmektedir.

Akyüz (2013), Uşak Üniversitesi'nde öğrencilerin KOSGEB'e bakış açılarını, girişimcilik eğilimlerini ve özelliklerini belirlemek üzere 137 öğrenci ile anket çalışması yapmıştır. Çalışma sonucunda, öğrencilerin %60'a yakınının mezun olduktan sonra girişimci olmayı istemedikleri, bunun yerine devlet memuru olmak istedikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, bir girişimcinin lider, yenilikçi, risk alan ve bağımsız karakterde bireyler olması gerektiği fikrini desteklemiştir. Akyüz'ün (2013) ulaştığı sonucun Adıgüzel'in (2009) ulaştığı sonuçlarla benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Uluyol (2013) girişimcilik dersi almanın, girişimci olma üzerinde bir etkisi olup olmadığına karar vermek için Gölbaşı Meslek Yüksekokulu'ndan 534 öğrenci üzerinde araştırma yapmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda, Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin oldukça yüksek düzeyde girişimcilik potansiyeline sahip oldukları belirlenmiştir. Ancak girişimcilik dersi almanın girişimcilik potansiyeline doğrudan bir etkisi olduğuna dair istatistiki bir sonuca ise ulaşamamıştır. Akın ve Zor'un (2009) girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimini desteklediğine dair elde edilen sonucunun, Uluyol'un (2013) sonucu ile aynı olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, seçilen hedef kitlenin ve değişkenlerin farklı olmasının da bu durumda etkisi olabilmektedir.

Çetinkaya Bozkurt ve Alparslan (2013), diğer girişimcilik araştırmalarından farklı olarak öncelikle, bir girişimcinin özelliklerinin ve girişimcilik eğitimlerinin nasıl olması gerektiğine karar vermek için 58 girişimci ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmelerden elde edilen bulgulara dayanarak, 125 öğrenciye girişimcilerin görüşlerine katılıp katılmadıkları anket yöntemi ile sorulmuştur. Sonuçlara göre öğrenciler, bir girişimcinin taşıması gereken özellikler olarak özgüven, dürüstlük, risk alma ve yenilikçi düşünme fikrine katılırken, bir girişimcinin sosyal olması gerekir fikrine ise katılmamışlardır. Girişimcilik dersi için ise farklı üniversitelerdeki girişimcilik derslerinin kıyaslamalı olarak incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Özdemir (2015), öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin girişimcilik eğilimlerine etkilerini belirlemek üzere Kırgızistan-Türkiye Manas

Üniversitesi'ndeki 581 öğrenci üzerinde araştırma yapmıştır. Bu sosyo-demografik özellikler vatandaşı oldukları ülke, doğup büyüdüğü yer, ailenin eğitim seviyesi, kaç kardeş oldukları, ailede girişimci olup olmadığı, cinsiyet, eğitim görülen üniversite ve fakülte gibi çeşitli kriterlerden oluşmaktadır. Bu araştırmada, ailenin eğitim seviyesinin, kaç kardeş olduğunun ve doğup büyülen yerin girişimcilik eğilimi ile arasında anlamlı bir sonuç bulunamazken, cinsiyet ve ülkenin girişimcilik eğilimini etkilediğine dair sonuçlara ulaşılmıştır.

Çelikoğlu'nun (2015) Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nden 256 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada, babanın eğitim durumu arttıkça, öğrencilerin risk alma eğilimlerinin anlamlı şekilde arttığı, ancak annenin eğitim durumu ile öğrencinin risk alma eğilimi arasındaki bir ilişkiye ise rastlanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda alt gelir gruplarından öğrencilerin, daha fazla girişimcilik özelliği sergilediği ve kişilik yapısı olarak mutlu olan öğrencilerin, daha çok yeniliğe açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda, cinsiyetin girişimcilik üzerindeki etkisine dair yapılan pek çok araştırmada, erkeklerin kadınlara oranla daha girişimci olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (İrmiş, Barutçu, 2012; Aydeniz, Akkuş, 2017). Bu çalışmada da babanın eğitim durumunun yüksek olmasının girişimciliği etkilerken annenin etkilememesi de bu tarz çalışmaları desteklemektedir. Ancak genel anlamda cinsiyet ile girişimcilik arasında anlamlı sonuçlara ulaşmayan araştırmaların olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Soylu ve arkadaşları (2015), girişimcilik dersinin öğrencilerin girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisini ortaya koymak üzere, Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Sonuçta, girişimcilik dersi alan öğrencilerin, girişimcilik dersi almayan öğrencilere göre daha yaratıcı ve yenilikçi fikirlere sahip oldukları ortaya konulmuştur. Ancak iletişim ve başarıma isteği boyutu açısından girişimcilik dersi alan ve almayan öğrenciler arasında, anlamlı bir sonuca ulaşılmamıştır. Girişimcilik dersinin öğrencilerin girişimcilik potansiyelini artırdığına yönelik Akın ve Zor'un (2009) yaptığı çalışma ile Soylu ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışma tutarlılık göstermektedir.

Akpınar ve Küçüköksel (2015), öğrencilerin girişimci olma isteklerini ve girişimci olmalarını engelleyen sebepleri ortaya çıkarmak için Namık Kemal Üniversitesi Çorlu Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören toplam 174 öğrenci üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda, girişimci olmak isteyen

öğrencilerin oranı %28 olarak belirlenirken, öğrencilerin girişimci olmak istememelerinin en önemli nedenlerinden biri olarak, ailelerinden maddi destek almamaları gösterilmektedir. Bir birey her ne kadar girişimcilik fikrine, eğilimine, eğitimine ve kişilik özelliklerine sahip olsa da girişimin başlatılabilmesi için maddi bir birikime ihtiyaç duyabilmektedir. Genellikle ilk başlangıç için bireyler, aile desteğine yönelmektedir. Maddi ve manevi destek alabilen bireylerin yenilikçi fikirlerini gerçekleştirme oranları, bu anlamda daha yüksek olmaktadır.

Pan ve Akay (2015) diğer çalışmalardan farklı olarak, hedef gruplarını gelecekte eğitimci olacak ve girişimciler yetiştirecek Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden 404 öğrenci olarak belirlemişlerdir. Bu öğrenciler, sadece 1. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Örneklemin bu şekilde alınmasında ise öğrencilerin üniversiteye ilk başladıkları zamandan mezun olacakları zamana kadar, girişimcilik düzeylerinin değişkenler tarafından nasıl şekillendiğini görebilmektedir. Sonuç olarak öğrencilerin aldığı eğitimin, girişimcilik özelliklerine olumlu bir etkisi olduğu ve girişimcilik eğilimlerini desteklediği ortaya konulmuştur. Öğretmen adaylarının puanları, yüksek girişimcilik düzeyinde çıkmış olup sınıflar arasında önemli bir farklılığa rastlanmamıştır. Girişimcilik ile cinsiyet arasında bir bağlantı bulunamazken, gelir düzeyinin girişimciliği önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ailesinin aylık geliri o dönemde 2500 Türk lirası ve üstü olan öğrencilerin, oldukça yüksek girişimcilik potansiyeline sahip oldukları, ailesinin aylık geliri asgari ücrette olan öğrencilerin girişimcilik potansiyellerinin ise düşük çıktığı belirlenmiştir.

Pan ve Akay'ın (2015) araştırma sonuçları; Arslan (2002), Örucü, Kılıç ve Yılmaz (2007), Kılıç, Keklik ve Çalış (2012) ve İrmış ve Barutçu'nun (2012) araştırma sonuçlarıyla (ailelerin ekonomik gelir düzeyi yükseldikçe bireylerin girişimcilik isteği ve eğilimi de yükselmektedir) birbirlerini desteklemektedir. Buna rağmen Çelikoğlu'nun (2015) çalışmasında ise düşük gelirli ailelerden olan bireylerin, daha yüksek girişimcilik eğilimlerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada bulguların büyük bir çoğunluğu, ekonomik gelir durumunun girişimciliği doğrudan etkilediği yönündedir.

Çolakoğlu ve Çolakoğlu (2016), öz yeterlilik algısının girişimcilik potansiyeline etkisini araştırmak üzere, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden 25 öğrenci ile pilot bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırma sonucunda, öz yeterlilik algısı

yüksek olan bireylerin düşük olan bireylere göre daha çok girişimcilik potansiyeline sahip oldukları tespit edilmiştir. Girişimcilerin en önemli özelliklerinden biri, kendilerine güvenen, risk alabilen ve yeterli donanıma sahip olan bireyler olmalarıdır (Bozkurt, Erdurur, 2013, 61; İnce ve diğ., 2015, 400). Bu doğrultuda ulaşılan sonucun, yazındaki ve gerçek hayattaki girişimci özellikleri ile de aynı doğrultuda olduğu gözlenmektedir.

Aksel ve Bağcı (2016), bir devlet üniversitesinden 240 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada, öğrencilerin girişimci olma özelliklerine genel olarak sahip olduklarını ancak cinsiyete, okudukları bölümlere ve girişimcilik eğitimi alıp almama durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Bu sonucun diğer araştırmalardan farklı bir sonuç verdiği gözlenmektedir. Bu durumun oluşmasında, sadece bir üniversitede araştırma yapılması ve girişimcilik eğitiminin uygulamalı olmaması gösterilebilir.

Tanrıverdi, Bayram ve Alkan (2016) üniversitelerdeki öğrenciler üzerine değil, KOSGEB'den eğitim alan girişimci adayları üzerine bir araştırma gerçekleştirmiştir. İstanbul genelinde 255 kişi üzerinde yapılan araştırmada, diğer çalışmalar gibi anket yöntemi uygulanmıştır. Sonuçta, girişimcilik eğitimi alanların girişimcilik eğilimlerinde aylık gelirin etkili olmadığını tespit etmiştir. Ancak bireyin eğitim seviyesi ile girişimcilik eğilimi arasında yakından bir bağlantı olduğu sonucuna varılmıştır. Eğitim değişkenine göre eğitim seviyesi lise ve altına indikçe, girişimcilik eğitimlerine olan ilginin de düştüğü gözlenmiştir.

Eren (2016), Sütçü İmam Üniversitesi'ndeki öğrencilerin girişimcilik özelliklerini belirlemek için 284 kişilik bir örneklem üzerinde çalışmıştır. Bu araştırmada araştırmacı, girişimcilik üzerine verilen eğitimlerin sahada yapılan çalışmaların sonucuna göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini önermektedir. Ayrıca girişimciliği yenilikçi olma, risk alma ve başarıya inanma özelliklerinin belirlediği sonucuna ulaşılmıştır.

Alparslan ve Özmen (2017) öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinde sadece bu konuda eğitim almak ve yetenekli olmanın tek başına etkili olmayacağını, aynı zamanda ailenin ve tecrübenin de önemli ölçüde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Girişimciliğin açık ve kendini geliştirme değerleri ile yakından ilgili olduğunu belirtmektedirler. Alparslan ve Özmen (2017) bu noktalarda yazında yapılan

çalışmalara katkı sağlamak amacıyla çeşitli üniversitelerden 512 lisans öğrencisi üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Sonuçta girişimciliğin yaş, cinsiyet, kent veya kırsalda yaşama, eğitim durumu, kişilik özellikleri gibi çok çeşitli unsurlara göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Girişimcilik özelliklerini etkileyen çok çeşitli unsurların olduğuna dair ilgili yazında pek çok çalışma da bulunmaktadır (Aytaç, 2006; Çetinkaya Bozkurt, Alparıslan, 2013; Yüksel, Cevher, Yüksel, 2015).

Kerse, Babadağ ve Kerse (2017), önlisans öğrencilerine verilen girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyetine olan etkisini ölçmek için bir devlet üniversitesinden 104 öğrenciye anket uygulamışlardır. Bu kapsamda öğrenciler, girişimcilik eğitimi aldıktan sonra kendilerindeki girişimcilik kişilik özelliklerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla girişimcilik eğitimlerinin girişimcilik niyetini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Girişimcilik eğitimi ile ilgili olarak bu çalışmanın sonuçlarına benzer sonuçlar elde eden araştırmalar da mevcuttur (Akın, Zor, 2009; Soylu ve diğ., 2015).

Türkoğlu, Tetik ve Açıkgöz (2017), meslek yüksekokulu öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyacak bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Köyceğiz Meslek Yüksekokulu'ndan 240 öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Çalışmanın sonucunda cinsiyetin, yaşın, öğrencilerin okuduğu programların, bu programların türlerinin ve sınıflarının, girişimcilik eğilimini doğrudan etkilediği belirlenmiştir. Ancak bu özelliklerin, bir bireyin girişimci olup olmayacağını tam anlamıyla belirlemeyeceği de vurgulanmaktadır. Aynı zamanda meslek yüksekokullarında gerçekleştirilen girişimcilik araştırmalarında, öğrencilerin önlisans okumalarına rağmen girişimcilik potansiyelleri yüksek çıkmaktadır (Ulusoy, 2013; Akpınar, Küçüköksel, 2015). Bu durumda öğrencilerin öğrenim durumu fark etmeksizin girişimci olabilecekleri ve eğitim durumunun tek başına bir kişinin girişimci olup olmayacağını belirlemeyeceği de söylenebilmektedir.

Benzer şekilde Karakulle ve Karakaya (2017), Kastamonu Üniversitesi'ndeki toplamda 427 lisans ve önlisans öğrencisi üzerinde öğrencilerin girişimcilik eğilimlerine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda yapılan araştırmada, önlisans öğrencilerinin potansiyel olarak yüksek girişimcilik potansiyeli taşıdığı, ancak bunun yanında eğitim ve yönlendirme eksikliklerinin de bulunduğu

tespit edilmiştir. Bu nedenle de önlisans düzeyindeki öğrencilerin, lisans düzeyindeki öğrencilere göre daha az girişimcilik eğiliminde olduğu görülmüştür. Bu durumun nedeni olarak önlisans öğrencilerinin ara eleman olarak yetiştirilmesi gösterilmektedir. Karakulle ve Karakaya (2017) ile Türkoğlu, Tetik ve Açıköz'ün (2017) çalışmaları ve bulguları kıyaslandığında, öğrencilerin girişimci olmaları veya girişimcilik potansiyellerini ortaya koyabilmeleri için kendilerine uygun bir eğitime ihtiyaç duydukları söylenebilmektedir. Girişimcilik eğitimi olmadan, öğrenciler potansiyellerini kullanamamakta ve eğilim oranları düşük olmaktadır. Ancak farklı üniversitelerden hem önlisans hem de lisans öğrencileri girişimci olabilecek özellikleri taşıyabilmektedir.

Yukarıdaki çalışmalara ek olarak Güreşçi (2014) de Atatürk Üniversitesi İspir Hamza Polat Meslek Yüksekokulu'ndan 41 öğrenci üzerinde bir araştırma yürütmüştür. Buna göre anket yapılan öğrencilerin tamamında girişimcilik potansiyeli tespit edildiği, ancak öğrencilerin gelir durumu olarak düşük bir seviyede bulunması nedeniyle bu durumun girişimcilik niyetlerini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin çok çocuklu ailelerden gelmeleri ve kırsal kesimde yaşamaları da hayat şartlarını zorlaştırmaktadır. Tüm bu araştırmalara bakarak, girişimcilik için pek çok özelliğin ve koşulun sağlanması gerektiği, aksi takdirde bireylerin kişilik özelliklerinin girişimciliğe uygun olmasının tek başına yeterli gelmeyeceği söylenebilmektedir.

Aydeniz ve Akkuş (2017) Munzur Üniversitesi öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini belirlemek için 880 öğrenci üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda girişimcilik eğitimlerinin girişimciliğe olan ilgiyi ve öğrencilerin yönelimlerini olumlu olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet açısından ise erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla daha çok girişimcilik eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Cinsiyet konusunda farklı araştırmaların benzer sonuçlar verdiği söylenebilmektedir (Arslan, 2002; Kılıç, Keklik, Çalış, 2011; İrmiş, Barutçu, 2012).

Girişimcilik üzerine yapılan tüm bu çalışmalar değerlendirildiği zaman, girişimciliğin farklı boyutlarıyla yazında çok çalışılan konulardan biri olduğu gözlenmektedir. Bu çalışmalarda daha çok eğitimin, cinsiyetin, gelir seviyesinin, çevresel faktörlerin, yetiştirilme tarzının ve kişisel özelliklerin girişimcilik üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmaların büyük bir çoğunluğu, üniversite öğrencileri

üzerinde yapılmıştır. Üniversite öğrencileri geleceğin girişimci adayları olduğu için onların potansiyel ve eğilimlerinin ölçülmesi, gelecekte ülkeye katkı sağlayabilecektir. Aynı zamanda bu girişimci adaylarının ihtiyaçları ve girişimci olmalarını engelleyen unsurların tespiti de yapılabilecektir. Öte yandan çalışmaların sadece üniversite üzerinde yoğunlaşması, dışarıdaki girişimcilerin ne gibi özellikler taşıdığına anlaşılmasını da zorlaştırmaktadır. Örneklemin öğrenci olması ile iş hayatına aktif olarak girmiş kişiler olmasının çalışma sonuçlarını etkileyecek bir faktör olmasını da göz ardı etmemek gerekir. Sadece üniversite öğrencileri üzerinde çalışılması ve hatta bazen meslek yüksekokulu ile sınırlı kalan çalışmaların yürütülmesi, bir kısıtlılık olarak değerlendirilebilir.

3.3.2. Girişimcilik Eğitimi Konusunda Yazılan Ulusal Tez Çalışmaları

Bu bölümdeki bulgular, Ulusal Tez Merkezi'nde "girişimcilik eğitimi" anahtar kelimesi ile aratılan tezler sonucunda ulaşılan ve yayına açık olan toplamda 10 yüksek lisans ve doktora tezinden elde edilmiştir. Tezlerin girişimcilik eğitimi nasıl ele aldığı ve girişimcilik eğitimi konusunda ne gibi bulgulara ulaştıkları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Bayram (2014) "Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinde, çeşitli kurslar aracılığıyla dışarıdan girişimcilik eğitimi alan girişimci adaylarının aldıkları eğitimlerin, girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada, İstanbul'da KOSGEB'den eğitim almış 255 kişi üzerinde araştırma yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre girişimcilik eğitimi alma konusunda adayların heveslilik düzeylerinin yüksek olduğu, ancak girişimcilik eğilimlerinin orta düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda girişimcilik eğitimlerinin girişimcilerin potansiyellerini ortaya çıkarma konusunda yeterli gelmediği de anlaşılmıştır. Bu sonuca bakılarak, girişimcilik eğitimi alma fikrinin adaylarda pozitif etkiye sahip olduğu, ancak alınan eğitimlerden yüksek oranda verimlilik sağlanamadığı söylenebilmektedir. Bu anlamda girişimcilik eğitimlerinin gözden geçirilmesi ve eğitim veren kurumların eğitim içeriği, memnuniyet ve başarı oranı üzerine araştırmalar yapması tavsiye edilebilmektedir.

Coşkun (2015) "Gönüllü Kuruluşların Okul Öncesi Sosyal Girişimcilik Eğitimindeki Rolü" adlı yüksek lisans tezinde, okul öncesinde verilen sosyal girişimcilik

eğitimlerinin niteliklerini ölçülmesini amaçlamaktadır. Belirlenen amaç doğrultusunda gerçekleştirilen araştırma, 111 okul öncesi kurumun öğretmenleri ve yöneticileri ile gerçekleştirilmiştir. Ulaşılan bulgular, okul öncesi kurumlarda çevre, spor, eğitim ve kültür-sanat alanlarında sosyal girişimcilik konusunda sıklıkla eğitimler verildiği yönündedir. Bu eğitimlerin alanında yetkin kişiler tarafından verdirilmesine çalışılmaktadır. Okul öncesi kuruluşlar, genellikle gönüllü sivil toplum kuruluşları işbirliği ile girişimcilik eğitimleri vermektedir. Dolayısıyla çalışmada, okul öncesi kuruluşların çocukların yaratıcılıklarını yüksek düzeyde geliştirmeyi amaçladıkları ortaya konulmuştur.

Çakır (2015) “Girişimcilik Eğitiminin, Cinsiyetin ve Yaşın; Proaktiflik ve Duygusal Zekâ ile Girişimcilik Eğilimini Arasındaki İlişkiye Moderatör Etkileri” adlı yüksek lisans tezinde, girişimcilik eğitimi başta olmak üzere üç bağımsız değişken ile üç bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İstanbul’daki çeşitli üniversitelerde lisans ve lisansüstü olarak eğitim gören 221 öğrenci üzerinde bir anket uygulaması yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan araştırmanın eğitim boyutunda; girişimcilik üzerine eğitim almanın girişimcilerin duygusal zekâsına, eğilimine ve proaktiflik yönlerine bir takım olumlu etkileri olsa bile, girişimcilik eğitiminin girişimci olma eğiliminin ortaya çıkmasında doğrudan bir belirleyici olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu araştırmaya göre girişimcilik eğitimi, girişimcilik eğilimini destekleyen ve güçlendiren bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu anlamda Çakır’ın (2015) araştırma sonuçlarının Bayram’ın (2014) araştırma sonuçları ile örtüştüğü gözlenmektedir. Her iki araştırmada da girişimcilik eğitimi, girişimcilik eğilimini destekleyici bir unsur olarak ortaya çıkarken, eğitimin eğilimin ortaya çıkmasını sağlayan ana bir unsur olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada girişimcilik eğitimlerinin yeterli verimliliğe sahip olmadığı veya uygulamadan uzak olduğu durumlarda, eğitimin eğilimi ortaya çıkarmada anlamlı bir etki yaratmadığını ortaya koymaktadır.

Uğur (2015) “Girişimcilik Eğitiminin İlköğretim Programlarına Konulmasına Yönelik Model Önerisi” adlı yüksek lisans tezinde, girişimcilik eğitimlerinde ilköğretim seviyesinde Almanya, Avusturya, Fransa ve Finlandiya ilköğretim girişimcilik eğitimlerini incelenmeyi ve Türkiye için ilköğretim programlarında uygulanabilecek bir model önerisi sunmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda derslerde okutulan girişimcilik kitaplarına ulaşılarak, nitel bir analiz çalışması yapılmıştır. Elde edilen

sonuçlara bakılarak, belirtilen dört ülkede girişimcilik eğitimlerinin ilkökul seviyesinde başlatıldığı ve uygulama ve deneyime dönük olarak verildiği belirlenmiştir. Şirketlerle birlikte ve sektörün gereklilikleri doğrultusunda girişimcilik eğitiminin eğitim-öğretim programlarına yerleştirildiği tespit edilmiştir. Veriler değerlendirilerek, ülkemizde uygulanacak girişimcilik eğitimleri için kapsamlı model önerileri sunulmuştur. Bu çalışma girişimciliğin genel olarak üniversite düzeyinde öğretilmeye başlandığı Türkiye’de, bireylerde yaratıcı ve yeni fikirler oluşturulması ve varsa içlerindeki potansiyellerin ortaya çıkarılması için yapılan girişimcilik eğitimlerin üniversitede değil, çok daha önceki eğitim düzeylerinde başlanması gerektiğine işaret etmektedir.

Deveci (2016) “Fen Bilimleri Öğretim Programıyla (5-8) Bütünleştirilmiş Girişimcilik Eğitimi Modüllerinin Geliştirilmesi, Uygulanması ve Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinde, fen bilimleri öğretim programıyla bütünleştirilmiş girişimcilik eğitimi modüllerini geliştirmeyi, uygulamayı ve bu eğitim modüllerinin fen bilimleri öğretmen adayları üzerindeki yansımalarını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda nitel araştırma desenleri arasında yer alan fenomenografik yöntem kullanılmıştır. Araştırma 26 fen bilimleri öğretmen adayı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmadaki veriler, uygulama öncesi ön görüşmeler, uygulama sonrası gerçekleştirilen son görüşmeler ve eğitim modüllerinin uygulandığı süreçte oluşturulan günlüklerden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda girişimcilik eğitimi modülleri, fen bilimleri öğretmen adaylarının kendi girişimci özelliklerini keşfetmelerini sağlarken, bir taraftan da bu özelliklerini geliştirmelerine imkân sağlamıştır. Eğitsel açıdan bakıldığında ise geliştirilen girişimcilik eğitimi modülleri, sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalarda neler yapılabileceği konusunda öğretmen adaylarında bir farkındalık oluşturmuştur. Bu araştırma sonucunda fen bilimleri alanında nasıl girişimcilik eğitimleri verilmeli, ders kitapları nasıl hazırlanmalı, fen bilimlerinde girişimci olmak isteyen adayların eksiklikleri ve karşılaştıkları sorunlar nelerdir ve eğitim ile bu sorunlar nasıl çözülebilir gibi sorulara cevaplar geliştirilmiştir. Girişimcilik eğitimlerinin bireylerin kendilerindeki girişimcilik özelliklerini keşfetmelerine yardımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekici (2016) “Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimini Belirlemede Planlanmış Davranışlar Teorisi ve Girişimcilik Eğitiminin Rolü” adlı yüksek lisans tezinde; kişisel tutumların, sosyal normların, algılanan davranışsal kontrolün ve

girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerindeki ilişkisini incelemiştir. Bu doğrultuda, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi ve Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi'nden girişimcilik eğitimi alan 3. ve 4.sınıf İşletme öğrencileri ile bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın girişimcilik eğitimi boyutundan elde edilen sonuçlara göre girişimcilik eğitimi ile girişimcilik eğilimi arasında güçlü bir bağlantı olduğu belirlenmiştir. Buna göre girişimcilik eğitimine katılım, iş kurma niyetini önemli ölçüde artırmakta ve teşvik edici rol üstlenmektedir.

Ekici'nin (2016) araştırma sonuçlarının Çakır'ın (2015) ve Bayram'ın (2014) araştırma sonuçlarıyla farklılaştığı gözlenmektedir. Ekici'nin (2016) bulgularında eğitim, girişimcilik eğilimi ortaya çıkaran çok önemli ve ana bir unsur olarak belirlenmiştir. Ancak Çakır (2015) ve Bayram'ın (2014) bulgularında ise eğitim ve eğilim arasında anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır.

Kahya (2016) "Ortaokul ve Ortaöğretimde Girişimcilik Eğitimi" adlı yüksek lisans tezinde, Türkiye'de ortaöğretim düzeyinde okutulan zorunlu ve seçmeli derslerin öğretim programlarında girişimcilik eğitiminin bulunduğu konumu tespit etmeye çalışmıştır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmada; ortaöğretimde ders olarak 1990'lı yıllarda başlayan girişimcilik eğitiminin ve eğitimlerde kullanılan ders içeriklerinin yeterli seviyede olmadığı tespit edilmiştir. Ancak girişimciliğin önemi konusunda bir farkındalığın olduğu ve verilen eğitimlerin niteliğinin artırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Taş (2016) "Girişimcilik Eğitimi ile Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkinin Parametrik Tekniklerle Analizi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği" adlı yüksek lisans tezinde, öğrencilerin aldığı girişimcilik eğitiminin onların gelecekte kendi işlerini kurma fikrine katkı sağlayıp sağlamadığını ve öğrencilerin girişimcilik eğitimine bakış açılarını ölçmeye çalışmıştır. Bu kapsamda girişimcilik eğitimi alan 383 öğrenci üzerinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Sonuçta öğrencilerin %76'sı eğitimin kendilerini olumlu etkilediğini belirtmiştir. Geriye kalan %24'lük kısım ise girişimcilik eğitimini belli oranlarda veya düşük bir düzeyde faydalı bulmuştur. Aynı zamanda girişimcilik dersi alan öğrencilerin girişimcilik dersi almayan öğrencilere oranla daha çok kendi işyerini açma fikrine sahip oldukları da tespit edilmiştir. Taş'ın (2016) girişimcilik eğitimi ile ilgili olarak ulaştığı sonuçların Ekici'nin (2016) ulaştığı sonuçlarla paralellik gösterdiği ifade edilebilir. Her iki çalışmada da

girişimcilik eğitimi alan bireylerin yüksek oranda işlerini kurma eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

zdemir (2016) “Girişimci niversiteler ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi” adlı doktora tezinde, 93 üniversiteden yola çıkararak Türkiye’deki üniversitelerde verilmekte olan girişimcilik eğitimlerinin profilini çıkarmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda 93 üniversiteden girişimcilik dersi veren ğretim elemanları ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmada girişimcilik eğitimi çeşitli alt boyutlarla ele alınmış olup araştırmaya katılan üniversitelerden sadece %14’nde 10 yıldan uzun süredir girişimcilik eğitimi verildiği, %19’unda bu srenin 6-10 yıl arasında olduğu ve %67’sinde ise 5 yıl veya daha az süredir girişimcilik eğitimi verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Üniversitelerin %88’inde girişimcilik dersleri İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri’nin sorumluluğunda verilmektedir. Üniversitelerin girişimcilik eğitimlerine hız verdiği, bu konuda yurt dışında yapılan çalışma ve uygulamaların takip edildiği ve uygulamaya dönük çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Tkiye’nin girişimcilik eğitimi konusunda kısa zamanda önemli bir konuma ulaştığı da anlaşılmaktadır. Genel anlamda, yapılan araştırmada üniversitelerde verilen girişimcilik eğitimlerinin nitelikleri, içerikleri ve düzeyleri çok kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Ancak çalışmanın, özellikle girişimcilik eğitimi konusunda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Çeliköz (2017) “Türkiye’de Kadın Girişimciliğin Gelişiminde Devlet Destekleri Girişimcilik Eğitimi Alan Kadın Girişimcilerin Analizi” adlı yüksek lisans tezinde, kadın girişimci olmayı hedefleyerek KOSGEB destekli eğitim alan kadın girişimci adaylarının profillerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda İstanbul Kültür niversitesi’nde Uygulamalı Girişimcilik eğitimi alan 150 kadın girişimci adayı üzerinde çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre girişimcilerin yaş seviyesi yoğun olarak 26-30 yaş arasında bulunan niversite mezunu gençlerden oluşmaktadır. Ayrıca belli sayıda 31-35 ve 36-40 yaş arası niversite mezunu girişimcilerin de eğitim aldığı görülmüştür. Kadın girişimci adayları, yoğun olarak hizmet sektöründe iş kurmak istemektedir. Araştırmaya dâhil olan niversite mezunu girişimci adaylarının %7’si KOSGEB desteklerinden faydalanmak isterken, ilkokul mezunu adayların %58’i KOSGEB ve devlet desteğinden faydalanmak istemektedir. Bu doğrultuda niversite mezunlarının daha çok yatırımcı arayışında oldukları söylenebilir.

Aşağıda yer alan kısımda ise uluslararası yazında yer alan ve girişimcilik eğitimini konu olan bazı çalışmalara yer verilmiştir.

3.3.3. Uluslararası Yazında Girişimcilik Konusunda Yapılan Araştırmalar

Antončić, Scarlat ve Eržetec (2004) Slovenya ve Romanya’da girişimcilik eğitiminin kalitesi ve girişimcilik eğitiminden memnun kalma durumunun ne olduğunu belirlemek üzere bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Slovenya’dan 128 ve Romanya’dan 135 girişimci ve girişimci adayları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, her iki ülkede de eğitimin kalitesi, gerekli ekipmana sahip olunması ve ders içeriklerini yeterli bulunmasının, girişimci adaylarının eğitime devam etme niyetlerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Aynı zamanda girişimcilik eğitimlerinin kalitesinin artmasının, eğitime duyulan memnuniyeti de aynı oranda artırdığı söylenebilmektedir.

Izedonmi ve Okafor (2010) girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyetine etkisi üzerine yapılan araştırmaları referans alarak Nijerya’daki eğitim sisteminde de girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyetine etkisi olup olmadığını belirlemek üzere bir araştırma gerçekleştirmiştir. Girişimcilik üzerine lisans programlarında eğitim alan 327 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda girişimcilik eğitiminin öğrencilerin girişimci olma niyetlerini önemli bir oranda etkilediği ve öğrencileri girişimci olmaya olumlu yönde teşvik ettiği belirlenmiştir. Öğrencilerin karakter özellikleri farklı olmasına rağmen aldıkları eğitim, bir girişimcinin sahip olması gereken özellikleri öğrencilere kazandırmaktadır. Öğrencilerin iyi bir girişimde bulunmaları ve başarı oranlarının, aldıkları eğitim ile doğru orantılı olduğu da vurgulanmaktadır.

Gerba (2012) Etiyopya’daki üniversitelerde verilen girişimcilik eğitiminin öğrencilerin girişimcilik niyetlerine etkisini belirlemek üzere çeşitli üniversitelerden mühendis ve işletme lisans öğrencileri üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Toplamda 156 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, girişimcilik eğitimi alan ve almayan öğrencilerin niyetleri birbirleri ile kıyaslanmıştır. Sonuçta girişimcilik eğitiminin anlamlı bir şekilde girişimcilik niyetini desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda erkeklerin kadınlara oranlara daha yüksek oranda öz yeterlilik algısına sahip oldukları ve daha yüksek kendi işlerini kurma düşüncesine sahip oldukları

belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Etiyopya'daki üniversitelerde daha kapsamlı ve teknik odağı olan girişimcilik eğitimlerine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır.

Bae ve arkadaşları (2014) girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerinde etkisinin olup olmadığını veya bu etkinin ne kadar bir boyutta olduğunu ölçmek için bir araştırma gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda cinsiyet, aile yapısı ve kültürün girişimci olma niyetine etkilerini de alt değişkenler olarak incelemiştir. Araştırmada öğrencilerin girişimcilik niyetleri, eğitim verilmeden önce ölçülmüştür. Daha sonra girişimcilik eğitimi verildikten sonra, aynı ölçüm bir daha tekrarlanmıştır. Bu eğitimler ise uygulamaya dönük bir workshop şeklinde yapılmıştır. Ayrıca eğitimlerde katılımcılara iş planı hazırlayabilecekleri uygulamalar da öğretilmiştir. Sonuçta, eğitimin girişimcilik eğilimi üzerinde olumlu yönde bir etkisi olduğu, ancak bu etkinin çok önemli bir boyutta olmadığı belirlenmiştir. Girişimcilik eğitimi aldıktan sonra öğrencilerin girişimcilik niyetlerinin neredeyse aynı kaldığı gözlemlenmiştir. Cinsiyet ve diğer moderatör (düzenleyici) değişkenlerin de girişimcilik eğilimi üzerinde etkili olduğu anlaşılmıştır. Çalışmanın tartışma bölümünde ise Bae ve arkadaşları (2014), girişimcilik yazınında yapılan araştırmalarda girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyeti için çok önemli bir belirleyici olduğunu vurgulamıştır. Ancak kendi çalışmalarında böyle bir sonuca ulaşmamış olmalarını ise kültür gibi çeşitli değişkenlere bağlayarak açıklamışlardır.

Zhang, Duijsters ve Cloudt (2014) Çin'de 10 üniversiteden 494 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada, girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine doğrudan etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Girişimcilik eğitiminin önemi ve etkileri üzerinde devam eden tartışmalara bir katkı sağlamak amacıyla yapılan bu çalışmada, girişimcilik eğitiminin eğilimi desteklemediği varsayımının aksi ispatlanmaya çalışılmıştır.

Küttim ve arkadaşları (2014), girişimcilik eğitiminin öğrencilerin girişimcilik niyetleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığını belirlemek üzere 17 Avrupa ülkesinden, 55 farklı yükseköğrenim öğrencisi üzerinde anket çalışması yapmışlardır. Araştırma sonucunda girişimcilik eğitimlerinin çeşitli değişkenlere bağlı kalarak, girişimcilik niyetini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre daha gelenekçi ve sadece bireylerin yeterliliğini sağlamaya çalışan ülkelerde eğitim alan öğrencilerin girişimcilik niyetlerinin, daha modern ve yaratıcı eğitim sistemine sahip ülkelerin öğrencilerine oranla daha düşük olduğu belirtilmektedir.

Küttim ve arkadaşlarının (2014) gerçekleştirdiği araştırma, girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasındaki bağlantıyı inceleyen çalışmalara farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Girişimcilik eğitiminin verilme şeklinin, içeriğinin, metodunun, eğitimi alan yaş grubunun ve eğitimi alan öğrencilerin iş tecrübesinin, girişimcilik niyetini etkileyebildiği söylenebilmektedir. Bu nedenle girişimcilik eğitimi ve niyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşabilmektedir. Dolayısıyla burada seçilen örneklemin demografik özelliklerinin etkisinin de önemli olduğu düşünülmektedir.

Diaz-Garcia, Sáez-Martínez ve Jiménez-Moreno (2015) girişimcilik dersinin, öğrencilerin girişimciliğe olan inançları, tutumları ve niyetleri üzerinde ne gibi bir etkisi olduğunu ölçmek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada İspanya’da farklı bölümlerde okumakta olan 170 öğrenciye oldukça geniş kapsamlı girişimcilik eğitimleri verilmiştir. Bu eğitimlerden önce öğrencilere bir anket uygulanarak, girişimcilik tutumları ölçülmüştür. 6 ay sonra ise eğitimin ardından tekrar bir anket yapılmış ve eğitimin öğrencilerin tutumlarına etki edip etmediği kıyaslamalı olarak incelenmiştir. İlk ankete 70 öğrenci cevap verirken, ikinci ankete 54 öğrenci cevap vermiştir. Sonuçta girişimcilik dersinin öğrencilerin öz yeterlilik algısını ciddi anlamda olumlu yönde geliştirdiği ve girişimciliğin bir kariyer seçeneği olarak düşünülmesine önemli ölçüde katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %92’si girişimcilik için motivasyonlu olduğunu belirtirken, sadece %54’ü bir girişimde bulunmalarının olası olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çalışmada öğrencilere uygulamaya dönük iş planı hazırlamanın öğretilmesinin öğrenciye ciddi bir deneyim yaşatmadığı ve bu nedenle de öğrenciye önemli bir katkı sağlamadığı aktarılmaktadır.

Rio Rama ve arkadaşları (2016) Portekiz’de bir üniversitede turizm eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik niyetlerinin ve motivasyonlarının belirlenmesi için 160 öğrenci üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma, öğrencilere girişimcilikle ilgili sorular içeren bir anket formu üzerinden yapılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin %90’nın kendi işlerini kurmayı çok istedikleri ve yüksek motivasyonlu oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin %57’si ise ekonomik krizden dolayı kendi şirketlerini kurmalarının önceki zamanlara göre çok daha zor olacağını söylemişlerdir. Çalışmada öğrencilerin üniversitede alacakları uygun eğitimlerin, girişimcilik için atılacak ilk adım olabileceği de ayrıca vurgulanmaktadır.

Čapienė ve Ragauskaitė (2017) Litvanya’da bir üniversitede girişimcilik eğitiminin öğrencilerin girişimcilik faaliyetlerini ne yönde etkilediğini belirlemek üzere Ekonomi ve İşletme Fakültesi öğrencileri üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma, iki aşamalı olup ilk aşamada fakültedeki öğrencilerin aldıkları dersler ve vaka incelemeleri gerçekleştirilmiştir. İkinci aşamada ise 194 öğrenci ile mülakat yapılmıştır. Sonuçta öğrenciler, girişimcilik eğitimi için en önemli bilgi kaynağı olarak interneti daha sonra dersleri, sonra sosyal çevrelerini ve devamında ise eğitimcilerini dikkate aldıklarını bildirmişlerdir.

Mahendra, Djatmika ve Hermawan (2017) girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine etkisini ölçen araştırmalardan birini gerçekleştirmek üzere Endonezya’da bir üniversitenin 230 işletme ve ekonomi fakültesi öğrencileri üzerinde bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda, girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyetine doğrudan bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Girişimcilik eğitiminin, öğrencilerin girişimcilik motivasyonunu ve tutumunu olumlu yönde etkilediği, ancak öğrencilerin bir girişimde bulunma niyetini etkilemediği belirtilmektedir. Diğer bir ifade ile girişimcilik eğitimi, bireyleri kendi işlerini kurma noktasında motive etmektedir. Ancak bireylerin yeni ve yaratıcı bir işi başlatma niyetini ise dolaylı yoldan etkilemektedir.

Girişimcilik eğitimi üzerine yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, Mahendra, Djatmika ve Hermawan’ın (2017) kendi araştırmalarında ulaştıkları bulgular ile Bae ve arkadaşlarının (2014) bulguları birbirlerini destekler niteliktedir. Her iki araştırmanın sonucunda da girişimcilik eğitimi ve girişimcilik niyeti arasında doğrudan bir bağlantıya ulaşılamamıştır. Aynı zamanda girişimcilik eğitimlerinin çok sınırlı bir şekilde bireyi girişimci olmaya yönlendirdiği vurgulanmaktadır. Nitekim bu iki araştırma bulgularının, girişimcilik eğitimi ile niyeti arasında anlamlı bir ilişki bulan çalışmalardan (bkz. Izedonmi, Okafor, 2010; Zhang, Duijsters, Cloodt, 2014; Čapienė, Ragauskaitė, 2017) farklı sonuçlara ulaştığı anlaşılmaktadır.

Oguntimehin ve Olaniran (2017) Nijerya’da devlet üniversitelerinde verilen girişimcilik eğitimlerinin öğrencilerin kariyer hedeflerine ne şekilde yön verdiğini anlamak üzere farklı bölümlerden 609 öğrenci üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, girişimcilik dersleri alan öğrencilerin kariyer planlarını gerçekleştirirken aldıkları derslerin yol gösterici olduğu ve bu şekilde öğrencilerin kendi işlerini kurma fikrine olumlu yaklaştıkları belirlenmiştir.

Ayrıca araştırma, girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasında önemli bir bağlantı olduğu sonucuna da ulaşmıştır. Dolayısıyla bu durum da girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasındaki bağlantıyı araştıran çalışmaları ikiye ayrılabilir. Birincisi, girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyetini etkilemediğini vurgulayan çalışmalardır (Bae ve diğ., 2014; Mahendra, Djatmika, Hermawan, 2017). İkincisi ise girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasında anlamlı bir bağlantı kuran çalışmalardır (Gerba, 2012; Diaz-Garcia, Sáez-Martínez, Jiménez-Moreno, 2015; Oguntimehin, Olaniran, 2017).

Ndofirepi ve Rambe (2017) girişimcilik eğitimi ve niyeti üzerine yazında yapılan çok sayıdaki çalışmaya katkı sağlamak ve Zimbabwe’de bu değişkenlerin nasıl bir bağa sahip olduğunu belirlemek üzere 154 üniversite öğrencisi üzerinde araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmaya göre de girişimcilik eğitiminin doğrudan girişimcilik niyetine olumlu bir etkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Barba-Sánchez ve Atienza-Sahuquillo (2018) mühendislik okuyan öğrencilerin girişimcilik motivasyonunun ve eğitiminin girişimcilik niyetine etkisini belirlemek üzere İspanya’daki üniversitelerde öğrenim gören 216 öğrenci üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda, farklı mühendislik grubundaki öğrencilerin birbirlerinden farklı girişimcilik motivasyonları taşıdıkları belirlenmiştir. Örneğin bilgisayar mühendisliği okuyan öğrencilerin endüstri mühendisliği okuyan öğrencilere oranla daha yüksek seviyede girişimcilik motivasyonuna ve niyetine sahip olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda çalışmada öğrencilerin girişimcilik eğitimi almalarının motivasyonlarına katkı sağladığı da belirtilmektedir.

Hsiung (2018) ise girişimcilik eğitiminden duyulan memnuniyetin girişimcilik niyetine etkisini anlamak üzere Tayvan’da bir üniversiteden inovasyon ve girişimcilik dersi alan 175 öğrenci üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda, girişimcilik eğitiminin içeriğinden memnuniyet duyan bireylerin daha yüksek seviyede girişimcilik niyeti taşıdıkları belirlenmiştir. Bu nedenle girişimcilik eğitimlerinin içeriğinin çok önemli olduğu ve bu eğitimlerin girişimci olma başarısını doğrudan etkilediği ifade edilmiştir. Aynı zamanda bu araştırmanın ulaştığı sonuç ve önerilerin, Küttim ve arkadaşlarının (2014) ulaştığı sonuçları destekler nitelikte olduğu da söylenebilmektedir. Her iki araştırma da girişimcilik eğitimi kadar, eğitimlerin içeriğine ve eğitimlerden alınan verimin önemine vurgu yapmaktadır.

Araştırmaların ulaştığı bulgular göz önünde bulundurularak, girişimciliğin geliştirilmesinde, yaygınlaştırılmasında ve teşvik edilmesinde, girişimcilik eğitimleri önemli bir yer tutmaktadır. Hem niversiteler hem de özel ve diğer devlet kurumlarının verdiği girişimcilik eğitimleri, girişimcilik olgusunun toplumda yer edinmesine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda girişimcilik eğitimlerinin dünya genelinde niversiteler bünyesinde verilmekte olduğu, bu nedenle de yapılan araştırmaların genellikle niversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirildiği gözlenmektedir.

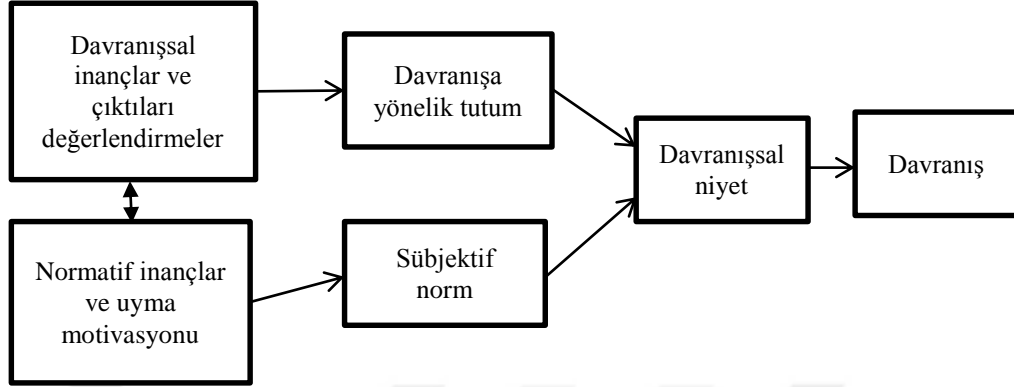
4. GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ VE GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Girişimcilik eğitimi ve girişimcilik yetenekleri arasındaki ilişki *planlı/planlanmış davranış kuramı* ile açıklanmıştır (Ajzen, 1985; Ajzen, 1991). Bu kuramı detaylı bir şekilde açıklanmadan önce kuramın temellerinin dayanağı olan, diğer bir ifadeyle daha önceki bir versiyonu olan *mantıklı/düşünülmüş/gerekçeli eylem kuramını* (theory of reasoned action) açıklamakta yarar vardır (Miles, 2016, 193). Bu kuram, bazı kaynaklarda akla dayalı eylem kuramı/teorisi olarak da geçmektedir (Miles, 2016).

Gerekçeli eylem kuramına göre (Ajzen, 1991) bireylerin tutumları ve sübjektif normları onların davranışsal niyetlerini, davranışsal niyetleri de bireyin gerçekleşen davranışını belirlemektedir. Kurama göre insan davranışı iki tür düşünceye dayanır (Ajzen, 1985). Davranışsal inançlar (davranışa yönelik tutum) ve normatif inançlardır (sübjektif norlar). Sübjektif norm (normatif inançlar), bir davranışı yapmaya yönelik etraftaki referans grupları ya da diğer bireylerin uyguladığı algılanan sosyal baskıyı ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle diğerlerinin normatif beklentilerini ve bu beklentilerle uyumlu olma (uyuma) motivasyonu göstermektedir. Davranışa yönelik tutumlar ise davranışların olası çıktılarını ve bu çıktılarının olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerini içermektedir (Ajzen, 1985). Davranışsal niyet ise bu iki düşünce sonucunda oluşan davranışa yönelik niyeti ifade eder. Tutum ve öznel norm ne kadar olumlu ve algılanan davranışsal kontrol ne kadar yüksek olursa, bireyin o davranışı yerine getirme niyeti de o kadar güçlü olur. Ayrıca davranış üzerinde yeterli derecede *gerçek* kontrol verildiğinde de bireylerin fırsat doğduğunda niyetlerini yerine getirmeleri beklenir. Dolayısıyla niyetin, davranışın öncülü olduğu varsayılmaktadır.

Ancak çoğu davranış iradi kontrolü sınırlayabilen ve yerine getirme zorluklarına da tabi olduğundan, niyetin yanı sıra algılanan davranışsal kontrolü de değerlendirmekte yarar vardır. Algılanan davranışsal kontrol gerçeğe uygun olduğu ölçüde, gerçek

davranışın bir vekili olarak hizmet edebilecek ve söz konusu davranışın tahminine katkıda bulunacaktır (Ajzen, 1985).

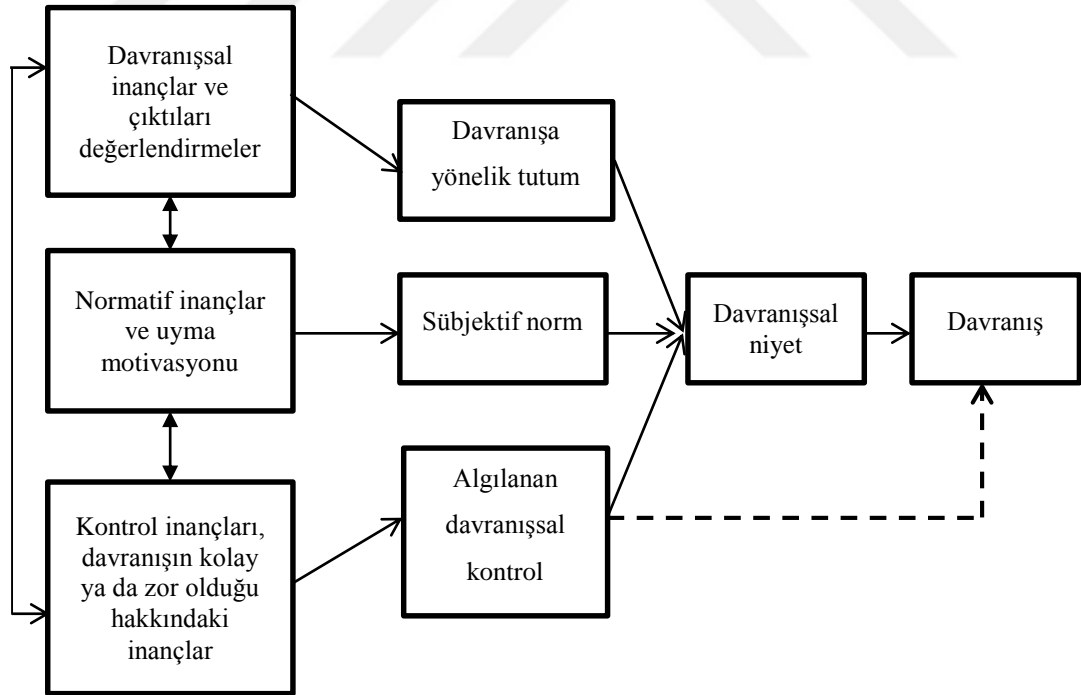
Şekil 3: Gerekçeli Eylem Kuramı

Madden, Thomas J., Pamela Scholder Ellen, Icek Ajzen. 1992. A Comparison of the Theory of Planned Behavior and the Theory of Reasoned Action. *Personality and Social Psychology Bulletin*. c. 18 s. 1, 4.

Planlı davranış kuramı, gerekçeli eylem kuramı modeline algılanan kontrol değişkeninin eklendiği ve dolayısıyla gerekçeli eylem kuramının daha genişletilmiş bir halidir (Ajzen, 1991, 181; Ajzen ve Fishbein, 1980). Kontrol inançları (algılanan davranışsal kontrol), davranışların performansını engelleyen ya da kolaylaştıran faktörlerin varlığı ve bu faktörlerin algılanan gücü ile ilgili inançlardır (Ajzen, 1985; Ajzen, 1991). Algılanan davranışsal kontrol da niyeti etkilemektedir. Niyet, bireyin bir davranış için ne kadar çok plan yapmaya ve çaba harcamaya istekliliğini göstermektedir. Bu anlamda algılanan davranışsal kontrol, otonomi/özerkliği ve yeteneği, diğer bir ifade ile bir şeyi başarma noktasındaki bireyin algılanan öz yeterliliğini ve kendisine olan güvenini yansıtmaktadır. Bu nedenle algılanan davranışsal kontrol gerçeğe yakın olduğu ölçüde, davranışa yönelik motivasyon da yüksek olacaktır. Sonuç olarak da davranış başarılı bir şekilde gerçekleşecektir. Burada unutulmaması gereken hususlardan birisi de bireyin davranışları üzerinde kontrolü olduğunu algılaması ve daha sonra doğrudan davranışa geçebilmesinin yanında niyet aracılığıyla da davranışa geçebilmesidir. Bu duruma yol açan neden ise gerekli kaynaklara ve fırsatlara (zaman, para, yetenekler ve diğerleri ile işbirliği gibi) sahip olup olmama ile ilgidir. Bu kaynaklar, bireyin davranışları üzerinde gerçekten

bir kontrolü olup olmadığını belirler. Birey bunlara yeterince sahipse, davranışı yapmaya niyetli olabilir (dolaylı), çünkü bu durumda algılanan kontrolün davranış üzerinde motivasyonel bir etkisi olması muhtemeldir. Bu etki düşük olduğunda, tutum ve subjektif norm yeterli düzeyde olsa bile, davranışın gerçekleşmesi yine de çok düşük düzeyde olabilir. Ancak davranışsal kontrolün doğrudan davranışı etkilemesi de söz konusu olabilir ki buna gerçek kontrol de denilebilir. Bu doğrudan etki, bireyin söz konusu davranışının üzerinde iradi kontrolünün olmadığı bir yönüne sahip olduğunda ve davranış üzerindeki kontrol algısının tam olduğu durumlarda geçerli olmaktadır (Ajzen, 1991, 184-185; Madden, Ellen, Ajzen, 1992, 4-5).

Fishbein (1979) tutum kavramını, merkez olarak ele almaz. Tutumu inanç, tutum, niyet ve davranış serisi içerisindeki bir bağlamda ele alır. Geleneksel tutumlar, yazarın bu seri içerisinde oluşturduğu sistemde dışsal değişkenlerdir ve kuramda vurgulanan ve ileri sürülen de davranışa yönelik niyettir. Kişilik ve değerler, bu sistemde tahmin edilmeye çalışılmadığından, bu değişkenler teörinin dışında tutulmuştur. Dolayısıyla kuramda tutumlar, inançlar ve niyet ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Şekil 1’de kuramın şematik bir temsili yer almaktadır.

Şekil 4: Planlı Davranış Kuramı

Ajzen, Icek. 1991. The Theory of Planned Behavior. **Organizational Behavior and Human Decision Processes**. c. 50 s. 2, 182.

Birey çevredeki objeler, özellikler ve etrafındaki diğer bireylerin davranışları hakkında bir inanç oluşturabilmektedir. Bu inançlar, durum içindeki objelere, diğer insanlara ya da davranışa yönelik bir tutum oluşturabilir (tutumlar). Aynı zamanda bu inançlar, davranışla ilgili sübjektif normlar da oluşturabilir (Fishbein, Ajzen, 1975, 511-512). Bu oluşumlar ise (tutumlar ve sübjektif normlar) gelecekte davranış yapmaya yönelik kişinin niyetini belirler. Girişimcilik eğilimi de bireyin kendi işini yapmak adına çaba, arzu ve istekliliğini oluşturduğundan, girişimciliğin de niyet edilerek yapılan bir davranış olduğu ifade edilebilir (Timuroğlu, Çakır, 2014, 121-122).

Dolayısı ile bireylerin gelecekte girişimci olmaları bugünkü niyetlerine bağlıdır. Bu nedenle de girişimcilik eğitimleri ile inançlarda yapılan olumlu değişimler ve daha sonrasındaki olumlu olan niyetler ile girişimcilik daha da artırılabilir. Bu durum aslında Fishbein ve Ajzen (1975, 512) tarafından da ifade edildiği üzere inançlar, tutumlar, niyetler ve davranışların değiştirilebilir olmasına dayanmaktadır. Birey bilgiye maruz kaldığında, inançlarının bazılarında değişimler meydana gelir. Değişen inançlar, diğer inançlarda ve davranışa yönelik tutumlarda ve sübjektif normlarda değişimlere yol açar ve onlar da niyetlerde değişimler yol açar. Sonuç olarak, niyetlerde meydana gelen değişimler de bir davranışsal değişim yaratabilmektedir (Ajzen 1985; Fishbein ve Ajzen, 1975).

Girişimcilik eğitimleri, girişimcilik istek ve eğilimi içerisinde bulunan bireylerin potansiyellerinin ortaya konulmasında ve geliştirilmesinde anlamlı bir katkı yapmaktadır. Dolayısıyla bu eğitimler, bireyin girişimsel tutumlarının artmasını, girişimcilik eğilimine yönelik gizli yönlerinin ortaya çıkmasını ve kendisinin farkına varmasını sağlamaktadır (Çetinkaya Bozkurt, Alparslan, 2013; Liñán, Rodríguez-Cohard, Rueda-Cantuche, 2011, 32; Seçkin Halaç, Bulut, 2012; Yang, 2013; Rauch, Hulsink, 2015, 187). Girişimcilik eğitimlerinin bu destekleyici yönünden hareketle, bu eğitimlerin daha da yaygınlaştırılması sonucunda, girişimci bireyler ve toplumların oluşması da mümkün olabilecektir (Balaban, Özdemir, 2008, 147; İpçioğlu, Taşer, 2009). Bununla birlikte uygulamalı girişimcilik eğitimi, sadece girişimciliğin başlangıç aşaması için değil, girişimciliğin ilerleyen aşamalarında ortaya çıkması muhtemel problemlerin çözümünde de yardımcı bir araç olmaktadır (Börü, 2006; Çetinkaya Bozkurt, 2011). Girişimcilik konusundaki bilginin eğitim müdahaleleri ile artması, doğrudan girişimcilik kariyerinin seçilmesi hususunda

bireyleri güdülemekte, onların tutumlarını ve niyetlerini olumlu olarak etkilemektedir (Ekici, 2016, 49; Çetinkaya Bozkurt, Aslan, Göral, 2011; Sezer, 2013, 51; Yumuk, 2013, 96).

Girişimcilik eğitimi, girişimcilik niyeti ve girişimcilik davranışı konusunda yapılan birçok çalışmada girişimcilik faaliyeti, planlı davranış kuramı (Madden, Ellen, Ajzen, 1992) esas alınarak açıklanmaya çalışılmıştır (Timuroğlu, Çakır, 2014, 121-122; Krueger, Carsrud, 1993). Özellikle bu eğitimler ile bireylerin girişimciliğe yönelik tutumları ve girişimciliği yapmaya yönelik öz yeterlilikleri yükselmekte, bireyler kendi davranışları üzerinde kontrole sahip oldukları algısına kapılmaktadır. Ancak eğitimlerin sosyal normlar üzerinde (bireylerin özellikle iç kontrol odağına sahip olmalarından dolayı) çok az bir etkisi olmaktadır (Krueger, 1993, 6; Krueger, Reilly, Carsrud, 2000; Basu, Virick, 2008, 80; Piperopoulos, Dimov, 2015, 24).

Bu nedenle uygulamalı girişimcilik eğitimi sayesinde verilen eğitim ve içeriğindeki bilgi sayesinde bireylerin girişimcilik yeteneklerinde, eğilimlerinde/yönelimlerinde ve davranışlarında olumlu bir değişim söz konusu olabilmektedir (Dyer, 1994; Noel, 2002; Fayolle, Gailly, Lassas-Clerc, 2006, 520; Wilson ve diğ., 2007; Souitaris ve diğ., 2007; Henry, Hill, Leitch, 2003; Peterman, Kennedy, 2003; Patır, Karahan, 2010, 27; Çetinkaya Bozkurt, 2014, 33; Bae ve diğ., 2014, 238).

Aslında bu yaklaşım Shapero'nun (1975) girişimcilik modelinde yer alan algılanan çekicilik/arzu edilirlilik, algılanan uygulanabilirlik ve harekete geçme eğiliminin bir işi başlatma niyetini doğrudan etkilediğini ifade eden yaklaşımı ile de hemen hemen benzerlik göstermektedir (Krueger, Reilly, Carsrud, 2000). Bu anlamda verilecek olan uygulamalı girişimcilik eğitimleri, katılımcıların girişimci olma niyetlerini olumlu olarak etkileyebilecektir (Shapero, Sokol, 1982). Verilecek olan eğitimler, girişimciliğin çekici hale gelmesini sağlayacak ve girişimciliğin uygulanabilir olduğu algısını yaratarak bireyi, bir fırsat olduğu algısına yönlendirecektir. Bununla birlikte eğitimler, harekete geçme eğilimini de olumlu olarak etkileyerek, doğrudan girişimcilik niyeti üzerinde de olumlu bir etki yaratacaktır (Fayolle, Gailly, 2005; Liñán, Rodríguez-Cohard, Rueda-Cantuche, 2011; Raposo, Do Paço, 2011: 456; Lorz, 2011; Karimi ve diğ., 2012; Sánchez, 2013, 447; Rahman, Day, 2014, 170; Rauch, Hulsink, 2015). Araştırmanın temel sorunsalı, bu nedenle yapılacak olan eğitim müdahalelerinin katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığıdır.

Bu kapsamda yapılan araştırmanın temel hipotezi de aşağıdadır (diğer alt hipotezler “Yöntem ve Araştırma” kısmında yer almaktadır):

H1: Mühendis adaylarının uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.

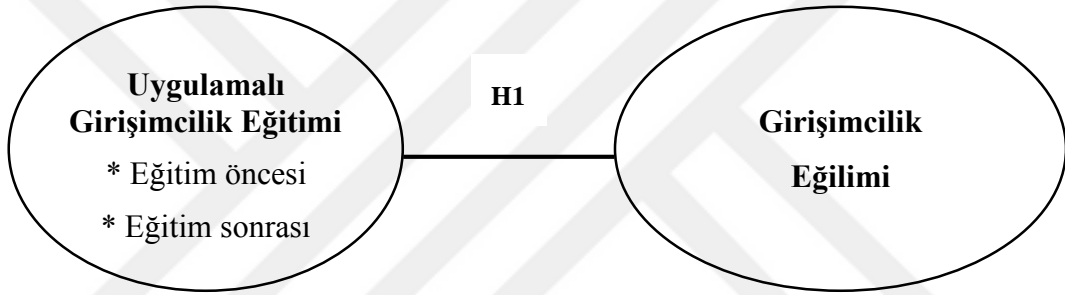

5. YÖNTEM VE ARAŞTIRMA

Beşinci bölümde çalışmanın yöntemi ve araştırma tasarımı hakkında bilgi verilecektir.

5.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

İlgili yazın kapsamında önerilen hipotezler ve araştırma modeli şekil olarak aşağıda yer almaktadır.

Şekil 5: Araştırma Modeli

İlgili yazın ışığında ve yukarıda yer alan araştırma modeli kapsamında aşağıda yer alan hipotezler test edilmek üzere ileri sürülmüştür:

H1: Mühendis adaylarının uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.

H1a: Biyomühendislik adaylarının uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.

H1b: Makine mühendisliği normal öğretimdeki adayların uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.

H1c: Makine mühendisliği ikinci öğretimdeki adayların uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.

Araştırmanın temel hipotezi yanında, aşağıda yer alan sosyo-demografik özellikler de ayrıca incelenmiştir.

H2: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde cinsiyet açısından bir farklılık vardır.

H3: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde öğretim türü açısından bir farklılık vardır.

H4: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde bölümleri açısından bir farklılık vardır.

H5: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde yaşları açısından bir farklılık vardır.

H6: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde not ortalamaları açısından bir farklılık vardır.

H7: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde gelirleri açısından bir farklılık vardır.

5.2. Evren ve Örneklem

Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış soru formu ile toplanmıştır. Veriler toplanırken tam sayım yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle Kars ilindeki biyomühendislik ve makine mühendisliği normal öğretim ve makine mühendisliği ikinci öğretimdeki mühendis adaylarına Şubat ayında araştırmacı tarafından eğitim öncesinde 93 anket dağıtılmıştır. Anketler dağıtıldıktan sonra her bir katılımcıya 1-93 arasında değişen bir numara verilmiştir. Ancak dağıtılan anketlerin 12 tanesi üstünkörü bir şekilde doldurulduğundan ve uç verilere sahip olduğundan analiz dışı bırakılmıştır. Bu nedenle birinci zamanda toplanan ve kullanılabilir anket sayısı 81 olmuştur.

Daha sonra Temmuz ayında aynı anket önceden atanan numaralar esas alınarak aynı katılımcılar tarafından tekrar doldurulmuştur. İkinci uygulama sonucunda da 81 anket toplanmıştır. Bu nedenle zaman 1 ve zaman 2 olacak şekilde eşleştirilen toplam katılımcı sayısı, 81 mühendis adayı olmuştur. Bu mühendis adaylarının 25'i (%31) makine mühendisliği birinci öğretim, 26'sı (%32) makine mühendisliği ikinci öğretim ve 30'u (%37) da biyomühendislik normal öğretimdir (bkz. Tablo 4).

Tablo 4: Birinci Uygulama Sonucu Katılımcı Sayıları (Zaman 1)

Bölüm Adı	Frekans	Yüzde (%)	Birikimli %
Makine Mühendisliği (N.Ö.)	25	30,9	30,9
Makine Mühendisliği (İ.Ö.)	26	32,1	63
Biyomühendislik (N.Ö.)	30	37	100
TOPLAM	81	100	

* N.Ö. = Normal Öğretim; İ.Ö. = İkinci Öğretim.

Not: Biyomühendislik bölümünün ikinci öğretim programı aktif olmadığından bu programın ikinci öğretimine yönelik bilgilere yer verilememiştir.

5.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Araştırma verileri, anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın amacında eğitim müdahalesi ile girişimcilik eğiliminde zaman içerisinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı belirlenmek istenildiğinden, tek bir değişkene ait ölçeğin kullanılması söz konusu olmuştur. Bu kapsamda girişimcilik eğilimi için Yılmaz ve Sünbül (2009) tarafından geliştirilen “*Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeği*” kullanılmıştır. Ölçek tek boyuttan ve 36 ifadeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan bu ifadeler, üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini ölçmeye yönelik ifadelerdir. Tüm ifadeler (1) hiçbir zaman ve (5) çok sık arasında olmak üzere beşli Likert tipinde ölçülmüştür. Ölçeğe ek olarak soru formuna bölüm, öğretim türü, cinsiyet, yaş, gelir ve not ortalaması olmak üzere altı demografik soru eklenmiştir.

5.4. Tanımlayıcı İstatistikler (Zaman 1)

Ölçekteki tüm ifadelerin ortalamaları, standart sapmaları, çarpıklık ve basıklık değerlerini belirlemek için yapılan ön test sonuçları, Tablo 5’de yer almaktadır. Kline (2011, 63) bir dağılımın normal dağılım varsayımını sağlayıp sağlamadığını belirlemek için çarpıklık ve basıklık değerlerinin incelenmesini önermiştir. Bu

varsayıma göre basıklık ve çarpıklık değerleri, çarpıklık için 3'ü (mutlak değer) ve basıklık için de 10'u (mutlak değer) aşmamalıdır.

Tablo 5'de yer aldığı üzere tüm ifadelerin ortalamaları 3.42 ile 4.09; standart sapmaları 0.771 ile 1.151; çarpıklık değerleri -0.287 ile -1.147 ve basıklık değerleri ise -0.087 ile 2.974 arasında seyretmektedir. Bu analiz değerleri, ham verinin normal bir dağılıma sahip olduğunu ve tüm ifadelerin kabul edilebilir sınırlarda seyrettiğine işaret etmektedir. Dolayısı ile hiçbir ifade ön analiz aşamasında ölçek dışında tutulmamıştır.

Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistikler (Zaman 1)

İFADELER		Ort.	Std. S.	Çarpıklık	Basıklık
GİRİŞİMCİLİK ÖLÇEĞİ					
GR-1	İşlerimde geçmiş performansımdan daha iyi olabilmek için daha çok çaba sarf ederim.	4,04	,813	-,641	,847
GR-2	Görevimin son derece zor olduğu zamanlarda, elimden gelenin en iyisini yaparım.	4,09	,794	-,926	1,815
GR-3	İstediğim şeyi elde ettiğim zaman, bunun sebebinin genellikle kendi yeteneklerim olduğu düşünürüm.	3,44	1,049	-,116	-,676
GR-4	Yapacağım işlerimde kendi kararlarım etkilidir.	3,84	,887	-,558	,277
GR-5	Kendi işimi kurabilirim.	3,67	1,151	-,622	-,409
GR-6	İşimden zorunlu olarak ayrılmış olsam, işimle ilgili kendime birçok seçenek oluşturabilirdim.	3,48	,976	-,443	,068
GR-7	Zor durumlarda farklı seçenekler oluşturabilirim.	3,89	,822	-,899	1,429
GR-8	Farklı insanlarla dostluklar kurabilirim.	3,98	1,118	-1,052	,547
GR-9	Denemediklerimi denemekten çekinmem.	3,79	1,069	-,511	-,457
GR-10	Kendimde farklı işler yapabilecek enerjiyi hissederim.	3,96	,980	-,659	-,181
GR-11	Arkadaşlarıma değişik iş projelerden söz ederim.	3,42	1,071	-,287	-,362
GR-12	Yeteneklerimi uygulayabilecek alanlar oluştururum.	3,43	1,083	-,456	-,228
GR-13	Arkadaşlarımdan gelen bazı projelere katılmaktan çekinmem.	3,85	1,050	-,825	,321
GR-14	Hayatımı dış etkenlere bırakmam.	3,63	1,042	-,695	,517
GR-15	Kararlarımla hayatımı şekillendirebileceğimi düşünüyorum.	4,02	,922	-,639	,014
GR-16	Risk almaktan çekinmem.	3,84	1,089	-,922	,432
GR-17	Geleceği öngörerek ona dönük hazırlıklar yapabilirim.	3,78	,880	-,898	1,303
GR-18	Yeni şeyleri denemeye imkân veren projeler üzerinde çalışmayı severim.	4,04	,928	-1,037	1,354

Tablo 5 – devam

İFADELER		Ort.	Std. S.	Çarpıklık	Basıklık
GR-19	Eski fikirlere ve uygulamalara meydan okumayı ve daha iyilerini araştırmayı severim.	3,80	,928	-,363	-,242
GR-20	Yeni bir bakış açısıyla bakmama imkân veren proje ve işlerle uğraşırım.	3,78	,949	-,707	,487
GR-21	Geçmişte başkaları tarafından kullanılmamış yeni yöntemlerle çalışmayı denerim.	3,53	,989	-,605	,429
GR-22	Yeterli çabayla, her türlü sorunu ortadan kaldırabilirim.	3,80	,900	-,544	,171
GR-23	Genellikle yaptığım planları yürütebileceğime inanırım.	3,83	,919	-,834	,941
GR-24	Yeni bir durum ve uygulamaya adapte olmakta sorun yaşamam.	3,69	,846	-,499	,416
GR-25	Üzerinde çalıştığım bir konuda hata yapmaktan çekinmem.	3,48	1,001	-,407	-,107
GR-26	Her işin bir riski vardır. Bu nedenle işimde her türlü riski göze alabilirim.	3,70	,993	-,625	,365
GR-27	Başarılı sağlayacak uygun yöntem ve tekniklerin arayışı içerisindeyimdir.	3,74	,985	-,823	,666
GR-28	Karşıma çıkan fırsatları değerlendirebilirim.	3,83	,771	-1,031	2,974
GR-29	Elimdeki kaynakları bir araya getirerek, verimliliğe dönüştürebilirim.	3,74	,932	-,498	-,087
GR-30	İşlerimde ve çalışmalarımda ortaya çıkan değişimlere açığım.	3,86	,972	-1,147	1,786
GR-31	İşlerimi severek ve azimle yaparım.	4,16	,858	-,927	,988
GR-32	İşlerimde yaratıcılık yönüm güçlüdür.	3,93	,932	-,799	,819
GR-33	İşlerimi gerçekleştirirken, herhangi bir ekip ya da kişiyle çalışabilirim.	3,85	,868	-,529	,357
GR-34	Bir işte ya da uygulamada, liderliği ele almaktan çekinmem.	3,96	1,112	-1,045	,566
GR-35	İşlerimle ilgili geleceğe yönelik etkili kararlar alabilirim.	4,00	,837	-,788	1,064
GR-36	Farklı işlere yönelik motivasyonum ve eğilimim yüksektir.	3,91	,938	-,942	1,041

5.5. Zaman 1 İçin leğe Ait Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi Sonuçları

Ölçek zaman 1’de (time 1) güvenilirlik ve geçerlilik analizine tabi tutularak incelemiş ve zaman 2 (time 2) için hazır hale getirilmiştir. Bu aşamada uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenilirlik katsayısı (α)=0,951’dir (Tablo 6). Bu güvenilirlik katsayısı, ölçeğin tek boyutla çok yüksek düzeyde güvenilir olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 6: Güvenilirlik Analizi Sonuçları (Zaman 1)

		Madde ıkarıldığında Cronbach Alfa Katsayısı							
Tek Boyut	S1 (.95)	S1 (.95)	S3 (.95)	S4 (.95)	S5 (.95)	S6 (.95)	S7 (.95)	S8 (.95)	S9 (.95)
	S10 (.95)	S11 (.95)	S12 (.95)	S13 (.95)	S14 (.95)	S15 (.95)	S16 (.95)	S17 (.95)	S18 (.95)
	S19 (.95)	S20 (.95)	S21 (.95)	S22 (.95)	S23 (.95)	S24 (.95)	S25 (.95)	S26 (.95)	S27 (.95)
	S28 (.95)	S29 (.95)	S30 (.95)	S31 (.95)	S32 (.95)	S33 (.95)	S34 (.95)	S35 (.95)	S36 (.95)
	Toplam Güvenilirlik Katsayısı (α) = 0.951								

Örneklem sayısının doğrulayıcı faktör analizi için yeterli olan örneklem sayısından daha düşük olması (≤ 300) nedeniyle ölçeğin geçerliliği için keşfedici faktör analizi yapılmıştır.

Tablo 7: Bileşen Matrisi/Döndürülmemiş Başlangıç Çözümü (Zaman 1)

	Faktör Yükleri (Faktör Yüğü Sırasıyla)								
Tek Boyut	S35 (.78)	S27 (.75)	S28 (.75)	S18 (.74)	S18 (.73)	S12 (.72)	S29 (.72)	S32 (.71)	S16 (.71)
	S19 (.70)	S31 (.70)	S10 (.68)	S15 (.67)	S26 (.67)	S23 (.66)	S36 (.66)	S30 (.65)	S17 (.64)
	S11 (.64)	S9 (.63)	S13 (.61)	S25 (.61)	S24 (.60)	S5 (.59)	S7 (.58)	S1 (.55)	S21 (.55)
	S6 (.54)	S34 (.53)	S22 (.51)	S8 (.46)	S33 (.42)	S2 (.42)	S14 (.40)	S4 (.38)	S3 (.31)
Toplam Soru Sayısı = 36									

Bu analiz sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği test sonucu 0,859'dur. Bu test sonucu, faktör analizi için örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Bartlett's küresellik testi sonucu $p=0,000$ ve anlamlıdır ($p<0,001$). Bu sonuçlar, ölçeğin faktör yükleri açısından da kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu göstermektedir (Tablo 7). Dolayısıyla ölçeğin güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu ifade edilebilir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2012).

5.6. Veri Toplama Süreci

Araştırma nicel araştırma tasarımı ile yürütülmüş ve veri toplama aracı olarak da anketten yararlanılmıştır. Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri, bireyin kendi kendisini değerlendirdiği (self-reported) cevaplar kullanılarak ölçülmüştür. Bu maksatla hazırlanan anketin, konu ile uzman akademisyenlerin ankette yer alan sorular hakkında yapmış oldukları yüzeysel geçerlilik (face validity) incelemesi sonucunda araştırma için kullanılmasına karar verilmiştir. Araştırmacının ders verdiği "Uygulamalı Girişimcilik" eğitimi kapsamındaki öğrencilere eğitim öncesinde (zaman 1) anketlerin dağıtılması ile veri toplama süreci başlamıştır.

Araştırma anketinde, araştırmanın amacı ve bilimsel amaçla kullanılacağı yer almaktadır. Ek bilgi isteyen tüm katılımcılara da talep edilen bilgiler verilmiş ve özellikle gönüllü katılım esas alınmıştır. Anketler katılımcılara, araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yoluyla uygulanmıştır. Yaklaşık olarak 5 ay (Şubat-Temmuz 2016 tarihleri arasında) içerisinde araştırmanın uygulama aşaması son bulmuştur.

5.7. Verilerin Analizi

Analizler sonucunda son haline gelen ölçek, ilk aşamada keşfedici faktör analizi ile yapı geçerliliği açısından analiz edilmiştir. Daha sonra ise girişimcilik eğilimi yapısının güvenilirliği analiz edilmiştir. Keşfedici faktör analizi ve güvenilirlik testi için IBM SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır. Geçerlilik ve güvenilirlik ile ilgili koşulların yerine getirilmesinden sonra ise araştırma kapsamında önerilen hipotezler eşleştirilmiş grup t-testi (paired samples t-test) ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir.

6. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu kısımda araştırmanın yöntemi ve tasarımı ışığında analiz bulguları sunulacak olup aynı zamanda analiz sonuçlarının yorumlarına da yer verilecektir.

6.1. Demografik Bilgiler

Katılımcıların demografik özellikleri ve alt kategorilerine ait bilgiler (frekans, yüzde ve birikimli yüzdeler) aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Katılımcıların demografik bilgileri incelendiğinde, cinsiyet açısından katılımcıların %72.8'i erkek ve %27.2'si kadındır. Dolayısıyla araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu erkektir (Tablo 8).

Tablo 8: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)	Birikimli %
Erkek	59	72,8	72,8
Kadın	22	27,2	100
Toplam	81	100	

Katılımcılar yaş açısından incelendiğinde, katılımcıların %7.4'ü 18-20 yaş, %81.5'i 21-23 yaş ve %11.1'i 24 yaş ve üzerinde yaşıdadır. Dolayısıyla araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu genç ve 21-23 yaş arasındadır (Tablo 9).

Tablo 9: Katılımcıların Yaş Dağılımları

Yaş	Frekans	Yüzde (%)	Birikimli %
18-20 yaş	6	7,4	7,4
21-23 yaş	66	81,5	88,9
24 ve üzeri yaş	9	11,1	100
Toplam	81	100	

Katılımcılar not ortalamaları açısından incelendiğinde, katılımcıların %25.9'u 1.00-1.50 arasında, %24.7'si 1.51-2.00 arasında, %28.4'ü 2.01-2.50 arasında, %16'sı 2.51-3.00 arasında ve %4.9'u 3.01 ve üzeri not ortalamasına sahiptir. Dolayısıyla araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu, 2.01-2.50 arasında not ortalamasına sahiptir. Bu durumda katılımcıların akademik olarak orta düzeyde katılımcılar oldukları söylenebilir (Tablo 10).

Tablo 10: Katılımcıların Not Ortalaması Dağılımları

Not Ortalaması	Frekans	Yüzde (%)	Birikimli %
1.00-1.50	21	25,9	25,9
1.51-2.00	20	24,7	50,6
2.01-2.50	23	28,4	79,0
2.51-3.00	13	16,0	95,1
3.01 ve üzeri	4	4,9	100
Toplam	81	100	

Katılımcılar gelir açısından incelendiğinde, katılımcıların %49.4'ü 700 TL'den az, %30.9'u 701-1000 TL arasında ve %19.8'i 1001 TL'den fazla gelire sahiptir. Dolayısıyla araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu, 700 TL'den az gelire

sahiptir. Bu durumda katılımcıların düşük gelir grubunda olan katılımcılar oldukları söylenebilir (Tablo 11).

Tablo 11: Katılımcıların Gelir Dağılımları

Gelir	Frekans	Yüzde (%)	Birikimli %
700 TL'den az	40	49,4	49,4
701-1000 TL	25	30,9	80,2
1001 TL'den fazla	16	19,8	100
Toplam	81	100	

Katılımcılar öğretim türü açısından incelendiğinde, katılımcıların %67.9'u normal öğretim ve %32.1'i ikinci öğretimdir. Dolayısıyla araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu normal öğretimdir (Tablo 12).

Tablo 12: Katılımcıların Öğretim Türü Dağılımları

Öğretim Türü	Frekans	Yüzde (%)	Birikimli %
Normal Öğretim	55	67,9	67,9
İkinci Öğretim	26	32,1	100
Toplam	81	100	

6.2. Tanımlayıcı İstatistikler (Zaman 2)

Kullanılan ölçeğin dağılımı, geçerliliği ve güvenilirliğine kanıt sağlamak için daha önce (zaman 1) uygulanan analizler, Zaman 2 için elde edilen veri ile tekrar test edilmiştir.

Zaman 2 için ölçekteki tüm ifadelerin ortalamaları, standart sapmaları, çarpıklık ve basıklık değerlerini belirlemek için uygulanan analiz sonuçları Tablo 13'de yer almaktadır. Kline (2011, 63) bir dağılımın, normal bir dağılımdan gelip gelmediğine

karar verilebilmesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu varsayımdan hareketle basıklık ve çarpıklık değerlerinin kesme noktalarının, çarpıklık için $|3|$ ve basıklık için $|10|$ 'un üzerinde olmaması gerektiği ileri sürülmüştür. Tablo 13'de görüldüğü üzere tüm ifadelerin ortalamaları 3.69 ile 4.31; standart sapmaları 0.607 ile 0.932; çarpıklık değerleri -1.192 ile 0.129; basıklık değerleri ise -1.235 ile 2.941 arasında seyretmektedir. Bu analiz sonuçları, zaman 2'de de ham verinin normal bir dağılıma sahip olduğunu ve tüm ifadelerin kabul edilebilir sınırlarda yer aldığına işaret etmektedir. Dolayısı ile zaman 2'de de hiçbir madde ölçekten çıkarılmamıştır.

Tablo 13: Tanımlayıcı İstatistikler (Zaman 2)

İFADELER		Ort.	Std. S.	Çarpıklık	Basıklık
GİRİŞİMCİLİK ÖLÇEĞİ					
GR-1	İşlerimde geçmiş performansımdan daha iyi olabilmek için daha çok çaba sarf ederim.	4,15	,729	-,422	-,412
GR-2	Görevimin son derece zor olduğu zamanlarda, elimden gelenin en iyisini yaparım.	4,14	,607	-,075	-,322
GR-3	İstediğim şeyi elde ettiğim zaman, bunun sebebinin genellikle kendi yeteneklerim olduğu düşünürüm.	3,84	,806	-,469	,636
GR-4	Yapacağım işlerimde kendi kararlarım etkilidir.	4,31	,609	-,275	-,604
GR-5	Kendi işimi kurabilirim.	3,97	,875	-,749	,600
GR-6	İşimden zorunlu olarak ayrılmış olsam, işimle ilgili kendime birçok seçenek oluşturabilirdim.	3,91	,709	-,254	-,051
GR-7	Zor durumlarda farklı seçenekler oluşturabilirim.	4,12	,712	-,746	1,069
GR-8	Farklı insanlarla dostluklar kurabilirim.	4,31	,839	-,983	,110
GR-9	Denemediklerimi denemekten çekinmem.	4,01	,782	-,305	-,573
GR-10	Kendimde farklı işler yapabilecek enerjiyi hissederim.	4,14	,724	-,404	-,380
GR-11	Arkadaşlarıma değişik iş projelerden söz ederim.	3,69	,927	,144	-1,084
GR-12	Yeteneklerimi uygulayabilecek alanlar oluştururum.	3,86	,783	-,310	-,232
GR-13	Arkadaşlarımdan gelen bazı projelere katılmaktan çekinmem.	3,90	,932	-,727	,586
GR-14	Hayatımı dış etkenlere bırakmam.	3,89	,836	-1,189	2,941
GR-15	Kararlarımla hayatımı şekillendirebileceğimi düşünüyorum.	4,24	,689	-,774	1,029
GR-16	Risk almaktan çekinmem.	4,03	,809	-,833	1,327
GR-17	Geleceği öngörerek ona dönük hazırlıklar yapabilirim.	4,07	,742	-,273	-,628
GR-18	Yeni şeyleri denemeye imkân veren projeler üzerinde çalışmayı severim.	4,08	,749	-,614	,380

Tablo 13 – devam

İFADELER		Ort.	Std. S.	Çarpıklık	Basıklık
GR-19	Eski fikirlere ve uygulamalara meydan okumayı ve daha iyilerini araştırmayı severim.	3,93	,712	-,093	-,511
GR-20	Yeni bir bakış açısıyla bakmama imkân veren proje ve işlerle uğraşırım.	3,77	,920	,129	-1,235
GR-21	Geçmişte başkaları tarafından kullanılmamış yeni yöntemlerle çalışmayı denerim.	3,82	,838	-,467	,396
GR-22	Yeterli çabayla, her türlü sorunu ortadan kaldırabilirim.	4,03	,706	-,240	-,350
GR-23	Genellikle yaptığım planları yürütebileceğime inanırım.	4,07	,680	-,515	,714
GR-24	Yeni bir durum ve uygulamaya adapte olmakta sorun yaşamam.	3,96	,729	-,284	-,169
GR-25	Üzerinde çalıştığım bir konuda hata yapmaktan çekinmem.	3,80	,792	-,590	,950
GR-26	Her işin bir riski vardır. Bu nedenle işimde her türlü riski göze alabilirim.	3,89	,809	-,697	1,042
GR-27	Başarılı sağlayacak uygun yöntem ve tekniklerin arayışı içerisindeyimdir.	3,99	,738	-,322	-,198
GR-28	Karşıma çıkan fırsatları değerlendirebilirim.	4,07	,727	-,633	,651
GR-29	Elimdeki kaynakları bir araya getirerek, verimliliğe dönüştürebilirim.	3,99	,823	-,346	-,614
GR-30	İşlerimde ve çalışmalarımda ortaya çıkan değişimlere açığımdır.	4,04	,744	-,402	-,158
GR-31	İşlerimi severek ve azimle yaparım.	4,12	,728	-,721	,819
GR-32	İşlerimde yaratıcılık yönüm güçlüdür.	4,04	,829	-,801	1,034
GR-33	İşlerimi gerçekleştirirken, herhangi bir ekip ya da kişiyle çalışabilirim.	4,30	,837	-1,192	1,600
GR-34	Bir işte ya da uygulamada, liderliği ele almaktan çekinmem.	4,10	,831	-1,021	1,579
GR-35	İşlerimle ilgili geleceğe yönelik etkili kararlar alabilirim.	4,12	,772	-,509	-,289
GR-36	Farklı işlere yönelik motivasyonum ve eğilimim yüksektir.	4,14	,783	-,685	,147

6.3. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Yazında güvenilirliği ölçmek için kullanılan yaygın yöntemlerden birisi Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısıdır (Cronbach, 1951). Bu katsayı, yapı içerisindeki gözlenen değişkenler arasındaki içsel tutarlılığı yansıtan ve ölçümlerin tutarlılığı açısından önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Hair ve diğ., 2010). Hair ve arkadaşları (2010, 679) güvenilirlik düzeyinin 0,70 ve üzerinde olmasını önermektedir. Bununla birlikte diğer faktörlerin güvenilirlik düzeyleri istenilen seviyelerde olduğunda 0,60 ve 0,70 aralığındaki güvenilirlik seviyelerinin de kabul edilebilir olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşımı Nunnally ve Bernstein (1994) de savunmaktadır. Tablo 14’de görüldüğü üzere girişimcilik eğiliminin Cronbach Alfa katsayısı 0,949’dur. Bu değer ölçeğin çok yüksek düzeyde güvenilir olduğunu belirtmektedir (Hair ve diğ., 2010; Nunnally, Bernstein, 1994).

Tablo 14: Güvenilirlik Analizi Sonuçları (Zaman 2)

	Madde Çıkarıldığında Cronbach Alfa Katsayısı								
Tek Boyut	S1 (.95)	S1 (.95)	S3 (.95)	S4 (.95)	S5 (.95)	S6 (.95)	S7 (.95)	S8 (.95)	S9 (.95)
	S10 (.95)	S11 (.95)	S12 (.95)	S13 (.95)	S14 (.95)	S15 (.95)	S16 (.95)	S17 (.95)	S18 (.95)
	S19 (.95)	S20 (.95)	S21 (.95)	S22 (.95)	S23 (.95)	S24 (.95)	S25 (.95)	S26 (.95)	S27 (.95)
	S28 (.95)	S29 (.95)	S30 (.95)	S31 (.95)	S32 (.95)	S33 (.95)	S34 (.95)	S35 (.95)	S36 (.95)
	Toplam Güvenilirlik Katsayısı (α) = 0.949								

Öte yandan bir bütün olarak ölçek ve madde arasındaki korelasyonu gösteren madde-toplam korelasyonları da bu kriter için önemli bir göstergedir (Hair ve diğ., 2010). Madde-toplam korelasyonlarının en düşük sınırının $r=0.30$ veya daha yüksek olması,

maddelerin kabul edilebilir seviyede olduğuna işaret etmektedir (Knapp, Brown, 1995; Ferketich, 1990; Field, 2009; Nunnally, Bernstein, 1994; Büyüköztürk, 2012). Ölçekte yer alan ifadelerin madde-toplam korelasyonları $r=0.30$ 'dan yüksektir. Bu analiz sonuçları, madde-toplam korelasyonlarının yeterince yüksek olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla ölçeğin, madde-toplam korelasyonları açısından da güvenilir olduğu söylenebilir.

6.4. Keşfedici Faktör Analizi Sonuçları (Zaman 2)

Ölçeğin yapı geçerliliğini (construct validity) analiz etmek için “SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)” 21.0 yazılımından yararlanılmıştır. Yazında keşfedici faktör analizinin kalitesini gösteren bazı kriterler ileri sürülmektedir. Bunlar en düşük (minimum) faktör yükleri, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik değeri ve Bartlett's küresellik testi sonuçlarıdır (Hair ve diğ., 2010). Zaman 2 için elde edilen verilerin uygulanacak faktör analizine dair örneklem yeterliliğini gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test değeri 0.86 olduğundan (Tahmini $\chi^2(630)=1979.972$) örneklem büyüklüğünün yeterince büyük olduğu söylenebilmektedir (Kaiser, 1970; Kaiser, Rice, 1974). Bu göstergenin yanında genel varsayımlardan birisi de Bartlett's küresellik testi sonucudur. Bu test değişkenler arasındaki korelasyon seviyesinin yeterliliği hakkında bilgi vermekte ve istenilen anlamlılık düzeyi $p<0.001$ olarak ifade edilmektedir (Hair ve diğ., 2010). Analiz sonucunda anlamlılık seviyesi, kesim noktasının altındadır ($p=0.000$).

Faktör yükleri yönünden ise $\pm.30$ ve $\pm.40$ arasında değişen faktör yükleri, en düşük kabul edilebilir seviyeyi gösterirken, $\pm.50$ faktör yükleri ise tatmin edici seviyeyi göstermektedir (Hair ve diğ., 2010). Tablo 15'de görüldüğü üzere girişimcilik eğilimine ait faktör yükleri 0.30 ve 0.78 arasında seyretmektedir. Bu analiz sonuçları, faktör yüklerinin alt sınır değerlerini aştığını belirtmektedir (Çokluk, Şekercioğlu, Çokluk, 2012, 194). Bu kapsamda zaman 2'de girişimcilik eğilimine yönelik yapılan faktör analizi sonuçları zaman 1'de yer alan analizlerle tutarlılık göstererek, yeterli faktör yüklerine sahip olmuş ve dolayısıyla hiçbir madde analiz dışında tutulmamıştır. Sonuç olarak, 36 madde ve tek faktör tarafından açıklanan toplam varyans miktarı ise %37.809'dur.

Tablo 15: Bileşen Matrisi/Döndürülmemiş Başlangıç Çözümü (Zaman 2)

	Faktör Yükleri (Faktör Yüğü Sırasıyla)								
Tek Boyut	S32 (.78)	S35 (.76)	S36 (.76)	S18 (.75)	S19 (.73)	S17 (.72)	S29 (.72)	S20 (.70)	S15 (.67)
	S30 (.66)	S24 (.66)	S6 (.66)	S13 (.66)	S27 (.65)	S1 (.64)	S2 (.64)	S10 (.64)	S26 (.63)
	S34 (.63)	S28 (.62)	S11 (.62)	S31 (.62)	S7 (.61)	S22 (.59)	S23 (.59)	S25 (.59)	S33 (.56)
	S9 (.56)	S12 (.56)	S21 (.48)	S16 (.45)	S3 (.42)	S5 (.41)	S8 (.35)	S4 (.32)	S14 (.30)
Toplam Soru Sayısı = 36									

6.5. Kolmogorov-Smirnov Normal Dağılım Test Analizi Sonuçları (Zaman 1 – Zaman 2)

Basıklık ve çarpıklık değerlerinin yanı sıra verinin dağılımı “tek örneklem Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi” ile de incelenmiştir. Bu test için IBM SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır. Test sonucunda anlamlılık değerlerinin 0,05’den düşük olması incelenen faktörün normal dağılıma sahip olmadığını gösterirken, 0,05’den yüksek olması ise incelenen faktörün normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Gözlemlenen girişimcilik eğilimi değişkeninin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelip gelmediğini belirlemek için yapılan test sonuçları dağılımın normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir (Tablo 16).

Elde edilen bulgular, katılımcılarının ortalama girişimcilik eğilimlerinin (zaman 1 için K-S değeri=0.86, p=0.45; zaman 2 için K-S değeri=0.69, p=0.73) normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir. Diğer bir anlatımla, gözlemlenen girişimcilik eğilimleri normal dağılımlı bir anakütleden gelmektedir.

Tablo 16: Normal Dağılım Testi Sonuçları

Değişkenler	N (Katılımcı Sayısı)	Ortalama (Girişimcilik Eğilimi)	Standart Sapma (S.S.)	K-S Test Değeri	p
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 1)	81	3,80	,58	,86	,45
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 2)	81	4,03	,50	,69	,73

6.6. Hipotezlerin Testi

Her bir hipotez testi için yapılan eşleştirilmiş grup t-testi (paired samples t-test) sonuçları ve tablolarına aşağıda yer verilmiştir.

H1: Mühendis adaylarının uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.

Çalışmanın ilk hipotezini test etmek için tüm katılımcılar bölüm ayırt edilmeksizin (N=81) analize dahil edilmiştir. Test sonuçları aşağıda yer almaktadır (bkz. Tablo 17).

Tablo 17: Eşleştirilmiş Grup t-Testi Sonuçları

Eğitim Öncesi – Eğitim Sonrası (Genel)	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 1)	81	3.80	.58	80	-3.754	.000
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 2)	81	4.03	.50			

Katılımcıların girişimcilik eğiliminin eğitim öncesi ve eğitim sonrasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı 81 eşleştirilmiş veri üzerinden incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre girişimcilik eğiliminin, eğitim öncesi ve eğitim sonrasına

göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{(80)}=-3.754$ ve $p<0.001$). Katılımcıların girişimcilik eğiliminin aritmetik ortalaması eğitim öncesinde 3.80 iken eğitim sonrasında ise 4.03 olmuştur. Eğitim sonrasında girişimcilik eğilimlerinin yükseldiği söylenebilir. Bu sonuçlara göre **H1** hipotezi desteklenmiştir. Diğer bir ifadeyle katılımcıların eğitim öncesi ve sonrası girişimcilik eğilimi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Ana hipotezin test edilmesi sonucunda her bir bölüm için oluşturulan alt hipotezler ayrıca test edilmiştir. Test edilmeden önce her bir bölüme ait verinin dağılım özellikleri ayrıca “*tek örneklem Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi*” ile de incelenmiştir.

H1a: Biyomühendislik adaylarının uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.

Biyomühendislik normal/örgün öğretim bölümü katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğiliminin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelip gelmediğini belirlemek için yapılan test sonuçları, dağılımın normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir (Tablo 18).

Tablo 18: Biyomühendislik Katılımcılarına Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları

Değişkenler	N (Katılımcı Sayısı)	Ortalama (Girişimcilik Eğilimleri)	Standart Sapma (S.S.)	K-S Test Değeri	p
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 1)	30	3,82	,70	,93	,35
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 2)	30	4,12	,48	,38	1,00

Elde edilen bulgular, biyomühendislik normal/örgün öğretim bölümü katılımcının ortalama girişimcilik eğilimlerinin (zaman 1 için K-S değeri=0.93, $p=0.35$; zaman 2 için K-S değeri=0.38, $p=1.00$) normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir. Diğer bir anlatımla, biyomühendislik normal/örgün öğretim bölümü katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğilimleri normal dağılımlı bir anakütleden gelmektedir.

Bu hipotezi test etmek için sadece biyomühendislik alanındaki katılımcılar (N=30) analize dahil edilmiştir. Test sonuçları aşağıda yer almaktadır (Tablo 19).

Tablo 19: Eşleştirilmiş Grup t-Testi Sonuçları

Eğitim Öncesi – Eğitim Sonrası (Biyomühendislik)	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 1)	30	3.82	.70	29	-2.424	.022
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 2)	30	4.12	.48			

Biyomühendislik katılımcılarının girişimcilik eğiliminin eğitim öncesi ve eğitim sonrasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı 30 eşleştirilmiş veri üzerinden incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre biyomühendislik katılımcıları açısından girişimcilik eğilimlerinin eğitim öncesi ve eğitim sonrasına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{(29)}=-2.424$ ve $p<0.05$). Biyomühendislik katılımcılarının girişimcilik eğiliminin aritmetik ortalaması eğitim öncesinde 3.82 iken eğitim sonrasında ise 4.12 olmuştur. Eğitim sonrasında girişimcilik eğilimlerinin yükseldiği söylenebilir. Bu sonuçlara göre **H1a** hipotezi desteklenmiştir. Diğer bir ifadeyle biyomühendislik katılımcılarının eğitim öncesi ve sonrası girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1b: Makine mühendisliği normal öğretimdeki adayların uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.

Makine mühendisliği normal/örgün öğretim bölümü katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğiliminin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelip gelmediğini belirlemek için yapılan test sonuçları, dağılımın normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir (Tablo 20).

Elde edilen bulgular, makine mühendisliği normal/örgün öğretim bölümü katılımcısının ortalama girişimcilik eğiliminin (zaman 1 için K-S değeri=0.45, $p=0.99$; zaman 2 için K-S değeri=0.77, $p=0.59$) normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir. Diğer bir anlatımla, makine mühendisliği normal/örgün öğretim bölümü katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğilimleri normal dağılımlı bir anakütleden gelmektedir.

Tablo 20: Makine Mühendisliği Normal Öğretim Katılımcılarına Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları

Değişkenler	N (Katılımcı Sayısı)	Ortalama (Girişimcilik Eğilimleri)	Standart Sapma (S.S.)	K-S Test Değeri	p
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 1)	25	3.86	.52	.45	.99
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 2)	25	4.12	.55	.77	.59

Bu hipotezi test etmek için sadece makine mühendisliği normal öğretim alanındaki katılımcılar (N=25) analize dahil edilmiştir. Test sonuçları aşağıda yer almaktadır (Tablo 21).

Tablo 21: Eşleştirilmiş Grup t-Testi Sonuçları

Eğitim Öncesi – Eğitim Sonrası (Makine Mühendisliği N.Ö.)	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 1)	25	3.86	.52	24	-3.490	.002
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 2)	25	4.12	.55			

Makine mühendisliği katılımcılarının girişimcilik eğiliminin eğitim öncesi ve eğitim sonrasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı 25 eşleştirilmiş veri üzerinden incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre makine mühendisliği katılımcıları açısından girişimcilik eğilimlerinin eğitim öncesi ve eğitim sonrasına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{(24)}=-3.490$ ve $p<0.01$). Makine mühendisliği katılımcılarının girişimcilik eğiliminin aritmetik ortalaması eğitim

öncesinde 3.86 iken eğitim sonrasında ise 4.12 olmuştur. Eğitim sonrasında girişimcilik eğilimlerinin yükseldiği söylenebilir. Bu sonuçlara göre **H1b** hipotezi desteklenmiştir. Diğer bir ifadeyle katılımcıların eğitim öncesi ve sonrası girişimcilik eğilimi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1c: Makine mühendisliği ikinci öğretimdeki adayların uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.

Makine mühendisliği ikinci öğretim bölümü katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğiliminin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelip gelmediğini belirlemek için yapılan test sonuçları, dağılımın normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir (Tablo 22).

Tablo 22: Makine Mühendisliği İkinci Öğretim Katılımcılarına Ait Normal Dağılım Testi Sonuçları

Değişkenler	N (Katılımcı Sayısı)	Ortalama (Girişimcilik Eğilimleri)	Standart Sapma (S.S.)	K-S Test Değeri	p
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 1)	26	3.72	.52	.51	.85
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 2)	26	3.83	.55	.40	.27

Elde edilen bulgular, makine mühendisliği ikinci öğretim bölümü katılımcının ortalama girişimcilik eğilimlerinin (zaman 1 için K-S değeri=0.85, p=0.61; zaman 2 için K-S değeri=0.27, p=1.00) normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir. Diğer bir anlatımla, makine mühendisliği ikinci öğretim bölümü katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğilimleri normal dağılımlı bir anakütleden gelmektedir.

Bu hipotezi test etmek için sadece makine mühendisliği ikinci öğretim alanındaki katılımcılar (N=26) analize dahil edilmiştir. Test sonuçları aşağıda yer almaktadır (Tablo 23).

Tablo 23: Eşleştirilmiş Grup t-Testi Sonuçları

Eğitim Öncesi – Eğitim Sonrası (Makine Mühendisliği İ.Ö.)	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 1)	26	3.72	.51	25	-1.081	.290
Girişimcilik Eğilimi (Zaman 2)	26	3.83	.40			

Makine mühendisliği ikinci öğretim katılımcılarının girişimcilik eğiliminin eğitim öncesi ve eğitim sonrasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı 26 eşleştirilmiş veri üzerinden incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre makine mühendisliği ikinci öğretim katılımcıları açısından girişimcilik eğilimlerinin eğitim öncesi ve eğitim sonrasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($t_{(25)}=-1.081$ ve $p>0.05$). Makine mühendisliği ikinci öğretim katılımcılarının girişimcilik eğiliminin aritmetik ortalaması eğitim öncesinde 3.72 iken eğitim sonrasında ise 3.83 olmuştur. Eğitim sonrasında girişimcilik eğilimlerinin anlamlı düzeyde yükselmediği söylenebilir. Bu sonuçlara göre **H1c** hipotezi **desteklenmemiştir**. Diğer bir ifadeyle katılımcıların eğitim öncesi ve sonrası girişimcilik eğilimi arasında anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

6.7. Demografik Değişkenlere Yönelik Analizler

Girişimcilik eğiliminin cinsiyet değişkenine göre bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla “*bağımsız örneklem t testi*” uygulamasına gidilmiştir. Girişimcilik eğiliminin bölüm, öğretim türü, yaş, gelir ve not ortalaması değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için ise “*tek yönlü varyans analizinden (ANOVA)*” faydalanılmıştır. Bununla birlikte girişimcilik eğiliminin demografik değişkenler ile ilişkilerini ve yönünü belirlemek amacıyla da “*Pearson korelasyon analizi*” uygulanmıştır.

H2: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde cinsiyet açısından bir farklılık vardır.

Katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğilimlerinin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelmesi ve Levene testi sonucuna göre ($F=.085$, $p>0.05$) varyanslarının homojen olması nedeniyle bağımsız örneklem t-testi uygulamasına gidilmiştir (Tablo 24).

Tablo 24: Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Eğitim Sonrası	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Erkek	59	3.99	.50	79	-1.082	.282
Kadın	22	4.12	.49			

Katılımcıların girişimcilik eğiliminin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların girişimcilik eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($t_{(79)}=-1.082$ ve $p>0.05$). Katılımcıların girişimcilik eğiliminin aritmetik ortalaması erkeklerde 3.99 iken kadınlarda ise 4.12'dir. Bu sonuçlara rağmen cinsiyet değişkeni açısından girişimcilik eğilimlerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı söylenebilir. Bu sonuçlara göre **H2** hipotezi **desteklenmemiştir**. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

H3: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde öğretim türü açısından bir farklılık vardır.

Katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğilimlerinin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelmesi ve Levene testi sonucuna göre ($F=2.273$, $p>0.05$) varyanslarının homojen olması nedeniyle bağımsız örneklem t-testi uygulamasına gidilmiştir (Tablo 25).

Tablo 25: Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Eğitim Sonrası	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Normal Öğretim	55	4.12	.51	79	2.597	.011
İkinci Öğretim	26	3.83	.40			

Katılımcıların girişimcilik eğiliminin öğretim türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların girişimcilik eğilimlerinin öğretim türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{(79)}=2.597$ ve $p<0.05$). Katılımcıların girişimcilik eğiliminin aritmetik ortalaması normal öğretimlerde 4.12 iken ikinci öğretimlerde ise 3.83'tür. Öğretim türü açısından girişimcilik eğilimlerinin normal öğretimlerde daha yüksek olmak üzere anlamlı düzeyde farklılaştığı söylenebilir. Bu sonuçlara göre **H3** hipotezi desteklenmiştir. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların öğretim türüne göre anlamlı bir farklılık oluşmuştur.

H4: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde bölümleri açısından bir farklılık vardır.

Katılımcıların girişimcilik eğilimlerine ilişkin görüşlerinin bölümlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği 81 kişiden elde edilen veriler üzerinden incelenmiştir. Katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğilimlerinin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelmesi ve Levene testi sonucuna göre ($F=1.704$, $p>0.05$) varyanslarının homojen olması nedeniyle tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulamasına gidilmiştir.

Varyansların eşit olması nedeniyle de gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Örnekleme ilişkin bazı istatistikler, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ile çoklu karşılaştırma Scheffe testi sonuçları Tablo 26, Tablo 27 ve Tablo 28'de yer almaktadır.

Tablo 26: Bölümlere İlişkin Bazı İstatistikler

Bölümler	N	Ort.	S.S.
Makine Mühendisliği N.Ö.	25	4.12	.55
Makine Mühendisliği İ.Ö.	26	3.83	.40
Biyomühendislik	30	4.12	.48

Bölümlere ilişkin istatistikler incelendiğinde, makine mühendisliği ve biyomühendislik normal öğretim gruplarındaki katılımcıların girişimcilik eğilimlerine yönelik ortalamaları yüksek olmakla birlikte, neredeyse aynı düzeydedir. Bununla birlikte makine mühendisliği ikinci öğretimin girişimcilik eğilimleri ise diğer gruplara göre düşük olmakla birlikte, genel olarak yüksek düzeydedir. Genel olarak normal öğretim gruplarındaki katılımcıların girişimcilik eğilimlerinin ortalamalar açısından yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 27: Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	S.D.	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1.541	2	.770	3.330	.041
Grupiçi	18.044	78	.231		
TOPLAM	19.585	80			

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre farklı bölümlerdeki katılımcıların girişimcilik eğilimlerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır ($F_{(2, 78)}=3.330$ ve $p<0.05$). Diğer bir ifadeyle katılımcıların girişimcilik eğilimleri bölümlere göre farklılık göstermektedir. Bu sonuçlara göre **H4** hipotezi desteklenmiştir. Bu farklılıkların hangi ikili gruptan/gruplardan geldiğini gösteren

çoklu karşılaştırma Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, makine mühendisliği ikinci öğretim bölümündeki katılımcıların girişimcilik eğilimleri (Ort.=3.83; S.S.=.40) ile makine mühendisliği (Ort.=4.12; S.S.=.55) ve biyomühendislik (Ort.=4.12; S.S.=.48) normal öğretim bölümlerindeki katılımcıların girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Makine mühendisliği ikinci öğretimdeki katılımcıların girişimcilik eğilimleri, makine mühendisliği ve biyomühendislik normal öğretim katılımcılara göre daha düşüktür.

Tablo 28: Çoklu Karşılaştırma Scheffe Testi Sonuçları

Bölümler	Makine Mühendisliği N.Ö.	Makine Mühendisliği İ.Ö.	Biyomühendislik
Makine Mühendisliği N.Ö.		*	
Makine Mühendisliği İ.Ö.	*		*
Biyomühendislik		*	

H5: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde yaşları açısından bir farklılık vardır.

Katılımcıların girişimcilik eğilimlerine ilişkin görüşlerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği 81 kişiden elde edilen veriler üzerinden incelenmiştir. Katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğilimlerinin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelmesi ve Levene testi sonucuna göre ($F=.087$, $p>0.05$) varyanslarının homojen olması sebebiyle tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulamasına gidilmiştir. Örneklemeye ilişkin bazı istatistikler ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 29 ve Tablo 30'da yer almaktadır.

Tablo 29: Yaş Gruplarına İlişkin Bazı İstatistikler

Yaş Grupları	N	Ort.	S.S.
18-20 yaş	6	3.91	.51
21-23 yaş	66	4.00	.48
24 ve üzeri yaş	9	4.30	.54

Yaş gruplarına ilişkin istatistikler incelendiğinde, 24 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların girişimcilik eğilimlerine yönelik ortalamaları diğer yaş gruplarındakilere göre yüksek olmakla birlikte, neredeyse aynı düzeydedir. Bununla birlikte 18-20 yaş ve 21-23 yaş arasındakilerin girişimcilik eğilimleri ise 24 ve üzeri yaş grubuna göre düşük olmakla birlikte, genel olarak yüksek düzeydedir. Genel olarak yaşça büyük olan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinin ortalamalar açısından daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 30: Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	S.D.	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	.785	2	.393	1.629	.203
Grupiçi	18.800	78	.241		
TOPLAM	19.585	80			

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre farklı yaşlardaki katılımcıların girişimcilik eğilimlerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($F_{(2, 78)}=1.629$ ve $p>0.05$). Diğer bir ifadeyle katılımcıların girişimcilik eğilimleri yaşa göre farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlara göre **H5** hipotezi **desteklenmemiştir**.

H6: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde not ortalamaları açısından bir farklılık vardır.

Katılımcıların girişimcilik eğilimlerine ilişkin görüşlerinin not ortalamasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği 81 kişiden elde edilen veriler üzerinden incelenmiştir. Katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğilimlerinin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelmesi ve Levene testi sonucuna göre ($F=1.741$, $p>0.05$) varyanslarının homojen olması sebebiyle tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulamasına gidilmiştir. Örnekleme ilişkin bazı istatistikler ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 31 ve Tablo 32’de yer almaktadır.

Tablo 31: Not Ortalamalarına İlişkin Bazı İstatistikler

Not Ortalamaları	N	Ort.	S.S.
1.00-1.50 arası	21	3.87	.58
1.51-2.00 arası	20	4.02	.48
2.01-2.50 arası	23	4.08	.39
2.51-3.00 arası	13	4.11	.44
3.01 ve üzeri	4	4.35	.76

Not ortalamalarına ilişkin istatistikler incelendiğinde, 3.01 ve üzeri ortalamaya sahip katılımcıların girişimcilik eğilimlerine yönelik ortalamaları, diğer katılımcılara göre yüksektir. Bununla birlikte diğer not ortalamaları gruplarındaki katılımcıların girişimcilik eğilimleri ise 3.01 ve üzeri ortalamaya sahip olanlara göre düşük olmakla birlikte, genel olarak yüksek düzeydedir. Genel olarak ortalaması yüksek olan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinin ortalamalar açısından daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 32: Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	S.D.	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1.113	4	.278	1.145	.342
Grupiçi	18.472	76	.243		
TOPLAM	19.585	80			

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre farklı ortalamalara sahip olan katılımcıların girişimcilik eğilimlerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($F_{(4, 76)}=1.145$ ve $p>0.05$). Diğer bir ifadeyle katılımcıların girişimcilik eğilimleri not ortalamasına göre farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlara göre **H6** hipotezi **desteklenmemiştir**.

H7: Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde gelirleri açısından bir farklılık vardır.

Tablo 33: Gelir Gruplarına İlişkin Bazı İstatistikler

Gelir Grupları	N	Ort.	S.S.
700 TL'den az	39	4.02	.52
701-1000 TL arası	24	4.00	.51
1001 TL ve üzeri	16	4.06	.45

Katılımcıların girişimcilik eğilimlerine ilişkin görüşlerinin gelire göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği 81 kişiden elde edilen veriler üzerinden incelenmiştir. Katılımcılarına ait gözlemlenen girişimcilik eğilimlerinin normal dağılım gösteren bir anakütleden gelmesi ve Levene testi sonucuna göre ($F=.280$, $p>0.05$) varyanslarının homojen olması sebebiyle tek yönlü varyans analizi (ANOVA)

uygulamasına gidilmiştir. Örnekleme ilişkin bazı istatistikler ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 33 ve Tablo 34’de yer almaktadır.

Gelir gruplarına ilişkin istatistikler incelendiğinde, tüm gelir gruplarındaki katılımcıların girişimcilik eğilimlerine yönelik ortalamaları yüksek ve neredeyse aynı düzeydedir.

Tablo 34: Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	S.D.	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	.029	2	.015	.057	.944
Grupiçi	19.227	76	.253		
TOPLAM	19.256	78			

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre farklı gelir gruplarındaki katılımcıların girişimcilik eğilimlerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($F_{(2, 76)}=.057$ ve $p>0.05$). Diğer bir ifadeyle katılımcıların girişimcilik eğilimleri gelire göre farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlara göre **H7** hipotezi **desteklenmemiştir**.

6.8. Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek için korelasyon analizi uygulanmıştır. Tablo 35’de bu çalışma kapsamındaki demografik özellikler ve girişimcilik eğilimi arasında olan ilişkiler yer almaktadır. Demografik değişkenlerden not ortalaması ve öğretim türü değişkenleri ile bağımlı değişken olan girişimcilik yeteneği arasındaki korelasyonlar anlamlıdır ($*p<.05$). Bu noktada korelasyonların mümkün olduğunca yüksek olması, ancak çok yüksek olmaması ($>.85$ ’den büyük olmaması gerekmektedir) istenilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2012, 277). Field’e (2009, 170) göre $\pm.10$ -30 korelasyon katsayısı küçük; $\pm.30$ -50 orta düzey; $\pm>.50$ ise büyük bir ilişkiyi göstermektedir.

Dolayısıyla girişimcilik yeteneği ile not ortalaması değişkeni arasında düşük düzeyde ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir ($r = .23, p < .05$). Özetle not ortalaması değişkeni ile girişimcilik yeteneği arasında pozitif ve anlamlı bir birlikte değişim ilişkisi vardır. Diğer bir ifadeyle not ortalaması arttıkça, girişimcilik yeteneği de artmaktadır. Bununla birlikte girişimcilik yeteneği ile öğretim türü değişkeni arasında ise düşük düzeyde ve negatif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir ($r = -.28, p < .05$). Özetle öğretim türü değişkeni ile girişimcilik yeteneği arasında negatif ve anlamlı bir birlikte değişim ilişkisi vardır. Diğer bir ifadeyle öğretim türü arttıkça, yani ikinci öğretime yaklaşıldıkça, girişimcilik eğilimi de azalmaktadır.

Tablo 35: Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

DEĞİŞKENLER			Demografik Değişkenler					
	Ort.	S.S.	1	2	3	4	5	6
(1) Cinsiyet	1.27	.45	1					
(2) Yaş	2.04	.43	-.053	1				
(3) Not Ortalaması	2.49	1.19	.286**	.208	1			
(4) Gelir	1.70	.78	-.196	.181	-.191	1		
(5) Öğretim Türü	1.32	.47	-.241*	-.059	-.199	.432**	1	
(6) Girişimcilik Eğilimi	4.03	.50	.121	.184	.227*	.004	-.280*	1

**p < .05, **p < .01, n=81; Öğretim Türü: 1=Normal öğretim, 2=İkinci öğretim; Cinsiyet: 1=Erkek, 2=Kadın*

Demografik değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkiler incelendiğinde, not ortalaması ile cinsiyet arasında orta düzeyde ve pozitif bir ilişkinin olduğu söylenebilir ($r = .29, p < .01$). Özetle not ortalaması ile cinsiyet arasında pozitif ve anlamlı bir birlikte değişim ilişkisi vardır. Diğer bir ifadeyle cinsiyet arttıkça yani kadına doğru yaklaştıkça, not ortalaması da yükselmektedir. Ayrıca demografik değişkenlerden

öğretim türü ve cinsiyet arasında düşük düzeyde ve negatif ($r = -.24$, $p < .05$) ve öğretim türü ile gelir arasında ise orta düzeyde ve pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($r = .43$, $p < .01$). Özetle öğretim türü ikinci öğretime yaklaştıkça, katılımcıların cinsiyeti daha çok erkek olmaktadır. Ek olarak, öğretim türü ikinci öğretime yaklaştıkça katılımcıların gelirleri de artmaktadır.

6.9. Hipotezlerin Özet Olarak Sonuçları

Hipotezlerin sonuçları bir bütün olarak özetlenmiş ve Tablo 36'da sunulmuştur.

Tablo 36: Hipotezlerin Özetlenmiş Sonuçları

	Hipotezler	t ya da F değeri	Sonuç
H1	Mühendis adaylarının uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.	-3.754***	Desteklendi
H1a	Biyomühendislik adaylarının uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.	-2.424*	Desteklendi
H1b	Makine mühendisliği normal öğretimdeki adayların uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.	-3.490**	Desteklendi
H1c	Makine mühendisliği ikinci öğretimdeki adayların uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasında fark vardır.	-1.081	Desteklenmedi
H2	Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde cinsiyet açısından bir farklılık vardır.	-1.082	Desteklenmedi
H3	Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde öğretim türü açısından bir farklılık vardır.	2.597*	Desteklendi
H4	Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde bölümleri açısından bir farklılık vardır.	3.330*	Desteklendi
H5	Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde yaşları açısından bir farklılık vardır.	1.629	Desteklenmedi
H6	Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde not ortalamaları açısından bir farklılık vardır.	1.145	Desteklenmedi
H7	Uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde gelirleri açısından bir farklılık vardır.	.057	Desteklenmedi

*** $p < 0.001$ ** $p < 0.01$ * $p < 0.05$

7. SONUÇ VE TARTIŞMA

Yoğun rekabet koşullarının geçerli olduğu iş dünyası, artık daha rekabet gücü yüksek çalışanların olmasını, bu çalışanların bu dünyanın koşullarına göre yönetilmesini ve dolayısıyla da yeni yönetim tekniklerinin ya da iş fikirlerinin hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu süreçte çalışanların ya da çalışma hayatına yeni başlayacak olan ve potansiyel çalışan adayı olarak değerlendirilecek bireylerin yeni ürün ve hizmet geliştirmeleri ve bu şekilde istihdama katkıda bulunmaları, günümüz koşullarında son derece önemli bir husus haline gelmiştir. Bu anlayış, beraberinde müşteri ihtiyaçlarına yanıt verebilecek yenilikçi ve girişimcilik faaliyetlerine önem veren bir işletmecilik anlayışının hâkim olmasına yol açmıştır (Güner, Serinkan, 2017).

Dünya üzerinde yer alan ülkelerde var olan girişimcilik potansiyelinin ortaya çıkarılması, uluslararası rekabetçilik gücüne kapı açacağı gibi aynı zamanda yüksek yaşam standartlarını da sağlayacaktır (Lee, Peterson, 2000, 415). Bununla birlikte girişimcilik yöneliminin/odaklılığının geliştirilmesi, inovasyon kapasitesinin gelişmesini de sağlayacaktır (Li ve diğ., 2009, 646). Dolayısıyla bu süreçte potansiyel çalışan adaylarının bu bilgilerle donatılmaları ve bu farkındalığa ulaşmaları oldukça önemlidir. Bunu sağlamanın yolu da bu ihtiyaçlara karşılık verebilecek ve girişimcilik farkındalığı ile bireyleri girişimciliğe yöneltecek bir girişimcilik eğitiminden geçmektedir. Özellikle bu eğitim süreci uygulamaya dönük bir formatta tasarlandığında ve gerekli eğitim modülleri ile kapsamlı bir içeriğe ulaştığında, olması amaçlanan bu beklentilerin gerçeğe dönüşmesi daha da hızlanacaktır. Böylece ülke ekonomisine katkıda bulunan girişimciler yetiştirilecek, katma değerli ürün ve hizmetler ortaya konulacak ve yeni istihdam alanları oluşturulacaktır. Bu motivasyonla yapılan araştırmada, girişimcilik eğitiminin bireylerin girişimcilik eğilimlerini geliştirip geliştirmediği üzerine yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla da araştırmanın temel amacı, uygulamalı girişimcilik eğitiminin mühendis adaylarının girişimcilik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi olarak belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda hipotez sonuçları bir bütün olarak özetlendiğinde, “*mühendis adaylarının uygulamalı girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimi arasında fark*” olacağı (H₁), “*uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde öğretim türü açısından bir farklılık*” olacağı (H₃) ve “*uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde bölümleri açısından bir farklılık*” olacağı (H₄) yönündeki ana hipotezleri desteklenmiştir. Buna göre uygulamalı girişimcilik eğitimi sonucunda, katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde (niyetlerinde) anlamlı bir artış gözlenmiştir. Bu sonuçlar, yazında girişimcilik eğitimi ile ilgili yapılan çeşitli araştırma sonuçları ile de tutarlılık göstermektedir. (Dyer, 1994; Noel, 2002; Fayolle, Gailly, Lassas-Clerc, 2006; Wilson ve diğ., 2007; Souitaris ve diğ., 2007; Henry, Hill, Leitch, 2003; Peterman, Kennedy, 2003; Fayolle, Gailly, 2005; Patır, Karahan, 2010; Liñán, Rodríguez-Cohard, Rueda-Cantuche, 2011; Lorz, 2011; Raposo, Do Paço, 2011; Çetinkaya Bozkurt, Aslan, Göral, 2011; Karimi ve diğ., 2012; Sezer, 2013; Sánchez, 2013; Yumuk, 2013; Çetinkaya Bozkurt, 2014; Bae ve diğ., 2014; Rahman, Day, 2014; Rauch, Hulsink, 2015). Bununla birlikte H₁ hipotezinin alt hipotezlerine bakıldığında, girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimleri arasındaki farklılığa dair hipotezlerin biyomühendislik (H_{1a}) ve makine mühendisliği (H_{1b}) öğrencileri için desteklenirken, makine mühendisliği öğrencilerinin eğitim öncesi ve sonrası girişimcilik eğilimlerindeki farklılığı ifade eden H_{1c} hipotezi desteklenmemiştir. Ek olarak, “*uygulamalı girişimcilik eğitimi alan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde cinsiyet, yaş, not ortalaması ve gelir açısından bir farklılık*” olacağına yönelik H₂, H₅, H₆ ve H₇ hipotezleri ise desteklenmemiştir. Özetle makine mühendisliği (N.Ö.) ve biyomühendislik normal öğretim katılımcılarının uygulamalı girişimcilik eğitimi sonrası girişimcilik eğilimlerinin arttığı söylenebilir.

Diğer yandan normal öğretimlerdeki girişimcilik eğilimlerindeki bu artış (uygulamalı girişimcilik eğitimi sonrası), ikinci öğretim katılımcılar açısından geçerli değildir. Bu durum özellikle araştırmanın örnekleminin eğitim aldıkları 19:35-22:00 saatleri düşünüldüğünde, beklenen ancak göz ardı edilen bir sonuçtur. Özellikle bireylerin karanlık saatlerde çevresinde var olan tüm nesnelere, olayları ya da girişimleri çıplak göz ile görememesi ya da gece bireylerin daha duygusal bir moda geçmeleri ve beyinlerinin sağ lobunun daha fazla aktif olması, böyle bir sonucu ortaya çıkarmış

olabilir. Tabi ki bu durumun arkasında birçok durumsal faktörün etkisi söz konusu olabilir. Bunlardan ilki ve en önemlisi, bireylerin akşam saatlerinde yorgun olmaları ve algılarının öğrenmeye daha az yatkın hale gelmesidir.

Bunun dışında bireylerin kişiliklerinin (gündüz ya da gece insanı olmaları) bu sonuç üzerinde koşulsal bir rolü söz konusu olabilir. Kişilik özellikleri, genel olarak kalıtsal olmaktadır. Ancak yaşamsal ve çevresel faktörler sonucunda da değişebilen bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla bu durum aynı çevrede yaşayan bireylerin benzer bir kişilik özellikleri kümesi oluşturarak, sonuçların bu şekilde çıkmasında etkili olmuş olabilir (katılımcıların çoğunluğu aynı ya da benzer kültürel özelliklere sahip olan şehirlerden gelmektedir). Bu durumu en düşük düzeye indirebilmek için kişilik özelliklerinin (büyük beşli kişilik modeli açısından) düzenleyici/ılımlatıcı özelliklerinin de modele dâhil edilerek incelenmesi önerilmektedir.

Bununla birlikte söz konusu ikinci öğretimde öğrenim gören katılımcıların bölümlerini akademik başarı açısından daha düşük bir puan ile kazanmaları, bu bireylerin diğer katılımcılara göre daha düşük bir girişimcilik eğiliminde olmalarına yol açmış olabilir. Özellikle makine mühendisliği ve biyomühendislik normal öğretim katılımcıları perspektifinden bakıldığında ve bu bölümlere giren bireylerin akademik başarı puanları incelendiğinde, bu sonucun olası bir sonuç olduğu ileri sürülebilir. Bu nedenle gelecekte yapılacak çalışmalarda, araştırmanın aynı özelliklere sahip örneklerde tekrar test edilmesi önerilmektedir. Bu şekilde, araştırmanın bu hipotezine yönelik iddiası güçlenebilir ve böylece çalışmanın ortaya çıkardığı sonuç genellenebilir bir konuma gelebilir.

Uygulamalı girişimcilik eğitimlerinin ikinci öğretim katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde istenilen anlamlı değişimi yaratmaması, katılımcıların dönem sonu verdikleri girişimcilik projeleri üzerinden de incelenmiştir. Diğer bölümlere göre daha düşük bir performans ile sonuçlanan bu projelerin nedenleri, katılımcılar ile görüşme yöntemi ile müzakere edilmiştir. Katılımcıların talepleri, özellikle uygulamalı girişimcilik eğitimlerinin saatleri ve aynı gün içerisinde zor olarak sınıflandırılan derslerin ardı ardına devam etmesi ve bu eğitime kadar olan sürede de zihinsel olarak yoruldukları üzerinde yoğunlaşmıştır. Uygulamalı girişimcilik eğitiminin seçimli bir eğitim olması ve zorunlu olmaması da bu örneklem özelinde bu eğitime yeterli önemin verilmemesi sonucunu doğurmuş olabilir. Bu gerekçelerden ötürü, uygulamalı girişimcilik eğitimlerinin diğer eğitimlerin

devamında uygulanmaması ve zihinsel olarak katılımcıların yorgun olmadıkları bir zamana konulması önerilmektedir. Ayrıca eğitim başlangıcında bu derse yeterli önemin verilmesinin sağlanması için eğitim çıktılarının sağlayacağı faydaların aktarılmasının, seçimli (isteğe bağlı) olan bu eğitimlerden beklenen sonuçların elde edilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın gelecekte farklı örneklerde test edilmesi önerilmektedir. Özellikle “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)” tarafından girişimci adaylarına yönelik olarak yürütülen “Uygulamalı Girişimcilik” eğitimlerine katılan katılımcılar üzerinde araştırmanın öntest-sontest şeklinde uygulanması önerilmektedir. Bununla birlikte mesleğinin odağı ürün geliştirme olmayan, yani mühendislik dışında eğitim alan (işletme ve ekonomi gibi) bölümlerde öğrenim gören katılımcılar üzerinde aynı araştırma modelinin yinelenmesi de önerilmektedir.

Özellikle uygulamalı girişimcilik eğitime rağmen ikinci öğretim katılımcılarında girişimcilik eğiliminin artmamasından hareketle, uygulamalı girişimcilik eğitimlerinin daha erken saatlere -ki daha çok gündüz saatleri önerilmektedir- konulması önerilmektedir. Ancak mevcut yasal mevzuat kapsamında bir engel ile karşılaşılıyorsa da zorunlu olmadıkça bu eğitimlerin en geç 16:00’da başlatılması önerilmektedir. Daha spesifik olarak kış saati uygulaması dikkate alındığında ya da güneşin erken battığı şehirler söz konusu olduğunda, ayarlamaların esnek bir şekilde planlanması tavsiye edilmektedir. Ancak mümkün olduğunca akşam saatlerine çok geçmeyecek şekilde bir planlamanın yapılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde gündüz ve gece öğretimlerin uygulamalı girişimcilik derslerini birleştirilmiş sınıf şeklinde almaları da mevcut yasal mevzuatla çelişmeyecek bir uygulama önerisi olabilir.

Bunlara ek olarak, araştırma kapsamında anlamlı olarak girişimcilik eğilimleri düşük çıkan makine mühendisliği ikinci öğretim katılımcılarının, yukarıda yer alan saat önerileri (gündüz ya da daha erken bir saatte başlaması) dikkate alınarak tekrar uygulamalı girişimcilik eğitime tabi tutulması, araştırmanın eğitim saatleri konusunda ileri sürdüğü savını daha da güçlendirebilir. Dolayısıyla bu grup üzerinde gündüz saatlerinde uygulamalı girişimcilik eğitiminin tekrarlanması ve daha sonra ölçümlerin yapılarak herhangi bir gelişmenin olup olmadığının incelenmesi önerilmektedir.

Girişimcilik eğiliminin artırılmasına yönelik yapılacak geliştirme çabaları; olumlu sonuç vermekte, zamanla yeni işler yaratmakta, işsizliği azaltmakta, katma değerli ürünlerin üretilmesini sağlamakta ve böylece ekonominin kalkınmasına da önemli düzeyde katkı sağlamaktadır (Seçkin Halaç, Bulut, 2012). Uygulamalı girişimcilik eğitimi sonucunda bu araştırmaya katılan katılımcıların girişimcilik eğilimlerinde genel olarak bir artış olmasından hareketle, bu eğitimlerin daha da yaygınlaştırılması ve devam etmesi önerilmektedir.

Araştırmanın önemli kısıtlarından birisi de zaman kısıtlılığıdır. Yukarıda ifade edilen ikinci öğretim öğrencilere uygulamalı girişimcilik eğitiminin gündüz saatlerinde ya da gelecek/ilerleyen dönemde tekrar verilmesi mümkün değildir. Bu nedenle bu grup için tekrar bir değerlendirme yapılamamıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda devamlılığı olan gruplarda bu çalışmanın tekrarlanması ve ilerisi sürülen saviin test edilmesi önerilmektedir. Araştırmada tek bir ölçüm aracı ile ölçüm yapılmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda paralel formlar kullanılarak araştırmanın tekrarlanması önerilmektedir. Bu şekilde ölçüm hatalarının önüne geçilebilecektir. Böylece araştırma kapsamında anlamlı çıkan ya da çıkmayan grupların eğitim öncesi ve eğitim sonrası analiz sonuçları daha tutarlı sonuçlar üretebilir.

Araştırma kapsamında uygulamalı girişimcilik eğitiminin eğitim öncesi ve eğitim sonrası etkinliği ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmada diğer bağımsız ve bağımlı değişkenlerin yer aldığı bir araştırma modeli kullanılmamıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda girişimcilik eğilimini etkileyebilecek bağımsız, aracı ya da moderatör (düzenleyici) değişkenlerin (kişilik gibi bireysel faktörler, örgütsel faktörler (örgütsel adalet, örgütsel kültür, örgüt iklimi, örgütsel destek vb.) ve liderlik türleri (dönüşümcü liderlik, beşinci seviye liderlik vb.) gibi) araştırma modeline dâhil edilerek daha kapsamlı sonuçların elde edilmesi sağlanabilir. Bu değişkenlerin araştırma modeline dâhil edilmesi, aynı zamanda ölçeğin yordama/açıklama geçerliliğinin de desteklenmesine katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Acuner, Taner, Tülay İlhan Nas, Kader Şahin, Tarhan Okan, Nihan Birincioğlu. 2017. **İşletme**. 2. bs. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Adıgüzel, Orhan. 2009. Shein'in Kariyer Çabaları Perspektifinde Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Öğrencilerinin Kariyer Değerlerine İlişkin Bir Araştırma. **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**. c. 2. s. 14: 277-292.
- Ajzen, Icek, Martin Fishbein. 1980. **Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Ajzen, Icek. 1985. From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior. **In Action Control**. ed. Julius Kuhl, Jürgen Beckmann. Berlin: Springer: 11-39.
- Ajzen, Icek. 1991. The Theory of Planned Behavior. **Organizational Behavior and Human Decision Processes**. c. 50. s. 2: 179-211.
- Akın, Adnan, İbrahim Zor. 2009. İşletmecilik Eğitiminin Bireyin Girişimci Niteliklerinin Geliştirilmesine Etkileri. **ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources**. c. 11. s. 1: 113-138.
- Akpınar, Teoman, Nazlı Çağır Küçüköksel. 2015. Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Girişimcilik Algısı ve Girişimciliği Engelleyen Sebepler. **Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 1. s. 1: 13-19.
- Aksel, İbrahim, Zübeyir Bağcı. 2016. Girişimcilik Eğilimi; Bir Kamu Üniversitesinin İİBF'sinde Öğrenim Gören Son Sınıf Öğrencilerinde Bir Araştırma. **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**. c. 5. s. 7: 2120-2133.
- Akyüz, Yılmaz. 2013. Üniversite Öğrencilerinin KOSGEB Desteklerine Bakış Açıları ve Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma: Uşak Üniversitesi Örneği. **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 6. s. 3: 80-98.
- Alparslan, A. Murat, Özlem Çetinkaya Bozkurt, Aslan Aydoğdı. 2017. Etkin Bir Girişimcilik Eğitim İçeriği Tartışması: Akademisyenler, Girişimciler ve Öğrenciler Üzerinde Saha Araştırmaları. **Makü-Uygulamalı Bilimler Dergisi**. c. 1. s. 1: 51-63,
- Alparslan, Ali Murat, Mehmet Özmen. 2017. Kişisel Değerlerin Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Demografik Özelliklerin Rolü. **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**. c. 6. s. 2: 957-976
- Antoncic, Boštjan, Cezar Scarlat, Barbara Hvalic Erzetic. 2005. The Quality of Entrepreneurship Education and the Intention to Continue Education: Slovenia and Romania. **Managing Global Transitions**. c. 3. s. 2: 197-212.

- Antoncic, Bostjan, Robert D Hisrich. 2001. Intrapreneurship: Construct Refinement and Cross-Cultural Validation. **Journal of Business Venturing**. c. 16. s. 1: 497-527.
- Arslan, Kahraman. 2002. Üniversiteli Gençlerde Mesleki Tercihler ve Girişimcilik Eğilimleri. **Doğuş Üniversitesi Dergisi**. c. 6: 1-11.
- Arslantaş, C. Cüneyt. 2001. Girişimcilikte Yaratıcılık ve Yenilikçilik. **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi**. c. 12. s. 38: 17-23.
- Aşkın, Ayşin, Selin Nehir, Sercan Özgür Vural. 2011. Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı ve Gelişimi. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**. c. 6. s. 2: 55-72.
- Aydeniz, Nihat, Baran Akkuş. 2017. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Munzur Üniversitesi Örneği. **Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c. 7. s.13: 162-177.
- Bae, Tae Jun, Shanshan Qian, Chao Miao, James Fiet. 2014. The Relationship between Entrepreneurship Education and Entrepreneurial Intentions: A Meta-Analytic Review. **Entrepreneurship Theory and Practice**. c. 38. s. 2: 217-254.
- Bakan, İsmail, Tuba Buyukbese. 2015. Yaratıcılık ve Yaratıcılık Yönetimi. **Çağdaş Yönetim Yaklaşımları: İlkeler, Kavramlar ve Yaklaşımlar**. ed. İsmail Bakan. İstanbul: Beta Yayınları: 5-37.
- Balaban, Özlem, Yasemin Özdemir. 2008. Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F. Örneği. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**. c. 3. s. 2: 133-148.
- Barba-Sánchez, Virginia, Carlos Atienza-Sahuquillo. 2018. Entrepreneurial Intention among Engineering Students: The Role of Entrepreneurship Education. **European Research on Management and Business Economics**. c. 24. s.1: 53-61.
- Başar, Emine, Gürsel Yeşiloğlu. 2016. **Girişimcilik 1 Ders Notu**. Ankara: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Basu, Anuradha, Meg Virick. 2008. Assessing Entrepreneurial Intentions Amongst Students: A Comparative Study. **VentureWell. Proceedings of Open, the Annual Conference**. National Collegiate Inventors & Innovators Alliance: 79-86.
- Bayarçelik, Ebru Beyza. 2018. Sosyal Girişimcilikte Sosyal Medyanın Önemi. **Sosyal Medyanın İş Yaşamındaki Yeri**. ed. Harun Yıldız. İstanbul: Beta Yayınları: 425-449.
- Bayram, G. Nazik. 2014. Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Boone, Louise, David L. Kurtz. 2016. **Çağdaş İşletme**. çev. Gülten Gümüştekin. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bornstein, David. 2004. **How to Change the World?**. Oxford: Oxford University Press.
- Börü, Deniz. 2006. Girişimcilik Eğilimleri: Marmara Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozkurt, Öznur, Kutbettin Erdurur. 2013. Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimindeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. c. 8. s. 2:
- Brenkert, G. George. 2009. Innovation, Rule Breaking and the Ethics of Entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*. c. 24. s. 5: 448-464.
- Brouwer, Maria T. 2002. Weber, Schumpeter and Knight on Entrepreneurship and Economic Development. *Journal of Evolutionary Economics*. c. 12. s. 1-2: 83-105.
- Buchholz, Rogene A., Sandra B. Rosenthal. 2005. The Spirit of Entrepreneurship and the Qualities of Moral Decision Making: Toward a Unifying Framework. *Journal of Business Ethics*. c. 60. s. 3: 307-315.
- Bulut, Çağrı ve Gonca Aslan. 2014. Üniversitelerde Girişimcilik Eğitimi. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. c. 14. s. 27: 1-20.
- Büyüköztürk, Şener. 2012. **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**. 17. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, Cansu. 2015. Girişimcilik Eğitiminin, Cinsiyetin ve Yaşın; Proaktiflik ve Duygusal Zeka ile Girişimcilik Eğilimini Arasındaki İlişkiye Moderatör Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cantillon, Richard. 1734. **Essai Sur La Nature Du Commerce En General [Essay on the nature of general commerce]**. (Henry Higgs, Trans.). London: Macmillan.
- Capiene, Aiste ve, Aiste Ragauskaitė. 2017. Entrepreneurship Education at University: Innovative Models and Current Trends. Research for Rural Development. *International Scientific Conference Proceedings (Latvia)*. Latvia University: 284-291.
- Çelikoğlu, Oğuzhan. (2015). Eğitimde Girişimcilik Ve İnovatif Öğretim Liderleri Yetiştirmek. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. c. 3. s. 20: 247-259.
- Çeliköz, Selen. 2017. Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Gelişiminde Devlet Destekleri Girişimcilik Eğitimi Alan Kadın Girişimcilerin Analizi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çetinkaya Bozkurt, Özlem, Ali Murat Alparıslan. 2013. Girişimcilerde Bulunması Gereken Özellikler İle Girişimcilik Eğitimi: Girişimci ve Öğrenci Görüşleri. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**. c. 8. s. 1: 7-28.
- Çetinkaya Bozkurt, Özlem, Ali Murat Alparıslan. 2013. Girişimcilerde Bulunması Gereken Özellikler ile Girişimcilik Eğitimi: Girişimci ve Öğrenci Görüşleri. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**. c. 8. s.1: 7-28.
- Çetinkaya Bozkurt, Özlem, Zeynep Aslan, Murat Göral. 2011. Yükseköğretimde Verilen Girişimcilik Eğitiminin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Teknik Program Ve Sosyal Program Karşılaştırılmalı Bir Araştırma. **Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar, 27-29 Mayıs 2011**. İstanbul: 822-833.
- Çetinkaya Bozkurt, Özlem. 2011. **Dünyada ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler ve Öğretim Üyelerinden Öneriler**. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çetinkaya Bozkurt, Özlem. 2014. Planlanmış Davranış Teorisi Çerçevesinde Öğrencilerin Girişimci Olma Niyetlerinin İncelenmesi. **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**. c. 3. s. 1: 27-47.
- Çokluk, Ömay, Güçlü Şekercioğlu, Şener Büyüköztürk. 2012. **Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları**. 2. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Çolakoğlu, H., & Çolakoğlu, T. 2016. Üniversitelerdeki Girişimcilik Eğitimi ile Öz Yeterlilik Algısı ve Girişimcilik Potansiyeli İlişkisi Üzerine Bir Saha Araştırması. **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**. c. 17. s. 37: 70-84.
- Coşkun, Eda. 2015. Gönüllü Kuruluşların Okul Öncesi Sosyal Girişimcilik Eğitimindeki Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Covin, Jeffrey G., Dannis P. Slevin. 1986. The Development and Testing of an Organizational Level Entrepreneurship Scale. **Frontiers of Entrepreneurship Research**. ed. Robert Ronstadt. Wellesey: Babson College: 628-639.
- Covin, Jeffrey G., Dennis P. Slevin. 1991. A Conceptual Model of Entrepreneurship as Firm Behavior. **Entrepreneurship Theory and Practice**. c. 16. s. 1: 7-25.
- Cronbach, Lee J. 1951. Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. **Psychometrika**. c. 16. s. 3: 297-334.
- Davey, Todd, Paul Hannon, Andy Penaluna. 2016. Entrepreneurship Education and the Role of Universities in Entrepreneurship: Introduction to the Special Issue. **Industry and Higher Education**. c. 30. s.3: 171-182.
- Del Río-Rama, Maria de la Cruz, Marta Peris-Ortiz, José Álvarez-García, Carlos Rueda-Armengot. 2016. Entrepreneurial Intentions and Entrepreneurship

Education to University Students in Portugal. **Technology, Innovation and Education**. c. 2. s. 7: 2-11.

Deveci, İsa. 2016. Fen Bilimleri Öğretim Programıyla (5-8) Bütünleştirilmiş Girişimcilik Eğitimi Modüllerinin Geliştirilmesi, Uygulanması ve Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Díaz-García, Cristina, Francisco Sáez-Martínez, Juan Jiménez-Moreno. 2015. Assessing the Impact of the “Entrepreneurs” Education Programme on Participants’ Entrepreneurial Intentions. **Universities and Knowledge Society Journal**. c. 12. s. 3: 17-31

Do Paço, Arminda, João Matos Ferreira, Mário Raposo, Ricardo Gouveia Rodrigues, Anabela Dinis. 2015. Entrepreneurial Intentions: is Education Enough?. **International Entrepreneurship and Management Journal**. c. 11. s. 1: 57-75.

Drucker, Peter F. 2014. İnovasyon Disiplini. **İnovasyon**. çev. Melis İnan. İstanbul: Optimist Yayım Dağıtım.

Duffy, Joanne. R. 2013. **Quality Caring: In Nursing and Health Systems**. 2nd Edition, New York: Springer Publishing Company, LLC.

Durna, Ufuk. 2002. **Yenilik Yönetimi**. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Dyer Jr, Gibb. 1994. Toward a Theory of Entrepreneurial Careers. **Entrepreneurship Theory and Practice**. c. 19. s. 2: 7-21.

Efil, İsmail. 2010. **İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon**. 11. bs. Bursa: Dora Yayıncılık.

Ekici, Ece. 2016. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimini Belirlemede Planlanmış Davranışlar Teorisi ve Girişimcilik Eğitiminin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eren, A. Selim. 2016. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Nicel Bir Araştırma. **Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi**. c. 1. s. 5: 97-128.

Fayolle, Alain, Benoît Gailly, Narjisse Lassas-Clerc. 2006. Effect and Counter-Effect of Entrepreneurship Education and Social Context on Student’s Intentions. **Estudios de Economía Aplicada**. c. 24. s. 2: 509-524.

Fayolle, Alain, Benoit Gailly. 2005. Using the Theory of Planned Behaviour to Assess Entrepreneurship Teaching Programmes. **Center for Research in Change, Innovation and Strategy of Louvain School of Management**, Working Paper.

Ferketich, Sandra. 1990. Internal Consistency Estimates of Reliability. **Research in Nursing & Health**. c.13. s. 6: 437-440.

- Field, Andy. 2009. **Discovering Statistics Using SPSS**. 3rd Edition, London: SAGE Publications Ltd.
- Fishbein, Martin, Icek Ajzen. 1975. **Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research**. Reading, MA; Don Mills, Ontario: Addison-Wesley Pub. Co.
- Fishbein, Martin. 1979. A Theory of Reasoned Action: Some Applications and Implications. **Nebraska Symposium on Motivation**. s. 27: 65-116.
- Fisscher, Olaf, David Frenkel, Yotam Lurie, Andre Nijhof. 2005. Stretching the Frontiers: Exploring the Relationships between Entrepreneurship and Ethics. **Journal of Business Ethics**. c. 60. s. 3: 207-209.
- Gerba, Dugassa Tessema. 2012. Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Intentions of Business and Engineering Students in Ethiopia. **African Journal of Economic and Management Studies**. c. 3. s. 2: 258 – 277.
- Govindarajan, Vijay, Trimble Chris. 2014. İnovasyon Savaşlarına Son Verin. **İnovasyon**. çev. Melis İnan. İstanbul: Optimist Yayım Dağıtım.
- Grebel, Thomas, Andreas Pyka, Horst Hanusch. 2003. An Evolutionary Approach to the Theory of Entrepreneurship. **Industry and Innovation**. c. 10. s. 4: 493-514.
- Güner, Feriştah, Celalettin Serinkan. 2017. İç Girişimciliğin Yenilik ve Ekip Yönetimi İle İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 9. s. 22: 482-499.
- Güreşçi, Ertuğrul. 2014. Girişimcilik Eğilimi Üzerine Bir Araştırma: İspir Hamza Polat Myo Örneği. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**. c. 9. s. 1: 23-38.
- Gürol, Mehmet Ali. 2006. **Küresel Arena’da Girişimci ve Girişimcilik**. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hair, Joseph. F., William. C. Black, Barry J. Babin, Rolph E. Anderson. 2010. **Multivariate Data Analysis**. 7th edition. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hancıoğlu, Yasemin, Erol Tekin. 2016. Genç Girişimci Adaylarının Girişimcilik Eğilimlerinin Değerlendirilmesi: Uygulamalı Girişimcilik Kampüsü Üzerine Bir Araştırma. **Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi**. c. 8. s. 1: 213-246.
- Harvard Business Review. 2014. **İnovasyon**. çev. Melis İnan. İstanbul: Optimist Yayım Dağıtım.
- Henry, Colette, Frances Hill, Claire Leitch. 2003. **Entrepreneurship Education and Training: The Issue of Effectiveness**. London: Ashgate Publishing Ltd.

- Hsiung, Tung-Liang. 2018. Satisfaction with Entrepreneurial Education and Entrepreneurial Intention: The Moderating Role of Internal Locus of Control. **International Journal of Education and Research**. c.6. s. 4: 139-146.
- Izedonmi, Prince Famous, Chinonye Okafor. 2010. The Effect of Entrepreneurship Education on Students' Entrepreneurial Intentions. **Global Journal of Management and Business Research**. c.10. s. 6: 49-60.
- İnce, A. Rıza, Haluk Erdem, Mehmet Deniz, Nilgün Bağlar. 2015. Girişimci Kişilik Özellikleri ile Girişimcilik Becerileri Arasındaki İlişkinin Potansiyel Girişimci Adayları Üzerinden İncelenmesi. **The Journal of Academic Social Science Studies**. c. 41: 399-416.
- İpçioğlu, İsa, Atıl Taşer. 2009. İşletme Bölümlerinde Verilen Eğitimin Girişimci Adayı Öğrenciler Üzerindeki Etkileri. **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 10: 13-25.
- İrmiş, Ayşe, Esin Barutçu. 2012. Öğrencilerin Kendilerini Girişimci Bir Kişiliğe Sahip Görmelerini ve İş Kurma Niyetlerini Etkileyen Faktörler: Bir Alan Araştırması. **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**. c. 26 s. 2: 1-25.
- Johnson, David. 2001. What is Innovation and Entrepreneurship? Lessons for Larger Organisations. **Industrial and Commercial Training**. c. 33. s. 4: 135-140.
- Jones, Gareth. R. 2017. **Örgüt Kuramı, Örgüt Tasarımı ve Örgütsel Değişim** çev. Asena Altın Gülova, Lale Oral Ataç, Deniz Dirik. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kahya, L. Ayşin. 2016. Ortaokul ve Ortaöğretimde Girişimcilik Eğitimi. Yüksek Lisans Tezi. Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaiser, Henry F. 1970. A Second Generation Little Jiffy, **Psychometrika**. c. 35. s. 4: 401- 415.
- Kaiser, Henry F., John Rice. 1974. Little Jiffy, Mark IV. **Journal of Educational and Psychological Measurement**. c. 34. s.1: 111-117.
- Kamien, Morton. I., Nancy L. Schwartz. 1982. **Market Structure and Innovation**. London, UK: Cambridge University Press.
- Karabulut, Tuğba. 2014. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerini ve Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**. c. 26. s.1: 331-356.
- Karakulle, İsmail, Abdullah Karakaya. 2017. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma. **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c. 5. s. 46: 596-614.
- Karimi, Saeid, Biemans, Harm J. A. Biemans, Thomas Lans, Martin Mulder, Mohammad Chizari. 2012. The Impact of Entrepreneurship Education on Students Entrepreneurial Intentions and Opportunity Identification Perceptions. **Proceeding of 26th Annual RENT Conference**. Lyon, France.

- Kerse, Gökhan, Mustafa Babadağ, Yağmur Kerse. 2017. Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Niyetine Etkisi: Girişimsel Öz-Yetkinliğin Aracı Rolü. **Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences**. c. 29. s. 4: 633-656.
- Kılıç, Recep, Belma Keklik, Nevzat Çalış. 2012. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma: Bandırma İİBF İşletme Bölümü Örneği. **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c. 17. s. 2: 423-435.
- Kılıç, Serkan. 2016. **İnovasyon ve İnovasyon Yönetimi**. 2. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kılıç, Taşkın. 2015. **Nasıl Başardılar? Öncü Girişimcilerin Yönetim ve Başarı Sırları**. İstanbul: AZ Kitap.
- Kline, Rex B. 2011. **Principles and Practice of Structural Equation Modelling**. 3. edition. NY: Guilford Press.
- Knapp, Thomas R., Jean K. Brown. 1995. Ten Measurement Commandments that Often Should Be Broken. **Research in Nursing & Health**. c. 18. s. 5: 465-469.
- KobiVadisi. [01.08.2018]. İç Girişimcilik Nedir ve Girişimcilik İle Farkları Nelerdir?, <https://www.kobivadisi.com/ic-girisimcilik-nedir-ve-girisimcilik-ile-farklari-nelerdir/>.
- Koçel, Tamer. 2014. **İşletme Yöneticiliği**. 15. bs. İstanbul: Beta Yayınları.
- KOSGEB. [09.08.2018a]. 20498 Sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun. http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mevzuat/KOSGEB_KANUNU.pdf.
- KOSGEB. [09.08.2018b]. Girişimcilik Destek Programı Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Protokolü. http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/02.01.2018_UGE_Protokol.doc.
- KOSGEB. [09.08.2018c]. KOSGEB Destekleri. <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1231/girisimcilik-destek-programi>.
- KOSGEB. [09.08.2018d]. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Girişimcilik Destek Programı Uygulama Esasları. [http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/2017.03.16_Giri%C5%9Fimcilik_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1_UE-03-\(14\).pdf](http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/2017.03.16_Giri%C5%9Fimcilik_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1_UE-03-(14).pdf).
- Krueger Jr, Norris F., Michael D. Reilly, Alan L. Carsrud. 2000. Competing Models of Entrepreneurial Intentions. **Journal of Business Venturing**. c. 15. s. 5-6: 411-432.

- Krueger, Norris F., Alan L. Carsrud. 1993. Entrepreneurial Intentions: Applying the Theory of Planned Behaviour. **Entrepreneurship & Regional Development**. c. 5. s. 4: 315-330.
- Krueger, Norris. 1993. The Impact of Prior Entrepreneurial Exposure on Perceptions of New Venture Feasibility and Desirability. **Entrepreneurship Theory and Practice**. c. 18. s. 1: 5-21.
- Küttim, Merle, Marianne Kallastea, Urve Venesaara, Aino Kiisb. 2014. Entrepreneurship Education at University Level and Students' Entrepreneurial Intentions. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**. s. 110: 658-668.
- Liñán, Francisco, Juan Carlos Rodríguez-Cohard, José M. Rueda-Cantuche. 2011. Factors Affecting Entrepreneurial Intention Levels: A Role for Education. **International Entrepreneurship and Management Journal**. c. 7. s. 2: 195-218.
- Lackéus, Martin. 2015. Entrepreneurship in Education: What, Why, When, How. Background Paper, **OECD ve Avrupa Komisyonu**.
- Lee, Sang M., Suzanne J. Peterson. 2000. Culture, Entrepreneurial Orientation, and Global Competitiveness. **Journal of World Business**. c. 35. s. 4: 401-416.
- Li, Yuan, Xunfeng Liu, Longwei Wang, Mingfang Li, Hai Guo. 2009. How Entrepreneurial Orientation Moderates the Effects of Knowledge Management on Innovation. **Systems Research and Behavioral Science: The Official Journal of the International Federation for Systems Research**. c. 26. s. 6: 645-660.
- Lorz, Michael, 2011. The Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Intention. Doktora Tezi. The University of St. Gallen.
- Lumpkin, G. Tom, Gregory G. Dess 1996. Clarifying the Entrepreneurial Orientation Construct and Linking It to Performance. **Academy of Management Review**. c. 21. s. 1: 135-172.
- Luthans, Fred, Carolyn M. Youssef. 2004. Human, Social, and Now Positive Psychological Capital Management: Investing in People for Competitive Advantage. **Organizational Dynamics**. c. 33. s. 2: 143-160.
- Luthans, Fred, James B. Avey, Jaime L. Patera. 2008. Experimental Analysis of a Web- Based Intervention to Develop Positive Psychological Capital. **Academy of Management Learning and Education**. c. 7. s. 2: 209-221.
- Madden, Thomas J., Pamela Scholder Ellen, Icek Ajzen. 1992. A Comparison of the Theory of Planned Behavior and the Theory of Reasoned Action. **Personality and Social Psychology Bulletin**. c. 18. s. 1: 3-9.
- Mahendra, Angga Martha, Ery Tri Djatmika, Agus Hermawan. 2017. The Effect of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Intention Mediated by Motivation and Attitude among Management Students, State University of Malang, Indonesia. **International Education Studies**. c. 10. s. 9: 61-69.

- Marangoz, Mehmet. 2016. **Girişimcilik**. 3. bs. İstanbul: Beta Yayınları.
- Miles, Jeffrey A. 2016. **Yönetim ve Organizasyon Kuramları**. çev. Mustafa Polat, Korhan Arun. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miller, Danny, Peter H. Friesen. 1978. Archetypes of Strategy Formulation. **Management Science**. c. 24. s. 9: 921-933.
- Miller, Danny. 1983. The Correlates of Entrepreneurship in Three Types of Firms. **Management Science**. c. 29. s. 7: 770-791.
- Mirze, Kadri. 2014. **İşletme**. 4. bs. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Moses, Chinonye Love, Maxwell Ayodele Olokundun, Mosunmola Akinbode. 2016. Entrepreneurship Education and Entrepreneurial Intentions: The Moderating Role of Passion. **The Social Sciences**. c. 11. s. 5: 645-653.
- Mutlu, Sevda. 2014. KOSGEB'in Uygulamalı Girişimcilik Sertifikası Eğitimi Kurslarına Katılan Kursiyerlerin Girişimcilik Potansiyelleri ve Eğilimleri. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**. c. 9. s.1: 1-22.
- Naman, John L., Dennis P. Slevin. 1993. Entrepreneurship and the Concept of Fit: A Model and Empirical Tests. **Strategic Management Journal**. c. 14. s. 2: 137-153.
- Ndofirepi, T. Munyaradzi, Patient Rambe. 2017. Entrepreneurship Education and its Impact on the Entrepreneurship Career Intentions of Vocational Education Students. **Problems and Perspectives in Management**. c. 15. s.1: 191-199.
- Nicholls, Alex. 2006. **Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change**. New York: Oxford University Press.
- Noel, Terry. W. 2002. Effects of Entrepreneurial Education on Intent to Open a Business: An Exploratory Study. **Journal of Entrepreneurship Education**. c. 5: 3-13.
- Nunnally, Jum, Ira Bernstein. 1994. **Psychometric Theory**. New York, NY: McGraw Hill.
- Oguntimehin, Y. Abiodun, O. Oyejoke Olaniran. 2017. The Relationship between Entrepreneurship Education and Students' Entrepreneurial Intentions in Ogun State-Owned Universities, Nigeria. **British Journal of Education**. c. 5. s. 3: 9-20.
- Örücü, Edip, Recep Kılıç, Özer Yılmaz. 2007. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinde Ailesel Faktörlerin Etkisi ve Balıkesir Üniversitesinde Bir Uygulama. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**. c. 2. s. 2: 27-47.
- Örücü, Edip. 2013. **Modern İşletmecilik**. 9. bs. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Özdemir, Lütfiye. 2015. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Sosyo-Demografik Özellikler Açısından

Değerlendirilmesi. **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c. 20. s. 1: 41-65.

Özdemir, Pınar. 2016. Girişimci Üniversiteler ve Türkiye'de Girişimcilik Eğitimi. Doktora Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pan, Volkan, Cenk Akay. 2015. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. **Education Sciences**. c. 9. s. 6: 125-138.

Patır, Sait, Mehmet Karahan. 2010. Girişimcilik Eğitimi ve Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Profillerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. **İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**. c. 1. s. 2: 27-44.

Peterman, Nicole E., Jessica Kennedy. 2003. Enterprise Education: Influencing Students' Perceptions of Entrepreneurship. **Entrepreneurship Theory and Practice**. c. 28. s. 2: 129-144.

Pinchot, Gifford. 1985. **Intrapreneuring: Why You Don't Have to Leave the Corporation to Become an Entrepreneur**. New York: NY Harper and Row Publishers.

Piperopoulos, Panagiotis, Dimo Dimov. 2015. Burst Bubbles or Build Steam? Entrepreneurship Education, Entrepreneurial Efficacy, and Entrepreneurial Intentions. **Journal of Small Business Management**. c. 53. s. 4: 970-985.

Prabhu, Jaideep C., Rajesh K. Chandy, Mark E. Ellis. 2005. The Impact of Acquisitions on Innovation: Poison Pill, Placebo, or Tonic?. **Journal of Marketing**. c. 69. s. 1: 114-130.

Rahman, Hafiz, John Day. 2014. Involving the Entrepreneurial Role Model: A Possible Development for Entrepreneurship Education. **Journal of Entrepreneurship Education**. c. 17. s. 2: 163-171.

Ramaswamy, Venkat, Kerimcan Özcan. 2015. **İnovasyonun Şifresi: Birlikte Yaratma Paradigması**. çev. Ümit Şensoy. İstanbul: Optimist Yayın Dağıtım.

Raposo, Mário, Arminda Do Paço. 2011. Entrepreneurship Education: Relationship between Education and Entrepreneurial Activity. **Psicothema**. c. 23. s. 3: 453-457.

Rasmussen, Einar, Roger Sørheim. 2006. Action-based Entrepreneurship Education. **Technovation**. c. 26. s. 2: 185-194.

Rauch, Andreas, Willem Hulsink. 2015. Putting Entrepreneurship Education Where the Intention to Act Lies. An Investigation into the Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Behaviour. **Academy of Management Learning & Education**. c. 14. s.2: 187-204.

Ries, Eric. 2014. **Yalın Yeni Girişim**. çev. Ece Elgin. İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayınları.

- Robbins, Stefan. P., David A. Decenzo, Marry Coulter. 2013. **Yönetimin Esasları: Temel Kavramlar ve Uygulamalar.** çev. ed. Adem Öğüt. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Roolaht, Tonu. 2006. The Company's Involvement in International Networks as an Entrepreneurial Decision. **Baltic Journal of Management.** c. 1. s. 1: 102-115.
- Salavou, Helen, Spyros Lioukas. 2003. Radical Product Innovations in SMEs: the Dominance of Entrepreneurial Orientation. **Creativity and Innovation Management.** c. 12. s. 2: 94-108.
- Sánchez, Jose. C. 2013. The Impact of an Entrepreneurship Education Program on Entrepreneurial Competencies and Intention. **Journal of Small Business Management.** c. 51. s. 3: 447-465.
- Saygın, Muhammet, Himmet Karadal. 2017. Girişimcilik Motivasyonu: Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Katılımcılarının Söylemlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma. **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.** c. 9. s. 21: 328-341.
- Scarborough, Norman 2014. **Girişimciliğin ve Küçük İşletme Yönetiminin Temelleri.** çev. Gamze Sart. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Schollhammer, Hans. 1982, Internal Corporate Entrepreneurship. **Encyclopedia of Entrepreneurship.** ed. Donald F. Kuratko, Michael H. Morris, Jeffrey G. Covin. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall: 209-223.
- Schwartz, Dafna, Ayala Malach-Pines. 2009. Entrepreneurship Education for Students: How Should Universities Prepare for the Challenge of Teaching Entrepreneurship? **Industry and Higher Education.** c. 23 s. 3: 221-231.
- Seçkin Halaç, Duygu, Çağrı Bulut. 2012. Entrepreneurial Education at Universities: A Conceptual Framework. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi.** c. 7. s. 1: 11-22.
- Sezer, Cemal. 2013. Kariyer Olarak Girişimcilik ve Girişimcilik Niyetini Etkileyen Faktörlerin İçerik Analizi İle Belirlenmesi. **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi.** c. 2. s. 6: 49-60.
- Shane, Scott, Sankaran Venkataraman. 2000. The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. **Academy of Management Review.** c. 25. s. 1: 217-226.
- Shapero, Albert. 1975. The Displaced, Uncomfortable Entrepreneur. **Psychology Today.** Nov 9: 83-88.
- Shapero, Albert, Lisa Sokol. 1982. The Social Dimensions of Entrepreneurship. **Encyclopedia of Entrepreneurship.** ed. Calvin A. Kent, Donald L. Sexton, Karl H. Vesper. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall: 72-90.
- Slevin, Dennis P., Jeffrey G. Covin. 1990. Juggling Entrepreneurial Style and Organizational Structure. **MIT Sloan Management Review.** c. 31. s. 2: 43-53.

- Souitaris, Vangelis, Stefania Zerbinatib, Andreas Al-Laham. 2007. Do Entrepreneurship Programmes Raise Entrepreneurial Intention of Science and Engineering Students? The Effect of Learning, Inspiration and Resources. **Journal of Business Venturing**. c. 22. s. 4: 566-591.
- Soylu, Ali, Dilek Şenel, Veli Rıza Kalfa, Levent Kocaalan. 2015. Girişimcilik Eğitimlerinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerine olan Etkilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Pamukkale Üniversitesi Honaz Meslek Yüksekokulu Örneği. **İşletme Araştırmaları Dergisi**. c. 7. s. 3: 311-335.
- Şimşek, M. Şerif, Adnan Çelik. 2016. **Yönetim ve Organizasyon**. 18. bs. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Tanrıverdi, Haluk, Gül Nazik Bayram, Makbule Alkan. 2016. Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisinin İncelenmesi. **Girisimcilik ve Kalkınma Dergisi**. c. 11. s. 1: 1-29.
- Taş, Ahmet. 2016. Girişimcilik Eğitimi ile Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkinin Parametrik Tekniklerle Analizi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Timuroğlu, M. Kürşat, Sezin Çakır. 2014. Girişimcilerin Yeni Bir Girişim Yapma Niyetlerinin Risk Alma Eğilimi İle İlişkisi. **Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c. 16. s. 2: 119-136.
- Tiyek, Ramazan. 2018. KOSGEB Girişimcilik Eğitimlerinin Değerlendirilmesi: Kırklareli Örneği. **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 8 s. 16: 54-72.
- Türkoğlu, Türkay, Semra Tetik, Ayşen Açıkgöz. 2017. Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri ile Girişimci Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Araştırılması. **Journal of Yaşar University**. c. 12. s. 45: 76-92.
- Uğur, Burcu. 2015. Girişimcilik Eğitiminin İlköğretim Programlarına Konulmasına Yönelik Model Önerisi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uluköy, Metin, Cemalettin Demireli, Vasfi Kahya. 2013. KOSGEB Girişimcilik Eğitimi Kurslarına Katılan Katılımcıların Girişimcilik Profiline Yönelik Bir Alan Araştırması. **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**. c. 8. s. 2: 79-96.
- Uluyol, Osman. 2013. Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesi: Gölbaşı Meslek Yüksekokulu Örneği. **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 6. s. 15: 349-372.
- Urban, Boris. 2006. Entrepreneurship Education and Entrepreneurial Intentions: A Prospect for Higher Education?." **Education as Change**. c.10. s. 1: 85-103.
- Ülgen, Hayri, S. Kadri Mirze. 2013. **İşletmelerde Stratejik Yönetim**. 7. bs. İstanbul: Beta Yayınları.

- Venkatraman, Natarajan. 1989. Strategic Orientation of Business Enterprises: The Construct Dimensionality, and Measurement. **Management Science**. c. 35 s. 8: 942-962.
- Verhees, Frans JHM, Matthew TG Meulenber. 2004. Market Orientation, Innovativeness, Product Innovation, and Performance in Small Firms. **Journal of Small Business Management**. c. 42. s. 2: 134-154.
- Vesper, Karl H., William B. Gartner. Measuring Progress in Entrepreneurship Education. **Journal of Business Venturing**. c. 12 s. 5: 403-421.
- Weerawardena, Jay. 2003. The Role of Marketing Capability in Innovation-Based Competitive Strategy. **Journal of Strategic Marketing**. c. 11. s. 1: 15-35.
- Wilson, Fiona, Jill Kickul, Deborah Marlino. 2007. Gender, Entrepreneurial Self-Efficacy, and Entrepreneurial Career Intentions: Implications for Entrepreneurship Education 1. **Entrepreneurship Theory and Practice**. c. 31. s. 3: 387-406.
- Wulfen, Gijs Van. 2014. **İnovasyon Seferi: İnovasyon Başlatmak İçin Görsel Alet Takımı**. çev. Pınar Şengözer. İstanbul: Optimist Yayım Dağıtım.
- Yang, Jianfeng. 2013. The Theory of Planned Behavior and Prediction of Entrepreneurial Intention among Chinese Undergraduates. **Social Behavior and Personality: An International Journal**. c. 41. s.3: 367-376.
- Yelkikalan, Nazan, Ayten Akatay, Hacı Mehmet Yıldırım, Yasin Karadeniz, Can Köse, Öznur Koncağül, Eray Özer. 2010. Dünya ve Türkiye Üniversitelerinde Girişimcilik Eğitimi. **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**. c. 12. s. 19: 51-59.
- Yıldız, Bora, Harun Yıldız, Serhat Erat, Lütfihak Alpkan. 2015. Risk Alma Eğilimi ile Yapıcı Sapkın Davranışlar Arasındaki İlişkide Ağ Kurma Kabiliyetinin Mediator Etkisi. **23. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 14-16 Mayıs 2015**. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi: 792-799.
- Yıldız, Harun. 2015. Pozitif Psikolojik Sermaye, Örgütsel Güven ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Bir Alan Araştırması. Doktora Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Ali Sırrı. 2014. Bir Sosyal Değişim Ajanı Olarak Girişimcilik Eğitimi. **Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks**. c. 6. s.1: 297-310.
- Yılmaz, B. Selin, Özgür Devrim Günel. 2011. Üniversite Eğitimi ve Girişimcilik: Bireyleri Girişimciliğe Yönlendiren Etkenler Üzerine Bir Araştırma. **Akademik Bakış Dergisi**. s. 26: 1-22.
- Yılmaz, Ercan., ve Ali Murat Sünbül. 2009. Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeğinin Geliştirilmesi. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 21: 195-203.

- Yılmaz, Nahit 2012. Stratejik Perspektifte Yenilikçilik ve Kurumsal Girişimcilik Temelli Büyüme: Türkiye Şeker Sektörü Örneği. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Yumuk, Gülsevım. 2013. Turizm Bölümü Öğrencilerinin Girişimcilik Eğitimlerinin Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi. **Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi**. c. 2. s. 2: 96-120.
- Zahra, Shaker A. 1991. Predictors and Financial Outcomes of Corporate Entrepreneurship: An Exploratory Study. **Journal of Business Venturing**. c. 6. s. 4: 260-285.
- Zhang, Ying, Geert Duysters, Myriam Cloudt. 2014. The Role of Entrepreneurship Education as a Predictor of University Students' Entrepreneurial Intention. **International Entrepreneurship and Management Journal**. c. 10. s. 3: 623-641.
- Zhao, Fang. 2006. Entrepreneurship and Innovation in E-Business: An Integrative Perspective. **Entrepreneurship and Innovations in E-Business: An Integrative Perspective**. Igi Global: 1-17.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK GİRİŞİMCİLİK ÖLÇEĞİ

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu öğrencilerin genel girişimcilik özelliklerinin belirlenmesi ile ilgilidir. İçtenlikle vereceğiniz cevaplar, araştırmanın başarısını belirleyecektir. Araştırma bilimsel amaçlıdır ve kimlik bilgileri istenmemektedir.

1= HİÇBİR ZAMAN 2= NADİREN 3= BAZEN 4= SIK 5= ÇOK SIK	(1) Hiçbir Zaman	(2) Nadiren	(3) Bazen	(4) Sık	(5) Çok Sık
Aşağıdaki maddeleri yukarıda yer alan ölçeğe göre " X " işareti koyarak işaretleyiniz.					
1. İşlerimde geçmiş performansından daha iyi olabilmek için daha çok çaba sarf ederim.	1	2	3	4	5
2. Görevimin son derece zor olduğu zamanlarda, elimden gelenin en iyisini yaparım.	1	2	3	4	5
3. İstedğim şeyi elde ettiğim zaman, bunun sebebinin genellikle kendi yeteneklerim olduğu düşünürüm.	1	2	3	4	5
4. Yapacağım işlerimde kendi kararlarım etkilidir.	1	2	3	4	5
5. Kendi işimi kurabilirim.	1	2	3	4	5
6. İşimden zorunlu olarak ayrılmış olsam, işimle ilgili kendime birçok seçenek oluşturabilirdim.	1	2	3	4	5
7. Zor durumlarda farklı seçenekler oluşturabilirim .	1	2	3	4	5
8. Farklı insanlarla dostluklar kurabilirim.	1	2	3	4	5
9. Denemediklerimi denemekten çekinmem.	1	2	3	4	5
10. Kendimde farklı işler yapabilecek enerjiyi hissederim.	1	2	3	4	5
11. Arkadaşlarıma değişik iş projelerden söz ederim.	1	2	3	4	5
12. Yeteneklerimi uygulayabilecek alanlar oluştururum.	1	2	3	4	5
13. Arkadaşımdan gelen bazı projelere katılmaktan çekinmem.	1	2	3	4	5
14. Hayatımı dış etkenlere bırakmam.	1	2	3	4	5
15. Kararlarımın hayatımı şekillendirebileceğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
16. Risk almaktan çekinmem.	1	2	3	4	5
17. Geleceği öngörerek ona dönük hazırlıklar yapabilirim.	1	2	3	4	5
18. Yeni şeyleri denemeye imkan veren projeler üzerinde çalışmayı severim.	1	2	3	4	5
19. Eski fikirlere ve uygulamalara meydan okumayı ve daha iyilerini araştırmayı severim.	1	2	3	4	5
20. Yeni bir bakış açısıyla bakmama imkan veren proje ve işlerle uğraşırım.	1	2	3	4	5
21. Geçmişte başkaları tarafından kullanılmamış yeni yöntemlerle çalışmayı denerim.	1	2	3	4	5
22. Yeterli çabayla, her türlü sorunu ortadan kaldırayım.	1	2	3	4	5
23. Genellikle yaptığım planları yürütebileceğime inanırım.	1	2	3	4	5
24. Yeni bir durum ve uygulamaya adapte olmaktan sorun yaşamam.	1	2	3	4	5
25. Üzerinde çalıştığım bir konuda hata yapmaktan çekinmem.	1	2	3	4	5
26. Her işin bir riski vardır. Bu nedenle işimde her türlü riski göze alabilirim.	1	2	3	4	5
27. Başarıyı sağlayacak uygun yöntem ve tekniklerin arayışı içerisindeyimdir.	1	2	3	4	5
28. Karşıma çıkan fırsatları değerlendirebilirim.	1	2	3	4	5
29. Elimdeki kaynakları bir araya getirerek, verimliliğe dönüştürebilirim.	1	2	3	4	5
30. İşlerimde ve çalışmalarımın ortaya çıkan değişimlere açıgımdır.	1	2	3	4	5
31. İşlerimi severek ve azimle yaparım.	1	2	3	4	5
32. İşlerimde yaratıcılık yönüm güçlüdür.	1	2	3	4	5
33. İşlerimi gerçekleştirirken, herhangi bir ekip ya da kişiyle çalışabilirim.	1	2	3	4	5
34. Bir işte ya da uygulamada, liderliği ele almaktan çekinmem.	1	2	3	4	5
35. İşlerimle ilgili geleceğe yönelik etkili kararlar alabilirim.	1	2	3	4	5
36. Farklı işlere yönelik motivasyonum ve eğilimim yüksektir.	1	2	3	4	5
37. Cinsiyetiniz?	☐ Erkek	☐ Kadın			
38. Yaşınız?	☐ 18-20 yaş	☐ 21-23 yaş	☐ 24 ve üzeri yaş		
39. Not ortalamanız?	☐ 1.00-1.50 arası ☐ 1.51-2.00 arası	☐ 2.01-2.50 arası ☐ 2.51-3.00 arası	☐ 3.01 ve üzeri		
40. Burs dahil aylık geliriniz?	☐ 700 TL'den az	☐ 701-1000 TL	☐ 1001 TL'den fazla		
41. Öğrenim türünüz?	☐ Normal öğretim	☐ İkinci öğretim			

ÖZGEÇMİŞ

Kars'ta dünyaya gelen Harun Yıldız, ilköğretimini İstanbul'da tamamlamıştır. Lise öğrenimini ise Ankara'da tamamlamıştır. Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü'nden 2007 yılında 'Yüksek Onur Derecesi' ile mezun olmuştur. Daha sonra Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Tezli Yüksek Lisans programından Yönetim ve Organizasyon alanındaki 'öğrenen örgütler' konulu teziyle 2009 yılında mezun olmuştur.

2003 yılından beri kamu sektöründe, farklı illerde ve çeşitli pozisyonlarda yönetim kadrolarında görev yapan Yıldız, uzun bir süredir de iş hayatında bulunmuştur. İş yaşamında öğrendiği bilgileri, akademik bilgi birikimi ile bütünleştirmeyi ve bu anlamda daha holistik bir bakış açısına ulaşmayı hedeflemiştir.

Bu hedef doğrultusunda iş yaşamı ve akademik eğitimlerinin ürünleri olarak örgütsel davranış ve yönetim alanında birçok kitap, tebliğ ve makale yazmış ve konuşmacı olarak çeşitli bilimsel faaliyetler içerisinde bulunmuştur. Yıldız'ın başlıca çalışma alanları; yönetim, inovasyon, girişimcilik, pozitif psikolojik sermaye, üretkenlik karşıtı işyeri davranışları ve tekno-davranıştır.

Yıldız, bekâr olup iyi düzeyde İngilizce bilmektedir.